

ARTICVLVS II.

DILVNTVR ARGVMENTA

contra superioris articuli conclusionem.

AD primum igitur argumentum eorum, quæ in oppositam partem adduximus, dicendum quæcunq̃ue inter se specie differunt, aliquam habere affectionem reciprocam, ac sibi peculiarem specie diuersam, quæ alijs rebus vel neutiquam conueniat, quo modo se habet resibile respectu hominis; vel quæ, esto alijs insit, non eodem tamen pacto, vt calidū cōparatione ignis: nulli enim, præter quā igni, summus calor natura sua debetur: nō oportere tamen omnes affectiones, quæ in rebus specie dissidentibus reperiuntur, inter se specie distingui, alioqui potentia videndi hominis, & equi non essent eiusdem speciei. Ad secundum concessio antecedente neganda est consecutio: non enim sequitur qualitates distingui specie, quia sunt coniunctæ cū alijs qualitatibus specie distinctis; alioqui candor, qui in vno pomo, est coniunctus cum sapore dulci, in alio, cum sapore amaro, non esset eiusdem speciei. Adde raritatem in igni non provenire ex sola siccitate, sed ex calore summo, cum siccitate denominante, quæ complicatio, cum nō conueniat terræ, nihil mirum si tantam densitatē obtineat, ignis autem tantam raritatem: quod similiter quoad leuitatem, & grauitatem accidit. Ad tertium dicendū est, si loquamur de actione immediata, à qua specifica qualitatū conuenientia petenda est; humiditatem aeream, & aqueam habere eandem specie actionem, quæ est humectatio, licet non eandem actionem mediatam, nec eundem specie effectum vendicat, vt probat argumentum. Vbi aduerte multis de causis, ignem ab aqua extinguui. Primum quia huius frigiditas, illius calorem, humiditas siccitatem disperdit. Secundò, quia aqua, etiam præcalida, & feruens, igni superiniecta eum ob suam crassitudinem suffocat, remouendo aerem sine cuius appulsu, & ventilatione, neque flamma, nec alius quiuis ignis conseruari potest, vt patet cum ignis ita obtegatur, aut circumcluditur, vt eò nequeat recens aer affluere, & illabi; tunc enim breui marcescit, & emoritur. Qua de re diximus in nostris problematis ad calcem librorum de cœlo. Eodemque pacto nō solum vestis ignem opprimens, sed etiam nimia copia olei affusa extinguit ignem, quem alioqui, si paulatim instilletur, nutrit. Tertio, quia flamma sustentatur non ambiente aere duntaxat, sed etiam halitibus, qui è combustili materia ad externas partes vi caloris educuntur, quos cum aqua intercipiat, eorumque egressum, obturatis poris, & meatibus, impediatur, flammam abolet. Aer autem nullam ex his causis secum inuehit ad ignem extinguendum, quia, si naturalem suum statum seruet, non obtinet tantum frigoris, vt per se calorem ab igne expellere valeat, nec tantam densitatem, vt eum suffocare queat. Insuper eius

Dilatio. 1.

Dilat. 2.

Raritas in igni non ex sola siccitate oritur.

Dilat. 3.

Variæ causæ ob quas aqua ignem extinguit.

Se. 4. pro. bl. 2.

de cor. p. 2. text.

Afficit

Humiditas
aeris cor igne
conseruet.

Aeris ventila
tio cur flam
ma perimit.

Dilat. 4

humiditas ignem sustentat, ac fouet ratione pinguedinis resultatis in humido, ob siccitatem commodè digestam, qualis inest oleo, nō verò rebus aqueis. Itaque non conseruat ignem humiditas aerea per se duntaxat, ac vi sua; sed ob prædictam pinguedinem. His non obstat quod vehemens aeris ventilatio flammā perimit. Id enim accidit tū propter eas causas, quas in libris de cælo loco citato retulimus; tum quia, licet ad conseruandum ignem requiratur accessus, & reciprocatio frigidi aeris, qui fuligines ab igne prodeuntes, cum iam deustæ sunt, excipiat, & aliorsum defleat: tamen si eas omnino flatus acrimonia confertim dissipet, abigatque, flammam pabulo destitutam extinguet.

Ad quartum argumentum respondendum est, omnes calores, quantumlibet diuersos effectus edant, habere actionem immediatam, eandem specie, proindeque omnes conuenire in eandem specificam naturam. Cuius rei plenior explicatio proxima quaestione continetur.

Q V Æ S T I O. VII.

VTRVM CALORE ELEMEN-

taris specie differat ab animali, & cœlesti, an non.

A R T I C V L V S I.

QVI AVCTORES PVTENT

differre, & quibus id argumen-
tis suadeant.

Nullorum opinio fuit duplicem esse calorē; vnum æthereum siue cœlestem, hoc est, à corporibus cœlestibus in sublunaria influentem; alterum elementarem, siue igneum, hoc est, ab elementis, sed potissimum ab igni, vt à caloris fonte, ad mixta deriuatum. Illum temperatū, beneficū, & salutarem esse; cuius ope omnia gignantur, alantur, conrescant, conseruentur; hunc accerrima vi pollutem, noxium, & lethificum, quo cuncta exiccentur, vrantur, extabescant, & in cineres abeant. Præterea calorem natium, cuius beneficio corpora viuunt, suasque functiones obeunt, non esse igneum, sed cœlestem: atque adeo calorem vitalem, & cœlestem esse eiusdem speciei; sed differre specie ab igneo. Cui sententiæ videtur ad stipulari Aristoteles tum lib. 2.

Aristot.

Phy-

Physicæ Auscultationis cap. 2. tex. 26. vbi ait, solem & hominē generare hominē; videlicet quia sol vitalē vim, interuentu caloris, semini impertiendo, vnā cū homine materiā disponit. Tum apertius lib. 2. de generatione animalium cap. 3. vbi asserit calorē, quo animantium vita continetur, quo pereunte omnis eorū actio intermoritur, nec ignē esse, nec ab igne ortū ducere; sed in spiritu cœlitus dilapsū insidere. Idē affirmat Conciliator different. 48. & 59. Marcellus in suo lib. 2. de anima cap. 143. & 144. Picus Mirandula lib. 3. aduersus Astrologos cap. 3. Bartholomæus Anglicus de rerū proprietatibus lib. 3. cap. 1. Niphus 1. Meteor. com. 35. quæst. 2. Fernellius lib. 4. suæ Physiologiæ cap. 1.

Quæ sententia hisce argumentis comprobatur. Omne genus vegetabilium, siue herbæ, siue arbores, siue animantes, calore viuūt, vt lib. de respiratione cap. 7. scripsit Aristoteles, quod de calore igneo, & elementari intelligi nequaquam potest: siquidem pleræque herbæ frigidae sunt; & in quibusdam earum, adeo frigus excedit, vt inter venena frigida numerentur: quale est opium, & cicuta. Inter animantia quoque serpentes frigore abundant: & salamandra adeo frigidi temperamenti est, vt in ignem proiecta, eius vim diu retardet, ideoque in igni viuere credita sit; elementaris autem calor cum tanto frigore coherere non potest; igitur horum viuentium vita non continetur elementari calore, sed cœlesti, cui frigus non aduersetur: sed ambo quantumlibet intensa in eodem subiecto permaneant.

Deinde, quod calor igneus distinguatur specie, à calore vitali animalium, vndecumque hic ipsis adueniat, ea ratione ostenditur; quia eiusdem naturæ, & speciei qualitates non se interimunt, sed intendunt potius: calor autem febrilis, qui igneæ naturæ est, natiuum animantium calorem dispendit; cum ipse interim, grassante vi morbi, vigeat, & augetur. Huc pertinet quod Aristoteles libro 5. Politicorum capit. 8. definit mortem, extinctionem caloris natiui in humido. Quibus verbis indicat non extingui viuens defectu cuiuslibet caloris, sed natiui, atque adeo aliam esse naturam caloris natiui, aliam extranei, & ignei. Quod ex eo etiam videtur planum, quia abundante, & excedente calore aduentitio, eiusque vi membris aestuantibus, extinguitur homo defectu caloris vitalis. Præterea, vt ait Galenus lib. 1. de temperamētis cap. 2. & lib. 3. de causis puls. capit. 4. Indi abundant ascititio calore, Germani natiuo. Non ergo calor ascititius, & natiuus sunt idem specie calor.

ARTICVLVS II.

ELEMENTAREM CALOREM,
cœlestem, & vitalem, omnesque in vniuersum
calores eiusdem esse speciei.

Ece

Ample

Non viuere
re veram igni
salamandram
diximus in
nostris pbl.
ad lib. de cœ-
lo, sect. 4.

Idem apertio
Galenus lib. 2.
de temper. c.
2.

Primū Arg.

Existimatur
quibusdā sala-
mandrā viuere
in igni.

2. Argum.

Arist. in Po-
lit.

Galenus.
Germani ab-
undant nati-
uo calore.

Cōtrarij par
tis assertores.

AMplectenda tamen est contraria sententia Alexandri, D. Thomæ, Aegidij ad textum 41. libri 2. de anima, Magni Alberti lib. 20. de animalibus tract. 2. cap. 4. D. Bonaueturæ in 2. distinct. 17. quæst. 2. Auerrois 7. Colliget. cap. 2. Marsilij hoc in lib. quæst. 4. Saxonix quæst. 5. Achillini lib. 3. de elementis dub. 10. Thomæ à Vega lib. 1. de differentijs febrium cap. 1. & aliorum existimantium elementarem calorem non distingui specie à cœlesti, & vitali; asserendumque omnes profus calores in vnam speciem infimam conuenire.

Argumenta.

Ad quam opinionem comprobendam valent imprimis argumeta illa, quæ superius adduximus; nimirum quia si prædicti calores specie inuicem dissiderent, vniplura essent contraria, nempe vni frigori secundum speciem plures calores specie distincti, videlicet elementaris & vitalis, cœlestis vè. Nam quod frigus, etiam calori cœlesti, hoc est, à cœlo defluenti aduersetur, patet ex eo, quia manum, quæ solari luce incaluit, refrigerat aqua, vti que suo frigore illius calorem restinguendo. Præterea, Idem confirmat ea ratio, nam quiuis calor, si intensior sit, quemlibet alium calorem auget, vt calorem, qui lapidi inest, calor aeris, & hunc calor solis, & rursus hunc calor vitalis, si lapis intra sinum calidum recondatur, & denique hunc calor ignis; atque ita in vno, eodemque subiecto possunt hi omnes calores in vnum eundemque calorem singularem coalescere quod fieri non posset, si specie distinguerentur.

De calore cœ
lesti.

De calore ig
neo.

Deinde priuatim, quod calor igneus à cœlesti non differat, ex eo demonstratur, quia radij solis in vitro coeuntes, & in materia idoneam incidentes producunt ignem; cum igitur ignis non generetur nisi interuentu caloris, qui sit eiusdem speciei cum calore igneo, siquidem iisdem vnum quodque, & gignitur, & conseruatur, planum fit calorem elementarem, siue igneum non differre specie à calore cœlesti. Postremo, quod idem non distinguatur à vitali, ostendi potest, quia medicamenta igneo calore affecta ventriculi calorem promouent, decoctionemque iuuant; & oua supra clibanum, igni subiecto, disposita (quod apud Cinas, & Aegyptios fit, vt alibi retulimus) pullos edunt; calore igneo, gallinarum calorem, & incubatum supplente. Denique Aristoteles non obscure hanc sententiam approbavit. Nam libro de respiratione capit. septimo causam reddens, cur vita, & anima calore contineatur, ait concoctionem, qua animantia victitant, sine calore absolui non posse; quia omnia igni cibum conficiunt: vbi calorem vitalem, & opificem nutritionis, ignem, id est, igneum appellat. Item in libro de iuuentute capit. 1.

De vitali.

Aristot.

Explicantur
loca Aristote
lis adducta
initio I. art.

Aristot. vbi
Platonica do
ctrina redoleat.

inquit, animam in corde esse quasi ignitam, hoc est, ignis calore feruidam. Patet igitur Aristotelem prædictos calores inter se natura haud quaquam distinxisse. Neque obstant loca illa ex libro 2. Physicorum, & ex lib. de generatione animalium. Nam in priori tantummodo vult solè cōcurrere cū homine ad generandū, quod cōcedim⁹ fieri inter uētū caloris ætherei; sed hūc, nō ait distingui specie ab elemētari & innato. In posteriori autē, in quo videtur Peripatetic⁹ Academicū redolere, si to-

si totus ille locus attentè perpendatur : dicimus nihilominus, negari ab Aristotele calorem vitalem defluere ab igni, quia calor viventium immediatè comunicatur à generante, & à coelo, nō autē ab igni; siquidem ignis, vt ibidem mox subiicit, nullum animal generat.

ARTICVLVS III.

ADVERSARIÆ PARTIS

Argumenta non concludere.

Nunc ea, quæ contrariam sententiam probare nitebantur, diluamus. Ad primum respondendum est, licet in quibusdam viventibus minor sit copia caloris, quam frigoris, vt probat argumentum, & in progressu fusiùs explicabitur, itemque licet viuentia caloris beneficio viuant; haud propterea adhibendum ijs esse aliū calorem distinctum specie ab elementari qui semper excellat, & vberior sit, quam frigus: Ideo enim viuentia caloris ope viuere, & sustentari dicuntur, quia innatus calor est præcipuus administer, cuius instrumentaria opera functiones vitæ exequentur; frigus autem non per se, ad opera vitæ concurrat. Nec putandum est istiusmodi calori non aduersari frigus; cum experientia doceat in perfrigidis regionibus animantia nonnunquam obrigere frigore, & emori, extincto, illius vi, innato calore. Neque verum est in viventibus frigidi temperamenti, nō posse calorem vitalem cohærere cum frigore, si hoc illi aduersetur: possunt enim duo contraria, licet alterum intensius sit, dummodò ambo non excedant summam latitudinem vnius, in eadem parte subiecti manere, vt proxima quæstione ostendemus.

Vt secundi argumenti solutio conspicua sit, haud ignorandum erit, licet calor per se ac vi tantum sua vnum duntaxat immediatum effectum edat, nempe calorem, & vnam tantum actionem specie, nimirum calefactionem, vti superius diximus, tamen ob varias causas posse actiones, & effectus specie diuersos producere; & nunc salutarem esse, nunc noxium, nunc fouere, nunc adurere, nunc vitam defendere, nunc ad interitum rapere. Quod præstat non solum calor, quem vnum corpus sublunare in aliud producit, sed etiam is, qui à corporibus cœlestibus interuentu lucis, & aliarum latētium virtutum in inferiora transmittitur; cum experientia constet quosdam solis æstu interiisse: quod planè confutat eos, qui cœlestem calorem ad eò moderatum, & beneficum faciunt, vt nihil ab eo detrimenti viuētium corporibus importari dicant.

Igitur calor ignis v. c. non ob proprietatem aliquam sibi infitam, sed quia nimium intensus, viuentis temperamentum euertit; similiter calor viuentis tanquam instrumentū generat, & nutrit, nō propter aliquā vim sibi peculiarem, sed ob coniunctionem aliarum qualitatum, quas

Solut. 1. arg.

Frigus non concurrere per se ad functiones vitæ.

Pro 2. argum. solutione.

Consule M. Alb. lib. 20. d. animal. tract. 2. cap. 4.

Struthio camelus excoquit ferrum, & absomit aurum,

Innatus calor si aliunde nimium augetur in febrem euadit.

Solut. 2. arg.

viuens in seminis, & alimenti materiam inducit. Item calor struthio-cameli excoquit ferrum, immò & absomit aurum, vt ait Auerroes 5. Colliget. cap. 24. & 25. non ob suam duntaxat acrimoniam, cum intensior calor leoni insit, sed ob priuatam facultatem sibi ingentam, quæ vnà cum calore agit in ferrum. Solet item extraneus calor animal offendere, cum calori, sub quo antea sanum erat, adiunctus, in febrem euadit, morbumque efficit; non quod externus magis sit noxius, si per se spectetur; sed quia idem specie calor ultra debitam intensiorem excurrens, valetudinem labefactat, vitæque opera lædit. Vnde Galenus 1. Cris. 17. & 2. Aphor. 48. asserit innatum calorem agitatam, vel etiã prohibita transpiratione actum, esse febrem. Neque obstat, quod medici ex varietate caloris varias febrium species constituunt. Non enim eæ veræ species sunt, idest, essentiali discrimine inter se differentes, sed accidentario duntaxat, cuiusmodi est ea diuisio, quam Galenus tradit primo de diff. febr. in diariam, putridam, & hecticam: quæ petitur ex calore, prout diuersa calefacta afficit, nimirum spiritum, humorem, membrum. Diaria enim potissimum spiritus occupat; putrida, humores; hectica, substantiam ipsam cordis, & membrorum.

Denique consuevit calor aduentitiuus, in extranea materia in ardescens calorem, quo viuens rectè se se habebat, destruere: tum alijs modis, tum resoluendo partes viuents, & plures poros seu meatus aperiendo, per quos spiritus, qui vitalis caloris vehicula sunt, foras euolant, vt æstiuo tempore accidit. Quo fit vt abundante intra corpus calore, qui in extranea materia residet, possit viuens calore illo spirituofo, vt vocant, quo vita maximè sustentatur, destitui, eiusque penuria emori. Hinc patet quid ad propositum argumentum respondendum sit: non enim calor febrilis natiuum perimit, quòd ei contrarius sit, aut ab eo specie differat, etsi propter acrimoniam igneus vocetur; sed ratione nunc explicata. Ad locum verò ex 5. Politicorù respondemus, omisis alijs solutionibus, Aristotelem non ideò definiisse mortem extinctionem caloris natiui, quòd hunc ab alijs natura separare vellet, sed quia re vera huius extinctio mortem affert. Atque huc nimius calor extrinsecus accedens solet perimere non per se, sed ex accidente, quatenus dissipat substantiã rei viuētis, in qua natiuus insidet. Vbi aduerte licet animal, æstuantibus febri membris, pereat, semper ei prope mortem frigere cor, vt affirmat Galenus lib. 6. Epid. vbi etiam mortem valde febrientis frigido cordis temperamento ascribit. Quare etiam tunc dicitur extingui vita defectu caloris. Responderi item potest Aristotelem loco citato non omnem interitum definiisse; sed eum, qui senio per naturam obuenit calore paulatim deficiente. Denique Indi dicuntur abundare calore aduentitio, quia eorum regio calida est, & ab ea calefiunt: Germani autem natiuo affluere, quia cum eorum cœlum frigidum sit, obturatis poris frigore, insitum calorem interius asseruant, quem alij calore laxatis, foras emittunt, interuentu spirituum vitalium, qui caloris vehiculum sunt

Excoquere vorata omnia sine delectu Struthio-camelu scribit Plin. lib. 10. cap. 1.

QVAESTIO VIII.

POSSINT NE DVO CONTRARIA
inueniri simul in eodem subiecto,
an non.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMANTIVM
nec contraria remissa posse simul
inueniri.

Huiusce quaestionis pertractanda occasio supra est ex ijs, quae Aristoteles docuit initio capituli tertij, videlicet contraria simul copulari non posse: Quod ergo duo contraria neque gradu perfecto, neque imperfecto, pariter in eadem re inueniri queant, opinatur Durandus in prologo sent. quaest. 2. Gregor. in 1. distinct. 17. quaest. 3. art. 2. Adamus eadem dist. quaest. 4. Soncinas 10. Metaph. quaest. 22. Antonius Andreas ibidem quaest. 5. Burlæus in tract. de intentione formarum cap. 2. Quod hisce potissimum argumentis videtur ostendi. Magis inter se pugnant album, & nigrum in quouis gradu, quam magis, & minus album; siquidem illa specie differunt, haec solo numero; atqui haec omnium consensu in eadem re simul esse nequeunt: ergo neque illa.

Primum Arg.

Secundo. Terminus à quo disceditur, & ad quem itur, non possunt eidem mobili simul inesse, cum accessu vnus, alterum euanescere oporteat; sed quaelibet duae formae contrariae siue intensae, siue remissae possunt in eodem motu esse terminus a quo disceditur, & ad quem itur; ergo vtrouis modo contraria sumantur, cohaerere simul non possunt.

2. Argum.

Tertio. Causa cur aliqua duo simul esse nequeant, est eorum oppositio, sed contraria in omni gradu opponuntur; ergo in nullo possunt esse simul. Probat minor, quia contrarietas est oppositio secundum formam, rationem ve specificam, vt est apud Aristotelem lib. 10. Metaphys. cap. 13. text. 26. igitur vbicunque forma rei oppositae extiterit, oppositionem dari oportebit: sed quaelibet contraria in quocumque gradu sint, habent suam formam, seu speciem; ergo in nullo gradu poterunt simul esse.

3. Argum.

Quarto. Si in eadem re possent coalescere contraria v. c. calor, & frigus, sequeretur posse eandem rem simul duobus contrarijs motibus cieri, vno ad calorem, altero ad frigus; quod nemo admittet. Probat

4. Argum.

tur consecutio, quia non minor est in formis, quam in motibus repugnantia. Quin verò motus à formis, circa quas versatur, omnem suam contrarietatem hauriunt.

5. Argum.

Quintò. Non minus inter se pugnant calor, & frigus, intensa vsque ad quartum gradum, quam vsque ad octauum, siquidem eandem inter se graduum proportionem seruant: atqui hæc posteriora abigunt se se mutuò: ergo & priora. Corroboraturque huiusce rationis vis, quia si duo contraria in subiectis diuersis sibi neququam parcunt, & id, quod præcellit, alterum demolitur; multo minùs in eodem subiecto coherrebunt.

6. Argum.

Sextò. Si incommodum non esset duo contraria eidem rei inesse; utique possent esse in eodem appetitu habitus avaritiæ, & liberalitatis: in eodem intellectu scientia, & error, in eademque materia duæ formæ substantiales. Quæ omnia quam sint absurda, singulatim ostenditur. Primum quidem, quia sequeretur posse Socratem elicere simul vnum actum ex habitu liberalitatis, alterum ex habitu avaritiæ circa eandem rem, vt actum optandi, & repudiandi pecuniam. Secundum, quia possemus eidem pronunciatò assensum, & dissensum præbere. Tertium, quia idem suppositum ex forma humana posset esse homo, ex forma belluina brutum. Tandem huius sententiæ videtur esse Aristoteles 4. Metaphys. cap. 6. text. 27. vbi conceptis verbis ait fieri non posse, vt contraria eidem simul in sint.

A R T I C V L V S II.

Q V Æ D A M C O N T R A R I A remissa eidem rei simul inesse posse: quæ- dam non posse.

AD propositæ quæstionis intelligentiam prænotanda quædam sunt. Primum est. Quamlibet contrariarum qualitatum certam habere intensiōis latitudinem: id, quod ex eo patet, quia maior intensio, maior est rei perfectio, quæ in rebus creatis infinita esse non potest, vt in tertio Physicæ auscultationis libro disseruimus. Hæc autem intensiōem philosophi vsque ad octo gradus per quamdã æstimationem producunt, doctrinæ gratia. Vbi aduerte hoc esse discrimen inter qualitates naturales, & inter eas, quæ supernaturalis ordinis sūt, quod licet vtræque intensiōem finitam, & terminatam actu habeant; tamen priores vendicant certum terminum, vltra quem ex crescere iam non possunt, idque tam ratione potentiæ actiuæ naturalis, à qua producuntur, quam receptiuæ, in qua recipiuntur; siquidẽ ambæ limitatæ sunt. At posteriores, cum infundantur à Deo, & recipiuntur in subiecto secundum obedientiarum potentiæ, quæ nullis terminis clauditur, possunt in infinitum syncategorematicè augeri.

Intensio-
qualitatum cer-
tis gradibus
definiri.

Qualitates su-
pernaturales
posse in infi-
nitum augeri.

Secun-

Secundum est, contrariarum qualitatum latitudines æquales inter se esse. Hoc inde ostenditur, quia alioqui si ponamus, verbi gratia, caloris latitudinem maiorem esse, quàm frigoris; nimirum illam decē, hanc octo graduum; sequitur frigidum octo graduum, quantumlibet quantitate amplum, neququam posse eiusmodi calidum quantumuis exiguum sit, omni prorsus calore privare: vel saltem aliquid ei caloris detrahere debere, nihil frigoris in eo producendo. Probatur consecutio. Nam cum duo gradus, quibus frigidū à calido exceditur, nequeant extrudi virtute frigidi, (siquidem hoc tantum octo gradus obtinet, quibus productis, passoque perfectè assimilato, nihil iam habet, quod ulterius producat) consequens est, vt vel calidum duos sibi gradus perpetuò retineat, vel frigidum absque nouorum graduū frigoris adiectione duos illos gradus caloris expellat.

Tertium sit, Bisariam quæri num contraria in eadem re copulari possint; nimirum vel contraria imperfecta, & in gradu remisso; vel intensa atque in excellenti gradu: ita vt ambo aut summam perfectionē obtineant, aut integram vnius latitudinem excedant. Deinde, posse quæstionem esse de contrarijs qualitatibus tam primis, quàm secundis, vel de actionibus tendētibus ad eiusmodi qualitates contrarias, aliosve terminos oppositos. Denique, posse esse controuersiam, tum quid in hisce rebus naturæ facultas valeat: tum quid diuina virtute effici queat.

His ita expeditis, quæstio proposita aliquot assertionibus enodanda est. Prima sit. Duæ qualitates primæ contrariæ in gradibus remissis possunt eidem rei inesse. Hanc assertionem amplectitur D. Thomas tum alijs in locis, tum 1. part. quæst. 76. art. 4. & Caietanus ibidem, Henricus Gandauensis quodlibet. 12. quæst. 12. Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 9. Capreolus in primo, dist. 17. quæst. 2. art. 2. Marsilius in 3. dist. 11. art. 2. Maior dist. 15. quæst. 2. Argentinas quæst. vnica, art. 3. Iauellus 10. Metaphys. quæst. 13. Sotus 2. Phys. quæst. prima, quibus suffragatur D. August. in lib. de natura, & gratia hisce verbis, Possunt contraria non aduersari inuicem, sed ex alterutro temperari, & bonam valetudinem reddere, sicut in corpore siccitas, & humiditas, frigus, & calor, quorum omnium temperatione bona valetudo consistit. Probatur verò hæc sententia hisce argumentis. Aqua tepida habet simul aliquid caloris, & frigoris: igitur frigus, & calor remissa possunt in eodem simul reperiri. Antecedens ostenditur, primum quia tepor nihil est aliud, quàm frigoris, & caloris permistio, neque facile est tertiam aliquam simplicem qualitatem excogitare. Item, quia aqua tepida refrigerat ferrum ignitum, & frigidam manum calefacit, non nisi aliquanto frigore, & calore. Secundò, Inter agens, & patiēs, vt inter ignem, & aquam, datur actio reciproca, vt alibi monstratum est; sed non potest ea dari nisi calor, & frigus per mutuam admistionem se se retundant: igitur calor & frigus manent permista in eodem subiecto. Præterea id, quod mouetur, partim est in termino, à quo soluit, partim in termino, ad quem tēdit, vt Aristoteles docet 6. Physicæ Auscultationis

Status contro-
uersiæ.Prima asser-
tio.

D. August.

Prima ratio.

2. Ratio.

3. Ratio

tationis

tationis lib. cap. 3. text. 32. cum quidpiam è calido in frigidum pergat, aliquid caloris, & frigoris simul habet. Item, qualibet pars mixti est mixta, non nisi quia continet in se omnes quatuor primarias qualitates ad temperiem reductas, vt supra disseruimus; igitur in quolibet mixto sunt contrariæ qualitates. Ad hæc, cum aliquid agit in patiens contraria qualitate affectum, non inducit momento totam intensiorem qualitatis, per quam agit, sed vnã partem post aliam: hoc autem nõ prouenit ex repugnantia partium ipsius qualitatis, cum omnes eiudem sint rationis, possintque vnã integram formam cõstituire: nec ex sola imbecillitate agentis, cum in subiecto disposito queat producere effectum suæ actiuitati proportionem respondens; nec item aliunde, vt singula percurrenti planum erit; superest ergo, vt id oriatur ex eo, quia cum parte formæ introductæ manet adhuc pars prioris formæ, quæ subsequentiũ partium introductionem retardat. Atque ita datur simul in subiecto pars veteris, & pars nouæ formæ, simulque inueniuntur contraria remissa. Postremo, occurrunt ad hanc sententiam confirmandam illustria Aristotelis testimonia. Nam 4. cap. lib. 3. Topi-
 4. Ratio.
 5. Ratio.
 6. ratio ex di-
 ctis Aristote-
 ls.

corum ait, quæ contrarijs minus permista sunt, ea esse magis talia, vt candidius quod nigro minus permistũ est; quod repetit cap. 2. libri 5. Physicor. text. 19. Rursus 4. Metaphys. ad finem capitis sexti text. 27. cum asseruisset non posse duo contraria eidem rei inesse, addidit, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem ex parte, alterum verò simpliciter in sit. Vbi aduerte, id contrarium dici simpliciter inesse subiecto, quod etsi non sit summum, tamen subiectum non secundum quid, sed absolutè denominat, vt calor in excellenti gradu aerẽ. Illud verò inesse aliqua ex parte, quod ipsum secundum quid, non verò absolutè appellat, vt duo gradus caloris aquam.

Secunda asser-
 tio.

Eius proba-
 tio.

Quod ad cæteras qualitates non primas attinet, sit secunda assertio. Qualitates secundæ contrariæ possunt inuicem permisceri in eodem subiecto, in gradibus remissis. Hæc probatur primũ, quia non magis repugnat secundas qualitates eo modo inter se societatem coire, quàm primas: cum non plus illæ, quàm hæ sibi aduersentur; vnde, & Aristoteles lib. 5. & 7. Physicorũ concedit dari motum ab vna qualitate secunda ad alteram, vt ab albedine ad nigridinem, quod cũ non fiat nisi re, quæ mouetur, vtrumque extremum participante, vt ex tertia ratione, quam paulo ante adduximus, constat, negari non potest, manere simul in eodem subiecto qualitates secundas in imperfecto gradu.

Tertia asser-
 tio.

Eius confir-
 tio.

Tertia assertio. Habitus contrarij, quorum actus dari queunt, quouis illorum permanente, possunt in gradibus remissis inueniri in eodẽ subiecto, verbi gratia, virtus temperantiæ, & vitium illi oppositum dari queunt simul in eodem appetitu; quia permanente habitu admodum intenso temperantiæ, potest quis elicere aliquem actum intemperantiæ. Huiusce assertionis ratio est, quia cum habitus sint propter actus, & illi ab his fiant, si vno habitu persistẽte, potest esse actus pertinens ad vitium contrarium, etiam habitus eius vitij in gradu remisso, cũ tali habitu esse poterit: præsertim cum habitus temperantiæ intẽsus

vsq;

vsq̄ ue ad sextum gradum, non magis aduersetur vitio intemperan-
tiae in secundo gradu, quam calidū in sexto gradu, aduersetur frigido in
secundo gradu. Quare cum hae se se patiantur in eodem subiecto, vt
ostensum fuit; idem quoque de illis iudicandum erit.

Quarta assertio. Habitus scientiae, & erroris non possunt esse simul
in eodem intellectu, etiam in gradibus remissis. Hac, quam com-
munis auctorum consensus approbat, ostenditur ratione consimili ei,
qua tertiam assertionem stabiluimus; nimirum quia quando cuius a-
ctus vnus habitus necessariò excludit à subiecto habitum contrarium;
non possunt ij habitus coalescere simul in eodem subiecto: ita verò se se
habet actus erroris ad habitum scientiae: & actus scientiae ad habitum
erroris. Nam quilibet actus erroris circa aliquam conclusionem ex-
cludit habitum scientiae circa eandē: & e conuerso, quilibet actus scien-
tiae, habitum erroris. Cuius rei ea videtur esse ratio, quia quilibet
actus erroris, quantumlibet sit remissus, perfectè aduersatur habitui
scientiae; similiterque quilibet actus scientiae habitui erroris; Etenim
perfectio repugnantiae in hisce actibus, & habitibus, non pendet ex
graduali intentione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmatio-
nis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negan-
dum inclinatur habitus; aut negatur competere eidem rei id, ad quod
affirmandum inclinatur habitus. Quicumque enim negat id, quod alius
affirmat; aut affirmat, quod alius negat, quantumlibet actu remisso id
faciat, absolutè ei contradicit: tametsi istiusmodi pugna exerceatur
inter actus, nimirum assentiendi, & dissentendi; ea verò, qua per actū
erroris pellitur habitus scientiae, non nisi inter actum, & habitum, vt
satis liquet.

Quarta asser-
tio.

Eius funda-
mentum.

quilibet actus
erroris exclu-
dit habitum
scientiae.

ARTICVLVS III.

CONTRARIA IN EXCELLENTI
gradu non posse simul in eodem
subiecto inueniri.

Quinta assertio. Nulla contraria in gradibus intensis eidem
rei simul inesse queunt. Hanc assertionem approbat cōmunis
philosophorum consensus; potestque eius veritas ostendi ex
ipsa contrariorum notione, qua contraria dicuntur, quae sub eodē ge-
nere maximè distant, seque mutuo pellunt. Cōfirmatur praeterea, quia
si perfecta contraria possint in eadem re simul esse, verbi causa, septem
gradus caloris, totidemque frigoris, idem simul absolutè calidum, &
frigidum vocaretur: quod esse non potest, quia ex absolutè calido,
si naturae vim spectemus, infertur non frigidum. Si autem quis ro-
get vnde proueniat, vt duo contraria perfecta, seu quae vnus latitudi-

Quinta asser-
tio.

Probatio.

ff dinem

Cuilibet sub-
iecto certa in-
est capacitas
ad recipi en-
da contraria.

Contrariorū
natura.

Quæstio de
pugna con-
trariorum.

Quædā cōn-
traria non a-
ctiua inuicē.

dinem superant, in eadem re consistere non possint. Respondemus id adæquatè prouenire ex inhabilitate subiecti, atque ex ipsa contrario-
rum natura. Ex inhabilitate, seu ex defectu capacitatis subiecti; quia subiectum vt certā limitatamque habet essentiam, ita certam circun-
scriptamque habilitatem, seu capacitatem ad contraria sustinenda: quæ capacitas, quia vnus latitudine expletur, quidquid supra illam acces-
serit, recusat, respuitque. Ex natura contrariorum, quia contraria, vt eorum definitio testatur, ex sua natiua conditione, & ingenio inter se pugnant, seque mutuò pellunt: maiorem quippe repugnantiam, vt planum est, habent in subiecto calor, & frigus summè intensa, quàm duæ qualitates non contrariæ, esto sumantur in maiori latitudine gradua-
li, quàm subiectum ferre queat, verbi gratia, calor vt decem, & humi-
ditas vt decem: nimirum quia hæc non sunt contraria, illa verò sunt; atque ita qualitates non contrariæ ultra modum intensæ non admittū-
tur à subiecto, quia est eorum incapax: qualitates verò contrariæ ingra-
dibus intensis in eodem subiecto esse non possunt, tum ob eius incapacitatem: tum quia ex sua natura se perimunt.

Quæret aliquis quonam pacto hæc contraria mutuò pugnent, formaliter, an efficienter. Respondemus, cum, verbi gratia, ignis ex-
pellit ab aqua frigus, dici expellere illud efficienter, quia per suam actionem, atque adeò efficienter producit calorem, quo frigus pelli-
tur. Cæterum si ipsum met calorem, & frigus inter se conferamus, dicendum in primis est, vnū non pellere aliud effectiuè, quod ita ostē-
ditur. Ponat Deus in igni cum octo gradibus caloris, octo frigoris mo-
do ante explicato: deinde relinquat hæc contraria sibi ipsis. Si tunc calor non expellit frigus nisi effectiuè, & per aliquam actionem, cum ea actio non alia sit, quàm calefactio, sequitur calorem intendi à se ipso supra gradus posibles per naturam, quia iam erunt plures, quàm octo, & ultra capacitatem subiecti, in quo est; siquidem naturalis capa-
citas subiecti non extenditur nisi ad octo gradus. Quæ cum absurda sint, sequitur contraria ipsa non se se mutuò effectiuè pellerè: id, quod multo euidentius est in ijs qualitatibus contrarijs, quæ non sunt inuicem actiue, vt in candore & nigredine, alijsque huiusmodi, quæ nō habent vim ad promendam realem actionem, qua alias qualitates sibi similes generēt.

Statuendum est igitur contraria in gradibus intensis pugnare in-
ter se formaliter, seque formaliter extrudere à subiecto; quia nimirum positionem vnus consequitur desitio alterius, ob impossibilitatem ipsorum terminorum inter se. Quomodo pugnant priuatiuè op-
posita, vt visus, & cæcitas: nisi quod contraria sunt vtrinque positi-
ua entia; priuatiuè autem opposita ex altera parte duntaxat. Num ve-
rò impossibilitas contrariorum in gradibus intensis, sit tātū phy-
sica, an absoluta, ita vt nec per diuinam potentiam coire valeant paulò post dicemus.

ARTICVLVS III.

SEMPER EX VTROQVE

contrario, si prima sint, vnius
latitudinem absolui.

Sexta assertio. Quoties duo prima contraria eidem subiecto in-
sunt, ambo summam latitudinem gradualem vnius necessarió cõ-
plent. Hæc suadetur, quia cum, exempli gratia, aliquod mixtũ
ex concursu omnium quatuor elementorum gignitur, ignis remittit
frigus aquæ, tantum in eam caloris transfundens, quantum ei frigoris
detraxit (alioqui si dum frigiditatem interimit, calorem non produce-
ret, intenderet natura per se interitum, atque adeò malum) similiterq;
aqua frangit ignis calorem, tantundem ei de suo frigore compensans,
quantũ caloris adimit; quod etiam pro sua rata portione efficiunt terra
& aer, hic illius siccitatẽ, illa huius humiditatẽ attemperans. Cũ igitur
in hoc congressu vnius contrarij latitudo expleatur, eademq; expletio
post generationẽ maneat; siquidẽ quæ qualitatũ affectio formã inducit,
eadẽ rem genitã consequitur; cũque id in cæteris (est enim in alijs æqua
ratio) pari modo dicendũ sit: vtiq; fatendũ erit, quoties duo prima cõ-
traria subiecto in sunt, summam latitudinem ex vtroque perfici, & ab-
solui. Debit autem perpetua naturæ lege ita fieri: propterea quod
cum prædictæ qualitates sint primæ naturalium rerum administræ, &
alterationis, ac generationis, cæterarumq; eiusmodi functionum opi-
fices, conueniens fuit eo pacto subiectis suis præsto esse.

Porro vt duo contraria prima in eodẽ subiecto non consistunt infra
latitudinẽ vnius, ita nec ambo eandem latitudinem excedunt. Id quod
ex probatione quintæ assertionis constat; siquidem, & capacitas subie-
cti non se extendit vltra summam latitudinem vnius contrarietatis; &
contraria, eam latitudinem exuperantia, interimunt se se

Locuti fuimus in hac assertionem de cõtrarijs primis, hoc est, de calo-
re, frigore, humore, siccitate; quia ex alijs contrarijs non semper neces-
se est totam latitudinem in subiecto integrari, ac perfici; vt in vitio, &
virtute patet. Nec enim oportet, vt quantum Socrati ad summam tem-
perantiæ absolutionẽ deest: tantundem ei è contrario vitio supplea-
tur: idemq; in patibilibus qualitatibus, quæ è primis oriuntur vide-
re licet, vt in odoribus, & saporibus. Etenim cum odor, saporvè in
subiecto remittitur, non illico eorum opposita succedunt. Cuius rei ea
causa est, quia cum huiusmodi qualitates ex primarũ temperie, & certa
quadam proportione resultent; poterunt, hac dissoluta, ita remitti,
& euanescere, vt in subiecto cõtraria qualitas nõ pueniat, quia nõ existit
in eo proportio, quæ ad illarũ ortum exigitur: in ijs tamen secũdis quali-
tatibus, quæ vel sequuntur rationẽ quantitatis, vt raritas, & densitas;
vel quamlibet proportionẽ primarũ, vt grauitas, & leuitas, solet quan-

Sexta asser-
tio.

Probatur.

Causa cur se-
per latitudo
ex vtroque pri-
mo contra-
rio, cum am-
bo subiecto
in sunt, exple-
atur.

Cur non id
accidat in a-
lijs cõtrarijs.

tum de vno contrario deest, tantundem ex alio rependi; quod non sic accipiendum est, quasi quanta portio in quolibet misto desideratur de grauitate terrea, tantum insit de leuitate; cum multa sint, quæ cum aliqua leuitate obtinent partem vnam terrea, alteram aquæ grauitatis; sed ita, vt quantum desit de grauitate absolutè, tantum de leuitate suppleatur, siue grauitas sit solummodo terrea, siue conflata ex terrea, & aquea: similiter seu leuitas sit duntaxat aerea, seu ignea, seu componatur ex ignea, & aerea.

ARTICVLVS V.

CONTRARIAS QUALITATES
in gradibus Perfectis diuina virtute eidem
rei inesse posse.

HActenus de existentia qualitatum cōtrariarū in subiecto, secundum naturæ facultatem, disseruimus. Explicandum nunc erit an duo contraria, in excellenti gradu, eidem rei diuina virtute simul inesse possint. Gregorius Ariminensis in 1. distinct. 17. quæst. 3. art. 2. vtramque partem iudicat probabilem. Negantem amplectitur D. Bonauentura in 1. distinct. 49. Capreolus distinct. 17. quæst. 2. art. 1. Henricus Gandauensis quodlibet. 12. quæst. 11. Soncinas lib. 10. Metaph. quæst. 22. Innocentius tertius lib. 4. de mysterio altaris cap. 12. alijque nonnulli hisce potissimum adducti argumentis. Primum, quia docente Aristotele 4. Metaphys. cap. 6. text. 27. ex contrarijs summis in eodem subiecto inferuntur contradictoria. Nam ex perfectè nigro arguitur non album, atque adeò si idem absolutè, & nigrum, & album sit, idem erit album, & non album. Deinde quia opposita priuatiua ne queunt esse simul, vt visus, & cæcitas: par autem videtur esse in his, & contrarijs ratio.

Assertores
partis negatiuæ.

Septima assertio.

Probatio,

Sit tamen septima assertio. Probabilius est duas qualitates cōtrarias in gradu perfectò posse diuina virtute in eadē re simul inueniri. Hanc tuetur Hugo de S. Viçt. lib. 2. de Sacram. p. 9. cap. 2. Gabriel in Can. lect. 46. Adamus in 1. dist. 17. quæst. 4. Marsilius in 3. quæst. 11. art. 2. Maior, & Paludanus ibidē dist. 15. quæst. 2. Argētinus quæst. vnica art. 2. Gabriel dist. 32. quæst. vnica art. 3. & alij atq; hanc fuisse veterū sententiā refert Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 38. Quæ ita probatur. Non minus repugnat duo corpora eodē loco simul contineri, quàm duo cōtraria eidē subiecto inesse; atqui cōstat primū, diuina virtute, fieri posse, vt alibi ostendimus; ergo & secundum. Præterea, duas ob causas perfecta contraria copulari nequeunt; videlicet quia subiectū nō habet capacitatem ad maiorem, quàm summam latitudinem vnus sustinendam; item quia cōtraria ipsa inuicē pugnant, modo superius explicato: sed in potestate Dei est efficere, vt nulla harum causarum impedimēto sit,

Lib. 4. Phys.
c. 5. q. 3. a. 2.

fit, quominus contraria simul cohæreant: ergo & cæt. Probatur minor, quia potest Deus capacitatem subiecti augere, & ampliare, ita ut multo plura sustineat, quam suo pte ingenio valeret; quemadmodum, & vim intellectricis potentiae creatæ eleuat ad intuitiuam cognitionem diuinæ essentiae, supra omnem naturæ facultatem. Deinde, quia potest impedire corruptionem contrarij, quæ sequitur ex mutua pugna utriusque. Et verò quoniam isthæc pugna non actiua, sed formalis tantum est, non dicetur Deus impedire talem corruptionem, quia subtrahit suum concursum actiuum, quo deberet concurrere cum vno contrario ad alterum per inductionem alterius corrumpendum; sed quia tunc cum ob formalem repugnantiam secutura erat corruptio, proindeq; & subtractio eius actionis, qua Deus eiusmodi qualitati esse tribuit: Deus non modò suam illam actionem non subtrahit, sed eam magis corroborat, ut supra ordinarium naturæ cursum prædictam qualitatem conseruet.

Aduerte tamen nostram hanc assertionem non esse intelligendam de omnibus in vniuersum contrarijs qualitibus: sunt enim nonnullæ, quarum coniunctio contradictionem importat, quæ proinde nec diuina virtute possunt coalescere in eodem subiecto: ut summa densitas, & summa raritas. Cum enim densum id dicatur, quod sub pari quantitate plus, & rarum, quod sub pari quantitate minus habet materiae: habere autem absolute plus, & absolute minus (quod sequitur ex summa densitate, & summa raritate) sit simpliciter habere plus, & non habere plus: fit consequens ut densitas & raritas in summo gradu haud quaquã in vnum coire possint. Hoc tamen non obstat, quominus densum & rarum in gradibus remissis inueniri simul queant. Nihil enim impedit, quominus idem subiectum comparatione vnus dicatur densum, collatione alterius rarum; tunc enim non absolute, sed comparate dicitur continere plus, & non continere plus: quemadmodum, & eadem res, magna paruaque simul, dici potest respectu diuersorum, ut Goliath comparatus ad montem parvus est, ad Socratem magnus.

Contraria verò argumeta parum negotij facessunt. Ad primũ enim respondetur ex perfecte nigro argui quidem non album naturaliter, id est recte sequi subiectum, quod est perfecte nigrum, si naturæ vires spectentur, album esse non posse: non tamen id sequi absolute, si nimirum res etiam ad diuinam potentiam referatur. Ad secundum fatendũ est opposita priuatiua non posse in eodem subiecto respectu eiusdem loci, ac temporis vllò modo coalescere: negandum tamen parem esse in contrarijs rationem. Priuatio enim expresse ac formaliter negat habitum sibi oppositum. Vnde aperta contradictionis implicatio ex eorum coitione sequeretur. In contrarijs autem non ita res habet. Nec enim vnũ negatio est alterius, aut illius negationem absolute infert, uti diximus.

ARTICVLVS VI.

QVID DE EXISTENTIA CONTRARIARUM ACTIONUM IN EODEM SUBIECTO IUDICADUM SIT.

De quibus contrarijs sic intelligenda proxima assertio.

Responso ad argumeta contra 7. assertionem.

De oppositis priuatiue respectu eiusdem in diuersis locis, lege que scripsimus lib. 4. Phys. cap. 3. quest. 3. art. 2.

4. Phys. q. 3. a. 2.

EXplicata pugna contrariarum qualitatum in subiecto, tractanda nunc superest contrariarum actionum pugna, ut calefactionis, frigefactionis; & aliarum actionum tam ad intellectum, quam ad utrumque appetitum, superiorem, & inferiorem pertinentium. Aduertendum primò, quod ad productiones primarum qualitatum contrariarum attinet, posse illas conferri vel cum subiecto affecto suis qualitibus, habenteque iam in se integram cuiusque contrarietatis latitudinem: vel cum subiecto nudo, siue id ita ponamus per diuinam potentiam: siue naturæ viribus; quomodo se habet materia in instati generationis, facta vsque ad ipsam, non formæ tantum substantialis, sed omnium accidentium resolutione.

Octava assertio.

Probatio.

His constitutis sit octava huius disputationis assertio. Acquisitio caloris, & frigoris in subiecto nudo potest dari simul, dum non excurritur ultra summam latitudinem vnus. Probatur, quia id neque impeditur ex parte capacitatis, cum ponamus hanc non excedi, neque ex parte repugnantia formalis: siquidem istiusmodi formæ non se perimunt nisi in gradibus intensis: neque vero aliunde se se aliquid ostendit, quod obesse possit.

Accedit quod in aggeneratione, & in momento, quo tota forma mixti nudam materiam subit, datur simul acquisitio omnium primarum qualitatum, quibus mixti temperies constat, atque adeò productio caloris & frigoris; humoris & siccitatis: non ita tamen, ut perhibeatur subiectum calefieri, & frigeferi, humectari, & exiccari simul.

De subiecto exuto contrarijs.

Quod asseruimus de subiecto prorsus nudo, affirmandum quoque est de eo, cui aliquid inest frigoris & caloris, non tamen integra contrarietatis latitudo. Enim verò, si diuina virtute ponatur subiectum cum duobus gradibus frigoris, & totidem caloris duntaxat; eique applicentur agens calidum, & frigidum, poterunt ambo simul pro sua facultate impendere id, quod ex ijs qualitibus deest, quoad perueniatur ad summam latitudinem, atque ita existent simul productio caloris & frigoris; siquidem in huiuscemodi euentu æqua ratio est, atque cum subiectum omni ex parte nudum constituitur.

De subiecto habente expletam contrariorum latitudinem.

Quod attinet ad productiones primarum qualitatum contrariarum in subiecto cohibente iam integram latitudinem ex vtraque conflata; erit qui probet, dari posse eiusmodi productiones in eodem subiecto simul. Primum, quia si in aquam calidam, quæ adhuc subiecto igni incalcescit, iniiciatur frigida, eadem aqua simul refrigerabitur à frigida, ut experientia demonstrat, & calefiet ab igni. Secundò, quia si corpori habenti quatuor gradus frigoris, & totidem caloris applicentur duo agentia, alterum calidum, alterum frigidum, ea actiuitatis proportione, ut calidum vincat resistantiam frigoris, & frigidum resistantiam caloris; nihil obstabit quominus vtrumque suam producat qualitatem, atque ita dabitur simul generatio frigoris, & caloris in eodem. Nec satisfaciet qui dixerit, impeditum iri eiusmodi actiones ob incapacitatem subiecti, quia hæc expleta iam est, & agentia nequeunt nouum gradum inducere, quin illam excedant. Non, inquam, satisfaciet, potest enim harum quali-

qualitatum patibilitas, & repugnantia ex parte subiecti, & actiuitas ex parte agentium sic attemperari, vt quantum calori frigidum detraherit, tantundem rependat calidum; & quantum frigori calidum ademerit, tantundem frigidum refarciat; atque ita praedictae qualitates sola graduum mutatione absque vlllo incremento eandem intensiorem re-
tinebunt intra metam praefinitae capacitatis.

Nec effugiet etiam qui responderit, iccirco agentia illa non editura actiones suas; quia sequeretur simile agere in simile: potest enim agens calidum habere quinque gradus caloris, & frigidum quinque frigoris; quae cum sint in gradu dissimilia patienti calido vt quatuor, & frigido vt quatuor; nihil iam oberit, quominus ab vtroque agente actio procedat.

Tertio, non deerit, qui persuadere contendat, posse quoslibet duos motus contrarios simul inueniri, sumpto argumento à motu ad locum, & à motu ad quantitatem. Nam cum lancea sursum mouetur, & formica in ea insidens deorsum comitat, tendit formica ad loca contraria, proindeque contrarijs motibus simul agitatur. Item, quia cuiuslibet viuenti, dum nutritur, accedit pariter, & decedit noua quantitas: quae accessio, & decessio non minus inter se opponi videntur, quam intensio, & remissio eiusdem qualitatis.

Sit tamen nona assertio. Acquisitio primarum qualitatum contrariarum, in subiecto obtinente iam completam vnus contrarietatis latitudinem, non possunt dari simul. Haec ex eo ostenditur, quia si talis acquisitio in subiecto locum haberet, maximè id foret, data inter quatuor primas qualitates ex parte agentium, & ex parte patientis, commensuratione illa, quae in argumento secundo attingitur, videlicet, vt quod agens frigidum adimit de calore, calidum instauret; & quod de frigore adimit calidum, instauret frigidum: sed quod hoc fieri non possit, ostenditur. Nam si calidum vim habet ad auferendum per suam actionem à subiecto aliquid de frigore: vti que habebit etiam vim ad remouendum ab eodem subiecto id, quod agens frigidum inuehere nititur: proindeque ad illius actionem impediendam quare, non erit tunc calefactio, & frige factio in eodem, sed calefactio duntaxat: quod si calidum & frigidum ita sint affecta, vt quemadmodum calidum potest impedire actionem frigidi, ita & frigidum actionem calidi: in eo euentu neutrum aget: quo iam probata relinquitur veritas propositae assertionis.

Quae vero in contrariam partem attulimus hanc habent explicationem. Ad primum dicendum est, si aqua frigida in calidam, quae adhuc suppositis flammis incalescit, infundatur; & haec ab illa refrigeretur, vltimum non esse frige factiois, debere esse primum non esse calefactiois; praevalet enim tunc aquae frigidae vis, & ita aquae calidae portionem occupat, vt eam non patiat ab igni calefieri, ob rationem proximè adductam. Ad secundum quid respondendum sit patet ex dictis: quocumque enim modo se habeant agens calidum & frigidum, nequeunt ambo simul in eandem subiecti partem agere: esto non sequatur, simile pati à simili; in quam sententiam recole, si placet, quae in quaestione de reactione differuimus. Ad priorem tertij argumenti partem facilis est
responsio

Nona assertio.

Eius confirmatio.

Dilatatio argumentorum contra superiorem conclusionem.

De motu for-
micę in fide-
tis lanceę.

responsio, vel enim motus formicę in locum inferiorem velocior est motu lanceę, vel tardior; vel æquę velox. Si velocior, tunc formica simpliciter deorsum mouetur, & aliquo modo sursum: quia simpliciter fit propinquior centro, & tamen secūdam quid tendit sursum motu lanceę. Si tardior, tunc simpliciter rapitur sursum, quia simpliciter ad locum superiorem magis accedit, vt patet: & secūdam quid ad infimū, quatenus fit proximior parti inferiori lanceę. Si æquę velox, tunc formica neque mouetur absolutē sursum, neque absolutē deorsum: quia pari semper interuallo distat à loco supero, & infero: potest tamen dici secūdam quid moueri deorsum, quatenus magis appropinquat ad imam partem lanceę: & secūdam quid ferri sursum, quatenus lancea, in qua est, in sublime tendit. Cū autem nullo horum trium modorum formica simpliciter, & per se comēet simul in locum inferum, & superum, patet non agitari illam absolutē per se duobus motibus contrarijs, sed ad summum vno motu per se, altero per accidēs, ratione corporis, quo vehitur. Simile quid accidit cymbę vectoribus, qui dū cymba secundo labitur flumine, ipsi à prora ad puppim eunt: simul enim ad superiorem fluminis partem proprio motu tendunt, & versus in inferiorem, cymbę cursu deferuntur. Ad posteriorem eiusdem tertij argumenti partem, dicimus que in admodum non est incommodum vni eidemque calori extenso in subiecto adimi ex vna parte vnum gradum & ex altera addi nouum: vti Socrates hinc fit vicinus aquę, inde igni: quod tamen calori, secūdam eandem omnino partē, sitūque subiecti, euenire non potest: ita eidem quantitati rei viuentis hinc accedere nouam portiūculam, inde aliam decedere: non tamen istiusmodi accessū, & decessum simul fieri secūdam eandem omnino particulam, vt attendenti planum est. Quare si auctio, & diminutio quantitatis, & qualitatis sub hac consideratione æstimentur: constat idem esse ferendum de vtraque iudicium; quo enim modo potest augeri vna, & diminui simul: potest & altera: & è conuerso, quo modo vna nequit, altera itē nequit. Verū quia cum philosophi in quæstionem adducunt, num eadem qualitas intendi simul & remitti possit, loquuntur de intensione & remissione qualitatis in eodem situ spectatę: ideo absolutē negant posse id fieri. Hęc de actionibus contrarijs, quę circa primas qualitates versantur.

lege D. Th.
in disput. 9.
de passion.
an. a. 10. ad
9. Greg. in
i. d. 17. q. 3.

De motu ad
quantitatem.

Decima as-
sertio.

Probatio.

Quod attinet ad eas, quę versantur circa secundas qualitates, quę ex varia primarum cōmitione oriuntur, vt candor & nigredo, sit decima assertio. Acquisitiones contrarię istiusmodi qualitatum nequiquā inueniuntur simul in eodem subiecto. Huius assertionis veritas ex eo ostenditur, quia colores v. g. vt nascuntur ex temperatione primarum qualitatum: ita, præsertim si contrarij sint, diuersam temperationem earundem qualitatum ad sui ortum exposcunt. Quare cum in eodem subiecto qualificato, vt vocant, nequeat dari simul acquisitio primarū qualitatum contrariarum, vt caloris & frigoris, certē nec dabitur productio earum qualitatum secundarum, quę talem acquisitionem supponunt. Nec verò si subiectum nudū sit, dari simul in eodem poterit.

productio

productio candoris, & nigredinis; Licet enim tunc detur simul acquisitio omnium quatuor primarum qualitatum, non tamen ex ea resultare possunt diuersa illa temperamenta, ex quibus candor, & nigredo proueniunt, cum in eodem subiecto nequeant temperamenta vno plura simul inueniri; quod ex eo constat, quia quodlibet temperamentum emergit ex certa primarum qualitatum proportionem, qua mutata, mutari quoque ipsum oportet, verbi gratia, temperamentum A. coalescit ex tribus gradibus caloris, & quinque frigoris, & ex quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis; si igitur accedat vnus gradus caloris, abeunte vno frigoris, vel alia eiusmodi varietas interueniat, confestim aliud temperamentum confurgit.

Cur in eodem subiecto nequeat dari simul productio candoris, & nigredinis.

Obijciat tamen aliquis. Albedo, & nigredo remissae possunt inherere simul eidem subiecto, existenti sub vno, eodemque temperamento, in esse quieto: ergo pari ratione dum idem temperamentum acquiritur, comparari poterunt simul albedo, & nigredo, in gradibus remissis. Huic obiectioni occurrendum videtur, acquisita albedine, posse subiectum iam qualificatum tendere ad nigredinem, ita vt dum ad eam tendit, aliquid albedinis retineat, & aliquid amittat; si nimirum temperamentum quoad gradus qualitatum ita mutetur, vt ea mutatio sufficiat ad inducendum aliquid nigredinis, non tamen ad totam albedinem confestim abolendam. In hoc autem euentu non datur simul duplicis temperamenti acquisitio, sed mutatio ab vno, quod erat in esse quieto, ad alterum, quod illi succedit. Nec mirum, quod remaneat aliquid de albedine, mutata veteri qualitatum mixtura, dum ea mutatio non admodum vehemens, & diuturna est: etsi albedo, & nigredo, vt contraria sunt, ita ad primam sui generationem diuersam temperiem postulent. Itaque non valet consecutio illa; Albedo & nigredo possunt in subiecto existente, sub vno eodemque temperamento consistere; ergo dum vnum, & idem temperamentum acquiritur, possunt ambae simul acquiri: non, inquam, valet, quia sat multis exemplis compertum est, plura ad rem denuo producendam, quam ad eandem conseruandam saepe requiri. Itaque, vt haec singularis albedo in subiecto maneat, non exigit eandem ad amissionem qualitatum temperationem, cum qua primum genita fuit, sed ea aliquantulum variata perseverat, cum nonnullo tamen sui dispendio, tanto maiori, quanto subiectum magis ad nigredinem vergit.

Obiectio.

Dilutio.

Sepe numero plura requiri ad rem denuo producendam, quam ad eandem conseruandam.

Explicandum nunc superest, quid de contrarijs actionibus ad intellectum, & vtrumque appetitum pertinentibus statuendum videatur. Sit vndecima assertio. Actus assentiendi, & dissentendi, appetendi, & repudiandi, odij & amoris, gaudij & tristitia, alijque eiusmodi circa idem obiectum, non possunt dari simul in eadem potentia. Haec assertio non aliunde melius probatur, quam experientia, qua constat, nunquam istiusmodi actus inueniri simul; cuius rei causa est mutua repugnantia, qua vnum alterum non fert. Vbi aduerte obiter, gaudium, delectationemve, & tristitiam mutuò se excludere, non solum cum

Vndecima assertio.

probatio.

in idem obiectum feruntur, quo pacto sibi propriè aduersantur; sed tunc etiam, cum in res diuersas tendunt, si alterum vehemens sit, unde illud Aristotelis libro 7. Ethicorum capit. 14. Delectatio qualibet expellit tristitiam contrariam, vehemens omnem tristitiam abigit. Nimirum, quia talis delectatio ita absorbet, rapitque potentiam, ut eam nulla ex parte ad tristitiam demitti patiatur. Quin verò cum superiori appetitui inhæret, non ab eo tantum, sed ab inferiori etiã per quendam veluti defluxum, & redundantiam, plerumque omnem tristitiam abigit, ut annotauit D. Thomas in quæstione disputata de passionibus animæ art. 10.

Traditæ hætenus in hoc articulo assertiones, de actionibus contrarijs secundum naturæ ordinem, ac vim duntaxat, intelligi debent: si autem de potentia Dei quærat, sit vltima assertio. Actiones contrariæ possunt, diuina virtute, dari simul in eodem, nisi sint eiusmodi, ut vel ex parte obiecti, vel aliundè, contradictionem impotent, verbi gratia, productiones summi caloris, & summi frigoris, actus vehementis tristitiæ, & delectationis; amoris, & odij possunt, diuina virtute, simul constitui: non tamen productio summæ raritatis, & summæ densitatis; neque actus fidei, & visionis beatificæ denominantes subiectum: quia in prioribus productionibus, actibusvè nulla contradictio apparet: quæ tamen in posterioribus facile cernitur: namque summa raritas, & summa densitas, ut supra ostendimus, per plus & minus materiæ, mutuò sibi contradicunt, & ex consequenti earum productiones. Item, actus visionis beatificæ, & actus fidei vendicant in obiecto rationes contradicentes, nempe visum, & non visum, in quas impossibile est tendere simul eundem intellectum: non repugnat tamen poni simul in eo diuinitus actum fidei, & actum beatificæ visionis, ad quos intellectus recipiendo tantum, non eliciendo concurrat: tunc enim nec ab ijs potentia credens, & videns denominabitur, nec dicetur simul ferri in rem clarè visam, & non visam: in quo tota contradictio est.

Posse autem prædictas actiones eo pacto simul dari, ex eo concluditur, quia potest Deus ampliare, quantumcunque opus fuerit, capacitatem subiecti, ad eas recipiendas; & corruptionem, quæ ex positione vnus contrarij sequitur, impedire modo superius explicato.

Si autem petas, num tristitia, & delectatio circa eandem rem, in eodem appetitu diuinitus simul dari queant. Respondemus, posse nos loqui de tristitia, & delectatione circa eandem rem, vel sub eadè, vel sub diuersa cõsideratione sumptam: ac sub diuersa quidè cõsideratione, dari posse simul tales actus, quo pacto in voluntate Christi Domini fuit actus tristitiæ circa propriam mortem, quatenus erat acerbum quid, & iniucundum, ac malū naturæ, simulque actus delectationis circa eandem prout in Dei gloriam, & generis humani salutem redundabat, atq; ita iucundi rationem induebat. Sub eadem verò, qua duntaxat prædicti actus

Aristo.

Duodecima assertio.

Cur actus visionis beatificæ, & actus fidei nequeat dari simul

Confirmatio proxime assertionis.

Dub. Respons.

Lege Palud. in 3. d. 15. q. 4.

actus propriè contrarij sunt, quia tunc feruntur in idem prorsus obiectum, non videri posse illos, etiam diuina virtute, simul coherere; quia obiectum delectationis est bonum, & iucundum; tristitiæ verò malum, & iniucundum: fieri autem nequit, vt idem sub eadem consideratione offeratur vt bonum, & malum, vt iucundum, & iniucundum. Quod diximus de tristitia, & delectatione, asserendum quoque est de actibus odij & amoris; est enim in vtrobiq; par ratio, vt erit consideranti perspicuum.

Tristitia, & delectatio quo pacto sint propriè contraria.

ARTICVLVS VII.

DISSOLVUNTUR PRIMI

Articuli argumenta.

Reliquum est, vt dissoluamus argumenta, quibus ostendi videbatur contraria neque in gradu imperfecto eidem rei simul conuenire posse. Ad primum dicimus, album & nigrum in quouis gradu, plus inter se pugnare secundum entitatem & naturam, quam magis album, & minus album: siquidem illa specie differunt, hæc conueniunt: verum hæc plus pugnare comparata ad subiectum, quia minus album habet annexam negationem magis albi. Quare nihil mirum si magis, & minus album non possint coherere simul, possint tamen albedo & nigredo remissæ.

Solut. 1.

Ad secundum, si terminus à quo sumatur cum eodem prorsus gradu, seu latitudine, quam ante motus inchoationem habebat, non posse eidem subiecto, vnà cum termino ad quem, inesse: Etenim vbi primum aliquid de hoc acquiritur, necessum est non nihil de illo amitti, aut aliter ipsum variari. Verum id non obstat, quominus aliqua pars illius cum aliqua huius permaneat, quandiu res mota tota formæ, ad quam tendit, perfectionem, non est adeptæ.

Solut. 2.

Ad tertium; oppositionem esse causam, cur aliqua duo copulari nequeant, eamque oppositionem sequi formam, rationemvè specificam; non tamen esse causam integram, adæquatamvè mutua peremptionis, cum hæc pendeat etiam à graduali intensione; ita verò non omnia contraria se se demoliuntur, sed in gradibus perfectis. Vbi tamen diligenter notanda est illa exceptio, quæ à nobis superius adhibita fuit, cum statuimus quædam esse contraria, quæ nec in remisso gradu possunt coalescere. Ad quartum quid respondendum sit ex ijs, quæ superiori articulo differuimus, constat.

Solut. 3.

Ad quintum negandum est quod assumit: nam vbi primum contraria extra summam vnus latitudinem excurrunt, eo sunt ingenio, vt se non patiantur simul, tum ob naturæ pugnam; tum ob defectum

Solut. 4.

Solut. 5.

capacitatis subiecti. Itaque licet calor, vt octo eadem habeat proportionē, quoad numerum graduū ad frigus vt octo, quam calor vt quatuor ad frigus vt quatuor; non eandem tamen repugnandi vim obtinet: namque perfectam intensiōem gradualem, quadam necessitate naturæ, consequitur perfectum dissidium; quod in depresso, & imperfecto gradu non accidit. Ad argumenti confirmationem dicendum, subiectum. A. exempli gratia, calidū sexto gradu, agere in subiectum. B. frigidum quarto gradu; nec tamen agere in suummet frigus vt duo, quia vnumquodque agit vt assimilet sibi passum, proindeque non agit in subiectum iam simile, quale est in proposito exemplo, ipsummet. A. comparatione sui; sed in dissimile, cuiusmodi est. B.

Solutio, 6.

Ad sextum patet solutio ex dictis: possunt enim dari simul habitus auaritiæ, & liberalitatis in gradibus imperfectis; nō tamen scientia & error, nec actus volendi, & nolendi eandem rem, ob causas ante explicitas. Nec item duæ formæ substantiales propter rationes, quibus superiori libro ostendimus in quolibet composito vnam tantum substantialem formam inueniri posse: locus autem Aristotelis 4. Metaphys. intelligitur de contrariis perfectis, vt ipse met ibidem exponit, subdes, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem altera ex parte, alterum verò simpliciter insit.

Capitis quarti Explanatio.

Alteratio ad generationem ordinatur.

Ca Vm autem Postquam Aristoteles quot essent elementa, & quæ singulis in essent qualitates, explicuit: nunc mutuam ipsorum generationem pertractat. Quia verò & in libris de cælo statutum fuit, & experientia ipsa testis est, mutari inuicem elementa (alioqui nulla eis conueniret alteratio; cum hæc ex naturæ instituto ad generationem, & interitum via quædam sit) duo sibi examinanda proponit. Alterum, quoniam pacto istiusmodi reciproca mutatio &

conuersio fiat. Alterum, an omnia elementa ex se mutuò gignantur. Totā verò huiusce rei disputationem quatuor theorematibus comprehendit. Primum est. Quoduis elementam in quoduis aliud sine discrimine conuerti potest. Hoc ex eo ostendit, quia inter quælibet contraria actiua, & passiua potest esse alterna commutatio: quoduis autem elementam alteri aduersariū est, vel ratione vtriusque, vel vnus duntaxat qualitatis actiue. Nam aqua, verbi gratia, repugnat igni per humorem, & frigiditatem, aqua aeri per calorem tantum.

Elementa symbolica.

b Different tamen.) Secundum theorema. Elementa symbolica, seu quæ eiusdem qualitatis communionem conueniunt, facilius, ac celerius in se inuicem mutantur; quæ verò non ita se habent, difficili-

C A P. IIII.

Ca Vm autē prius sit definitū simplicia corpora mutuam subire generationem, & ea insuper gigni ad sensum videantur (nam alioqui non esset alteratio: quippè cum ea in rerum tangibilium affectibus sita sit) quisnam mutue generationis sit modus, & vtrū quoduis ex quouis gigni possit, an aliqua, & aliqua non, dicendum videtur. Quod igitur vniuersa in se inuicem transmutari nata sint, palam est. Nam generatio in contrarium, & e contrario fit: omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent; quia differentie ipse contrarie sunt. Nam alijs, ceu igni & aquæ, ambæ sunt contrarie: ille enim

Text. 24

difficilius, & tardiùs. Hoc ex eo suadet, quia promptius est, atque expeditius vnum, quam multa commutari, id est, vnius quàm duarum qualitatum contrariarum repugnantiam vinci: ac cum symbolica elementa ex se vtro citroque oriuntur, vna tantùm qualitas occidit, vt patet in generatione aque ex aere; sola enim caliditas aeris obluatur, sola perimitur: cum verò

enim calidus, siccusque est; hæc verò frigida, & humida. Quare in vniuersum quidem patet quoduis è quouis gigni natum esse. Iam verò quo pacto ex omnibus omnia fient, singulatim percipere haud quaquã est difficile. **b** Different tamen, nam celerius & tardiùs, item faciliùs, difficiliùsque alia alijs transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celerius est migratio: quæ verò non habent, tardasquod faciliùs sit vnum, quam multa mutari. Verbi causa, ex igni fiet aer, altero mutationem subeunte: nam ille quidẽ calidus, siccusque est, hic verò calidus & humidus. Quare, si siccitas vincatur ab humiditate, orietur aer. Rursum ex aere aqua fiet, si calorem frigus euincat: si quidem aer humidus, calidusque est, aqua verò frigida, & humida: quare mutato calore fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam vtraque ad vtraque symbola habent: aqua enim humida, frigidaque est; terra verò frigida, & sicca: quare si humiditate vincatur, emerget terra. Et rursum cum ignis calidus sit, & siccus, terra verò frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet circularem generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus propriissimus est, propterea quod, quæ deinceps sunt, symbolum habent. Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rursum ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt: sed difficiliùs, quod plurium mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis, frigiditatem & humiditatem corrumpi prius est necesse. Et rursum frigiditatem & siccitatem si ex terra fiat aer. Eodem modo & si ex igni, & aere aqua, & terra fiant vtrasque mutari qualitates est necesse. Hæc igitur generatio, tardior est. **c** Sin verò vtriusque altera qualitatum intereat, horum migratio faciliùs quidem; sed non in se se mutuò fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere verò, & terra, ignis, & aqua ortum subibunt. Cum enim aque frigiditas fuerit corrupta, & ignis siccitas, fiet aer: nam huius quidem caliditas, illius verò similiter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aque humiditas interierint, terra; propterea quod huius frigiditas, & illius siccitas remanent. Eodem modo ex aere, terraque ignis & aqua: nam cum aeris calor, & terre siccitas interitum subierint, fiet aqua: quandoquidem illius humiditas, huius frigiditas relinquitur. Cum verò aeris quidem hu-

miditasque materię affectiones sibi conuenientes seruat. Ignis flamma dicitur, qui est in materia aerea: carbonis, qui in terrena, vt explicat S. Thomas prima part. quæst. 67. art. 2. ad 2. Quod tamen non ita est accipiendum quasi flamma solo aere pascatur, cum oppositum docuerit hoc loco Aristoteles, sed partim quidem aere, per quod differt à carbone, partim halitu terreno, quem

asymbolica in se transmutantur, duæ qualitates pugnant, duæ per se extinguuntur, vt calor, & siccitas ignis, cum ex eo aqua generatur.

c Sin verò vtriusque.) Tertium theorema. E duobus elementis asymbolis faciliùs tertium generatur, quàm vnum ex altero. Probat, quia in commigratione duorum talium in vnum tertium, non opus est, vt ab vtriusque duæ qualitates abigantur, sed vt singulæ à singulis; vna actiua, passiva altera: in conuersione autem alterius in alterum, duas ab vno expelli necesse est, vt ex dictis constat.

d Ignem autem gigni.) Ex terra, & aere fieri ignem, quod paulo ante asseruerat, experientia probat. Nam flamma, inquit, maximè ignis est; hæc autem ex terra, & aere gignitur: aliter enim fumo, qui nihil est aliud, quàm terrea exhalatio aeri commixta: quo patet in generatione flammæ extingui terrę fetus, & aeris humorem, manereque materiam cum siccitate, & calore. Hic aduertit cum omnes ignes etiam inferni, eisdem sint speciei, vt aduertit S. Thomas in 4. distinct. 44. quæstione 3. artic. 2. tres tamen eius quasi species ex parte materię numerari; videlicet ignem in propria materia, ignem flammam, ignem carbonem. Ignis in propria materia est, qui supra aere residet, vbi raritatem, cæte-

Ex terra & aere fieri ignem

Tres quasi species ignis.

exhalat corpus, è quo flamma surgit. Quoniam verò ignis vbicunque extra propriam materiam est, à nativo statu recedit: cum hic Aristoteles flammam maximè ignem esse scripsit, non de igni absolutè, sed de nostrate solum locutus est: videlicet quia ex ignibus, qui apud nos sunt, flamma ad cõditiones ignis in proprio, & naturali statu magis accedit.

c Porro in hisce.) Quartum theorema. E duobus elementis symbolicis, altera qualitate in utroque pereunte nequit generari tertium. Etenim quæ relinquitur aut est eadem, aut contraria. Si eadem in utroque, verbi gratia, calor in igne & aere, non resultabit tertium, quia ex una qualitate nequit elementum constitui. Si verò est contraria, ut siccitas ignis, & humiditas aeris, cum hæc coniugatio impossibilis sit, neque tunc prodibit tertium elementum. Postremò summam colligit quæ de mutua elementorum commutatione dixit.

miditas, terræ verò frigiditas, ignis: quia illius caliditas remanet, huius siccitas, quæ nimirum igni competunt. Ignem autem gigni etiam sensus ipse approbat, maximè enim flamma ignis est: hæc autem est fumus ardens: fumus verò ex aere, & terra fit. c Porro in hisce, quæ sunt deinceps, si in utroque altera qualitas corrupta sit: haud quaquam elementorum migratio in ullum corpus fieri potest, eo quod in utrisque aut eadem, aut contraria relinquantur, ex quibus nullum profectò corpus oriri potest: ut siccitas ignis, & aeris humiditas sit corrupta, calor in utrisque remanet. Si verò ab utroque calor abierit, contraria, siccum, inquam, & humidum relinquantur. Similiter autem & in cæteris. Nam in omnibus, quæ sunt eiusmodi qualitatum, altera eadem, altera contraria est. Unde simul perspicuum euadit, quæ ex uno in unum mutantur uno corrupto, quæ ex duobus in unum corruptis pluribus gigni. Quod igitur ex omnibus omnia gignatur, & quoniam pacto in se se vicissim cõmigrent, dictum est.

Text. 28.

Text. 29.

Text. 30.

Q V Æ S T I O. I.

V T R V M Q V O D V I S E L E M E N T U M
est quouis gignatur, an non.

A R T I C V L V S. I.

A R G V M E N T A I N

negatiuam partem.

Eiecta opinione veterum Philosophorum existimantium elementa secundum formas accidentarias duntaxat, non autem substantiales transmutari; quos Aristoteles tum in hoc opere, tum alibi disceptando vicit. Quæstio adhuc superest; num omnia elementa, non solum remotè; sed etiam proximè, in se inuicè commeent. Sunt enim, qui contendunt neququam accidere, ut ignis primò in aquam, aut aer primò in terram vertatur, vel quod oporteat ex ijs medium elementum prius generari, ut ex igne & aqua aerem: ex aere & terra aquam: vel quòd ex eorum congressu non medium elementum, sed euandum quidpiam imperfecta admixtione coalitum

coalitum necessariò emergat, vt ex aqua, & igni vapor. Probatur autem hæc sententia primum ex eo, quia nequit ex aqua ignis fieri, quin prius materia aquæ calore & siccitate igneæ naturæ congruenti afficiatur: quòd verò ita affici non possit, quin prius aqua ipsa in aerem faceffat, probatur. Nam calor ignis multo est ad agendum efficacior, quàm eius siccitas, & humor etiam aquæ facilius actionem expedit, quàm siccitas ignis: quare facilius aqua calorem, quàm siccitatem acquireret, priusque eius humiditas siccitatem ignis obtundet, quàm ipsa à siccitate ignis minuatur: ac denique prius erit calida & humida, quæ est ad excipiendam formam aeris idonea præparatio. Corroboraturque eiusdem irationis vis, quia nisi ignis prius ex aqua aerem, quàm ignem generaret, sequeretur posse formam aquæ aliquanto tempore conseruari cum calore & raritate ampliori, quàm forma aeris requirat, quod non videtur admittendum, Probatur consecutio, Etenim forma aeris postulat v. g. sex gradus caloris, totidemque raritatis: ignis verò octo gradus earundem; siquidẽ hæc qualitates intensiores insunt igni, quàm aeri. Cum igitur ad introductionem formæ ignis inferri debeant in materiam octo gradus caloris & raritatis: certè ab eo temporis puncto, quo materia aquæ sex caloris & totidem raritatis gradus obtinuerit, dum reliquos gradus adipiscitur, cum maiori calore & raritate conseruabitur, quàm aer.

Deinde, quòd ignis non possit in aquam transmutari, ostèditur, quia oporteret prius materiam ignis, dum ad aquæ formam disponitur, frigus recipere, atque ita frige fieri ignem: quòd tamen esse nequit, cum doceat Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 2. & cap. de oppositis, & D. Augustinus 3. super Genesim ad lit. cap. 4. ignem nunquã frigere.

Præterea, forma terræ vendicat summam grauitatem, hanc verò forma aeris non fert; Igitur dum materia sub forma aeris extiterit, nõ poterit ad formam terræ perfectè disponi. Quare nequaquam terra ex aere generabitur. Atque huiusce etiam rationis momento ostendi poterit, nequaquam ex terra aerem, ignemvè fieri; siquidem hæc elementa eam exigunt leuitatem, quàm forma terræ, nec in ipso præparationis decursu admittet, quin illico extabescat.

Ad hæc. Quòd nec vicina elementa saltem ignis, & aer in se transmigrent, probatur, quia vt ex igni aer gignatur, oportet calorem ignis ab aeris frigiditate remitti: quòd non apparet, qua ratione, fieri possit, cū aeris frigiditas adeò exigua sit, vt ignei caloris repugnantiam frangere nequeat.

Denique, si ignis in se aerem conuerteret; iam elementum ignis subiectum sibi aeris elementum consumpsisset: nam parta semel victoria, in dies vberioris flammæ incremento, hostem inuasisset, atque in se iam omnino cõmutasset; præsertim cū multo maior sit ignis sphaera, quàm aeris: quare non videtur admittendum aerem in ignem verti posse.

ARTICVLVS II.

RESPONSIO AD PRO-
positam dubitationem.

Probatur au-
toritate.

Et ratio.

Conclusio-
nis modera-
tio.

Cur vicina
Elementa se
in vicem non
absumunt.

Solut. I.

SIt tamen conclusio. Quoduis elemētum ē quouis immēdiatē gigni posse. Hanc conclusionem statuit Aristoteles hoc in lib. cap. 4. text. 24. & 28. eāque tam Græci, quā Latini interpretes communi assensu amplexi sunt. Potest autē ex eo ostendi, quia nihil abesse, aut obesse videtur, quominus vnumquodque elementum, opera ac ministerio primarum qualitatum, quæ veluti quædam elementorum femina existunt, in aliud agat, eiusque materiam disponat, tandemque ex illo sibi simile procreet; vnde & ignem videmus ex terra ignem efficere, cum pulueris pugillum in se coniectum accendit: & ex aqua, cum aquæ guttulas, quibus inspergitur, absumit: & ex aere, cum flammæ aer attiguus in pabulum cedit. Quod in cæteris elementis, comparatione aliorum, obseruare licet.

Proposita conclusio non ita est accipienda, quasi vnum elementum possit totum aliud in se conuertere: non enim id per naturam fieri potest, vt testatur experientia tot seculorum, quibus omnia quatuor elementa seruata in mundo fuere. Nec erat diuinæ prouidentię consentaneum, naturalium agentium causas ita disponi, vt vel ipsorum elementorū, vel alterius agētis effusa vi posset integrum aliquod elemētū absumi, cuius interitu mundi corporci vniuersitas imperfecta maneret; quidquid in contrariam partem disputarint Stoici existimantes futurū aliquando, vt totus mundus ignesceret, referente Tullio. 2. de Natura Deorū. Item Berofus, qui Belū interpretatur, cap. 29. & Democritus.

Est igitur intelligenda cōclusio de corruptione elementorū quoad partes duntaxat, vt i monet D. Thomas 2. sentent. distinct. 19. quæst. vnica art. 2. ad 2. & lib. 2. contragent. cap. 90. Ferrariensis ibidē, Marfilius hoc in lib. quæst. 9. Saxonia quæst. 7. Non corrumpit autem vnum elementum ex toto aliud, quia dum agit, simul etiam ab eo patitur, atque ita vtrinque detrimenta capiuntur, vtrinque vel in totū, vel ex parte compensantur, vt Plato in Timæo, Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, si eius est illud opus, & Philo Iudæus in libro de mūdi incorruptibilitate, luculēta, oratione explicant. Confert autē non parum ad hanc compensationē virtus corporum cælestium, quibus incumbit publicæ incolumitatis gratia, effrenatam elementorum potentiam compescere, & moderari, vt docet S. Thomas in quæstionibus disputatis de malo, quæst. 5. art. 5. ad 6. & alibi.

Primo igitur aduersæ partis argumento concedendum est, quod absumit, dicendumque fieri posse, vt aqua ab aliquo agente frigido, & sicco prius magna ex parte destituatur humiditate natua: quo in
euentu

De utilitate
& præstantia
ignis D. Dionysii
lib. de
cæl. Hier. c.
15. D. Basilii
homilia 3.
Exam.

Item Empedocle,
Anaxagoras & Epicuræ,

Lege Macro-
bium lib. 2.
in Somn.
Scip. c. 29

eventu, si accedat ignis nihil impediet, quominus dū frigiditatē abigit, simul etiam id humiditatis, quod obest, excludat, ignemque generet; maximè cum iam tunc aeri procreando humor desit. Ad reliquam eiusdem argumenti partem dic vt ex aqua ignis generetur, non oportere aquam aliquandiu extra nativam suam constitutionem seruari cum vberiori raritate, quàm aer in naturali suo statu postulet: nihil enim impedit, quominus ignis producat sub minori raritate, quàm illius perfectio requirat, vt in nostrate igni quotidie videmus. Ad secundum, dicendum posse aquam ignem in se cōvertere antequam materia ignis tantam recipiat frigiditatem, vt ignis absolutè frigidus vocari queat; licet tunc extra naturalem suum statum aqua generetur, videlicet cū calore denominante, quem tamen postea à se, quoad potuerit, excludet vi frigiditatis, quæ ab ipsius forma, nisi aliunde impediatur, dimanat. Ad tertium, dicendum non esse incommodum aerem præter naturam concrefcere, ita vt, in transitu dispositionum, eo vsque grauior, ac densior fiat quoad, propria forma abiecta, in terram cōmutetur; similiterque terram pari modo in tantam raritatem abire, vt ex ea aer, vel ignis efficiatur. Ad quartum, calorem ignis à frigiditate aeris, etsi exigua, remitti posse, quantum satis sit ad generationem aeris, qui cum vehementi etiam calore gignitur; maximè cum aeri contra ignis voracitatem ferant nonnunquam suppetias externa agentia, potissimū corpora cœlestia. Ad quintum, etsi ignis vicinum aeris elementum assiduè carpat, coerceri tamen eius licentiam ab ijs causis, quas supra retulimus.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Solutio. 5.

QVÆSTIO II.

NVM SYMBOLICA ELEMENTA
in se se facilius commeent.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA, QVÆ
affirmatiuam partem oppugnant.

Elementa symbolica dicuntur ea, quæ societate qualitatis alicuius in excellenti gradu conueniunt: vt ignis & aer, quæ denominantem calorem; terra, & ignis, quæ siccitatem denominantem cōmunem habent. Quòd igitur inter elementa symbolica non sit facilior cōmigratio, hunc in modum videtur concludi. Eadem est duorum ad duo, quæ vnus ad vnū proportio; tāq; difficile est duo à duobus, quā ab vno vnū vinci: at

Quæ dicantur symbolica elementa.

I. argum.

in elementis symbolicis quatuor qualitates inter se pugnant; in asymbolicis duæ. Non est igitur inter illa, quàm inter hæc, facilior commigratio.

2. Secundò, si elementa symbolica in se faciliùs cõmutarentur, propterea esset, quia ex elemento symbolico vna tantùm qualitas videtur expelli, ex asymbolico duplex; sed non ita res habet: ergo & cæt. Probat minor, quia cum ex igni generatur aer, excluduntur ab igni duæ qualitates, nempe calor ignis quoad aliquos gradus, & siccitas, in cuius locum succedit humiditas.
3. Tertiò, aquæ gutta in rogam iniecta faciliùs ab igni absumitur, quàm particula terræ, & tamen aqua est asymbolica, terra verò symbolica respectu ignis: ergo & cæt.
4. Quarto, Actio fundatur in contrarietate; ergo vbi maior contrarietas extiterit; ibi erit maior ad agendum vis, & efficacia; sed inter elementa asymbolica est maior contrarietas, cum sit pugna inter quatuor: ergo asymbolica agent celeriùs, seque faciliori negotio profligabunt, & ex se mutuò gignentur.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

Affirmatiua.

Facilius conuertitur elementa symbolica, quo pacto accipiendum.

Cõclusio bipartita.

Eius pars prior confirmatur.

Nihilominus asserendum cum Aristotele capit. 4. huius libri eiusque interpretibus symbolica faciliùs in se transmutari: sed aduertendum, istiusmodi facilitatem duobus modis posse intelligi; vno vt faciliùs conuertitur, idem sit, ac pauciora in conflictu amitti; Altero, vt idem sit atque celeriùs conuertitur. Prior sensus, qui nonnullis placuit, nobis omnino displicet, estque alienus à mente Philosophi; cum enim probaret elementa symbolica transmutari faciliùs, quia tunc pauciora deperduntur: si faciliùs transmutari esset deperdi pauciora, ridicula esset eius probatio; ostenderet enim idem per idem. Accedit quod Aristoteles ad eiusmodi facilitatem explicandam, vsurpat verba illa, citiùs, tardiùs. Dicendum igitur elementa symbolica faciliùs, id est, celeriùs in se mutuò commutare; contra verò asymbolica tardiùs. Quod intellige ordinariè, ac nisi quid aliunde occurrat, quod transmutationem in symbolicis retardet, in asymbolicis acceleret. Priorem partem huius pronuntiati confirmavit Aristoteles capit. citato, textu. 25. quia vt asymbolica ex se vicissim gignantur, duæ qualitates abigendæ sunt; vt symbolica, vna duntaxat: promptius autem est in ijs vnã quàm duas qualitates vincere, & à subiecto depellere. Nam cum duæ qualitates actiuæ in gradu perfectò eidẽ elemẽto non conueniant, licet vnum asymbolicum vehementer agat in aliud, per qualitatem actiuam; tamen per passiuam remissiùs agit, ideoque multum differtur

asimili-

assimilatio. Vt in aqua videre est, quam licet ignis breui tempore calefaciat, lentè exsiccat, proindeque eam tarde in se conuertit. Quod non accidit aeri, verbi gratia, comparatione aquæ, in quam agit per calorem, nullo inter reliquas qualitates existente dissidio, quod materiam demoretur.

Posterior eiusdem pronunciati pars ex eo ostenditur, quia aquæ portiuuncula, quæ ob suam exiguitatem parum resistit, celerius in ignem abit, quàm magna aeris portio in eundem ignem: cum tamen ignis & aqua inter asymbolica; aer & ignis inter symbolica numerentur. Sed hoc ex accidente euenit, vt patet. Aduerte etiam non omnia symbolica æquè facilè, neque omnia asymbolica, æquè difficilè transmutari, sed pro ratione actiuitatis, & resistentiæ, maiorisque & minoris efficacitatis ipsarum qualitatum. Quæ quo modo habeant, & qua ratione in elementis attemperatæ sint, superius exposuimus.

Confirmatur posterior.

Non omnia elementa symbolica æquè facile aut asymbolica æquè difficile conuertuntur.

Igitur argumenta initio allata sic dilues. Ad primum dic tam difficilè esse vnum ab vno, quàm duo vinci à duobus, cum cætera paria sunt, quod in subiecta materia non accidit, vbi duorum complicatio, aduersariorum protrahit victoriam. Ad secundum respondendum est, etiam in interitu elementi symbolici vtramque expelli qualitatem, sed eam, in qua erat conueniëntia, non nisi ex accidenti perimifaciliorem autem, aut minus facilem conuersionem secundum ea tantum, quæ per se expelluntur, spectandam esse, vt D. Thomas, & Aegidius annotarunt. Ad tertium, quid dicendum sit, liquet ex dictis. Ad quartum, concesso antecedente, neganda est consecutio: non enim ex multis contrarijs, quibus æquè multa ex aduerso resistunt, maior in agendo acrimonia, & efficacia perpetuò arguitur, sed maior actionum numerus, vt ex superioribus constat.

Solut. 1.

2.

3.

4.

Q V A E S T I O . I .

V T R V M E X P L V R I B V S

elementis possit gigni vnum à quo.

libet eorum specie distin-

ctum.

A R T I C V L V S I .

Q V I B V S A R G V M E N T I S

videatur non posse.

Quod saltem, duobus in certamine pereuntibus, non possit gigni tertium, suadet primum, quia si duo se mutuo interimunt, vnum, idemque elementum erit simul fortius, & imbecillius: fortius, quia vincit, perimitque alterum; imbecillius, quia ab altero superatur, & extinguitur. Quod tamen non videtur quare ratione constare possit. Item, sublata causa, non potest edi effectus, sed elementa, quæ inter se congregiuntur, sunt causa illius, quod post conflictum oritur: ergo si ipsa intereant, nequibit aliud elementum ab eis procreari.

Præterea, quod saltem ex aqua, & igni, non possit effici tertium, probatur. Nam tunc, & frigiditas, & calor, pugnando se se infringunt; & humiditas, ac siccitas pari modo, ut ex quatuor qualitatibus depresso, refractisque non elementum, sed mixtum resultat. Vltimò quod ex habentibus symbolum non fiat tertium, ostenditur exemplo ignis, & aeris; Etenim, his in se agentibus, non perit caliditas, cum ambo calida sint, & calor non aduersetur calori: manebit igitur in materia calor, sub excellenti gradu, qui cum non obseruiat nisi aeris, & ignis generationi; utique ex tali congressu, nec terra, nec aqua prodibit, proindeque, nec tertium aliquod, ab igni, & aere specie diuersum.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO DVBII. EXPLICATIO argumentorum.

Prima conclusio.

IN hac controuersia sit prima conclusio. Potest elementum vnum corrumpere plura elementa, & ex ijs, aliud à corruptis specie distinctum generare. Hæc ostenditur, quia nihil obstat, quominus vehemens ignis agat simul in portionem vnam aeris, & alteram terræ, & aliam aquæ sibi aptè coniunctas, easque perfectè disponat, & in ignem conuertat.

2.

Secunda conclusio. Quælibet duo elementa non habentia symbolum possunt, occasu suo, tertium gignere, ab ipsis specie diuersum. Hæc tradita est ab Aristotele capit. 4. textu. 29. eamque declarat, & confirmat S. Thomas; si enim concurrat ignis, & aqua, ita ut calor illius, frigiditatem huius; & humiditas huius, siccitatem illius multum exsuperet; poterunt istiusmodi qualitates ad eum se gradum perducere, ut existat in materia humiditas & caliditas, quas forma aeris consequitur expulsis formis aquæ, & ignis.

Hanc conclusionem statuimus de elementis, quæ non habent symbolum, non de ijs, quæ habent, quia ex illis tantum, non ex his, ut probat vltimum superioris articuli argumentum, potest oriri tertium à pro-

genito;

genitoribus specie differens. Quod intellige, nisi duo habentia symbolum aliunde iam fracta & debilitata, atque à suo natural iſtatu procul deiecta, in pugnam veniant, vt aer admodum frigidus, & ignis cū aliqua iactura caloris: tunc enim ex his conflictu pereuntibus, poterit gigni aqua: Item ex terra præter naturam aliquantulum humida, calidaque, & ex aqua calida, ſimiliter extinctis, poterit aer generari. Quod eo minus eſt mirandum, quia non neceſſe eſt genitum produci cum qualitatibus in eo gradu, quem in naturali ſuo ſtatu, & perfectione poſtulat.

Ad primum eorum, quæ pro aduerſaria parte adduximus facile reſpondebit, qui meminerit ea, quæ à nobis ſuperius tradita ſunt de actiuitate, patibilitate, & reſiſtentia primarum qualitatum. Nam cum ea, quæ plus agunt, minus reſiſtant, & quæ plus reſiſtunt, minus agant; poterunt interdum duo elementa, compenſatis vtrinque viribus, ſe inuicem demoliri, vt neutrum victoriam reportet, ſed ita agendo vincant, & patiendo vincantur, vt tandem ambo ſuccumbant, & in tertium ab vtroque diſtinctum, abeant. Ita que nihil vetat idem alia ratione fortius eſſe, alia imbecillius.

Ad ſecundum reſpondendum eſt, cum duobus elementis extinctis, oritur tertium, primum non eſſe pereuntium, & primum eſſe geniti, pertinere ad idem inſtans, ſatisque eſſe geniti cauſam immediate ante fuiſſe; imò nec in alijs rebus oportere exiſtere ſemper cauſam principalem ſecundum ſe, ante punctum generationis, cum plerumque ſufficiat dari tunc inſtrumētariam eius virtutem, vt patet in animantibus, quorum virtus ſemini impreſſa, licet illa obierint, proliſ generationē efficienter attingit.

Ad tertium dicimus, nonnunquam ex mutua ignis & aquæ oppugnatione reſultare in ipſorum materia temperationem primarum qualitatum, quam forma miſti ſequatur: nonnunquam tamen, eſſi nulla ex primis qualitatibus in ſummo gradu maneat, effici eam mixturam, quæ ſufficiat ad generandum tertium elementum extra naturalem eius ſtatum.

Quartum argumentum probat ſecundam noſtram concluſionem, cum ea tamen moderatione, quam adhibuimus, oſtendentes poſſe nonnunquam v. g. ignis & aeris congreſſu, inferri in materiam frigus ſufficiens ad aquæ generationem.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

Solutio. 3.

Solutio. 4.

Capitis quinti Explanatio.

Elemēta esse
cōmunia ge-
nerationi,
principia.

a Tamen adhuc.) Docuit omnia elementa ex se vicissim oriri: nunc ut ostēdat ea esse communia aliarum rerum generationis principia, disquiri, sit ne in rerū natura aliquod corpus, quod elementorū materia dici debeat, an non: probatq; contra veteres Physiologos eiusmodi corpus neutiquam dari. Id enim aut esset vnum ē quatuor elementis, ut aer, vel aqua; aut si non vnum, duo plura: vel si non vnum ex ijs, esset utique corpus aliquod à quatuor elementis distinctum. Quod autem nullum huiusce tripartitæ varietatis membrum admittendum sit, singulatiim probat. Nam si primum detur, & aer v. g. ceteris tanquam materia subijciatur, cum aer sit quidpiam actu perfecto existens, sequitur alia dum ex eo fiunt, non gigni, sed alterari: siquidem quoties subiectum manet idem quoad formam & materiam; & mutatur secundum qualitates, alteratio est.

b Insuper, Refellit secundum membrum ostēdens, non posse duo, aut plura, aliorum principia esse, ut aerem ignis, & aquā terrę. Nam si ex aere tanquam ex principio fiat ignis, cū aer maneat, & ignis non fiat nisi ex contrario, dabitur aliqua oppositio & contrarietas, cuius vnā partem habeat ignis, alteram aer: vtrunque verò simul in se cohibeat compositum, quod denuò gignitur, quodque non est aliud, quam ipse ignis: atque ita merent simul duo contraria in eodem. Nec satisfacet, qui dixerit vnū eiusmodi contrariorum esse in aere, alterum in igne, proindeque non recte colligi duo contraria inueniri simul in eodem. Non, inquam, satisfacet, quia materia non est compositū distinctum ab eo, quod ex ipsa constat, nec re vera compositum est. Quapropter si aer sit materia ignis, & habeat in se

Veterum in
dictis repug-
nantia.

humiditatem, erit simul in igne humiditas, & siccitas; illa ab aere, hæc à forma ipsius ignis. Vnde colliges antiquorum philosophorum in dictis repugnantiam, dum elemētum vnum alterius materiam faciunt. Si enim tale elementum subijciatur, ut aiunt, formis aliorum, materia est: iursus verò si est ens in actu, ut ponunt, materia non est.

c Sed neque aliud) rejicit tertium membrum probans præter quatuor elementa non dari aliud corpus, quod ipsorum principia & materia sit, ut veteres quidam ponebant; alij statuentes corpus mediam inter ignem & aerem crassius igne, aere subtilius; alij medium inter terram & aquā

C A P. V.

Aa Tamen adhuc & hic quoque de eis cōtemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura esse hæc necesse est. Itaq; vnum scilicet aer, vel aqua, vel ignis, vel terra, omnia sit, fieri nequit, si transmutatio in contraria sit, atque id transmutetur. Nam si aer sit, si remanet, alteratio erit, & non generatio. b Insuper nec ita videtur, ut simul aer & ignis aut quoduis aliud sit. Esset enim aduersantia quadam, differentiaque, cuius partem alteram ceu calorē ignis haberet. At verò nec ignis aer calidus erit: nam quod est eiusmodi, alteratio est, & non generatio. Ad hæc si ex igni aer oriatur, calore in contrarium mutato fiet: hoc ergo inerit aeri, eritq; aer frigidum quid. Quare fieri non potest, ut ignis, aer calidus sit: simul enim idem calidum esset, atque frigidum. Erit ergo aliud quid præter vtrunque idem & alia quadam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse, inquam, inter hæc vnum, ex quo vniuersa sint. c Sed neque aliud quippiam, præter hæc, veluti medium quoddam aeris & aquę, aut aeris & ignis, aere quidē & igni crassius, sed ceteris subtilius. Nam illud aer & ignis cum contrarietate esset; d sed è contrarijs alterum priuatio est. Quare fieri non potest, ut illud vnquam per se sit, quemadmodum quidam aiunt infinitum, & id quod comprehendit, atque continet. Similiter ergo horum quoduis aut certè nullum. e Si igitur nullum sensibile bisce prius sit, hæc profecto erūt prima. Aut igitur ea semper manere & in se vicissim trās mutari non posse, aut posse, & aut omnia, aut aliqua & aliqua non, quemadmodum in Timæo Plato prodidit est necesse. Quod igitur necesse sit ea inuicem in se mutari, demonstra-

Text. 31.

Text. 32.

Text. 33.

Text. 34.

aqua

aqua densius, terra subtilius. Quod ergo non detur corpus medium inter ignem & aerem ostendit, quia posset illud fieri aer & ignis recipiendo contrarias qualitates, nempe siccitatem ignis & humiditatem aeris; quod enim utriusque extremi naturam ita participat, utriusque affectiones recipere valet: & quod utriusque affectiones in se cohibet, utriusque naturam in se includit. Hinc ne colligamus mista, quibus quatuor primæ qualitates insunt, debere elementorum formas in se actua continere: aliter enim illæ mistis competunt; aliter competere medijs corporibus inter singula duo elementa; his enim iuxta veterum philosophorum dogmata convenirent in eodem gradu, quo extremis, cum sic earum formis non repugnent: illis autem non nisi refractè conveniunt. Quod si quis obijciat contraria perfecta non posse dari simul, atque adeo non posse illa inveniri

Dilutio obiectionis.

tum est prius. Quod verò non æquè celeriter aliud ex alio nascatur, quod quæ communem nata sunt qualitatem, celerius ex se se mutuò oriatur, quæ verò non sunt nata, tardius, dictum est iam. f Ergo si vna sit aduersantia, per quam mutationem subeant, duo sint, necesse est: nam insensibilis, inseparabilisq; materies medium est. Porro cum plura esse videantur, duæ ad minimum contrarietates erunt. Sed cum duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, ut patet: tot enim sunt coniugationes. Nam cum sint sex, duæ ex ijs fieri non possunt: propterea quod inter se se contrariæ sunt. Sed de hisce diximus prius. g Cum autem mutuò in se se transmuentur, fieri non posse, ut principium quoddam sit eorum, vel in extremo vel in medio, ex hisce palam fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis, aut terra essent omnia idèque sermo est, atque si ex igne, aut terra constare omnia dicamus. Præterea, neque medium principium erit, sicuti quidam aerem quidem, & in ignem & in aquam: aquam verò & in aerem & terram: ultima autem non amplius in se se vicissim transmutari putant. Nam stet hoc, nec in infinitum recta utraque ex parte abeat, oportet: in vno enim contrarietates essent infinitæ. h Sit L terra, L. Lympba, seu aqua, A, aer, I, ignis. Itaque si A, in I, & L. mutetur, vna erit. contrarietas nempe ipsorum A, I, sint hæc, albor & nigror. Rursus si I, in L & A, mutetur erit altera, non enim L, & I, idem sunt, sint autem siccitas, & humiditas, s, quidem siccitas: H verò humiditas. Igitur si albor maneat, bumida & alba erit aqua, si minus nigra, quandoquidem in contraria mutatio est. Aquam igitur aut albam esse, aut nigram, necesse est. Sit primum pari, ergo ratione S, inerit L, transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam; contraria enim sunt

pariter in predictis medijs corporibus. Occurrendum erit, ex hoc quidem capite, quod contraria sint, pugnare in eodem subiecto, ex alio tamen, id est, respiciendo ad formas illorum corporum, quæ veteres fingebant, mutuò se se compati. Cæterum hæc ratio, ut aliq; quoque non paucæ ex ijs, quas in hac disceptatione afferit, probabiliter duntaxat concludit, ut erit consideranti perspicuum.

d Sed e contrarijs) Diceret aliquis medium illud corpus nullius elementi proprietatem sortiri, sed ea privatum esse, id confutat Aristoteles ex eo, quia nunquam datur privatio absque altero contrariorum in subiecta materia, hoc est, quia alterum contrariorum insit: Itè quia eiusmodi corpus parimodo omni alia qualitate vacaret, & esset quasi infinitum quidpiam, nulli additum formæ, concludere & comprehendere in se valens omnia, uti quibusdam visum fuit, qui tam en longè à veritate aberrarunt.

e Si igitur nullum) Ex

eo quod nullum corpus sub sensum cadens elementis prius sit, ut ex superiori disputatione constat, competere esse vult Aristoteles elementa esse absolutè prima sensibilia. Deinde ut confirmet nullum elementum esse principium aliorum, quærit num elementa permaneant, an alia in alia mutentur; idque vel omnia, vel quedam, ut Plato in Timæo docuit asserens terram non mutari. Tum quæstioni respondet ea, quæ superius tradidit summam colligendo, atque omnia transmuntari invicem, quia affecta sunt contrarijs mutuò pugnantibus; sed quedam celerius, ut symbolica alia tardius, ut quæ symbolum non habent, ex se gigni.

f Ergo si vna sit) Ex duplici contrarietate colligit quatuor esse elementa, non plura, neque pauciora. Si vna, inquit, esset contrarietas, duo tantum forent elementa & nam materia prima quæ singulis formis subest, & ex se est pura potentia, nequaquam in elementorum numero reponitur) nunc autem, cum sint duæ contrarietates, neque plures qualitatum primarum combinationes, quæ

Quatuor esse elementa.

Text. 35

32

33

34

Omnia ele-
menta in se
vicissim mu-
tari

que elementa constituent, dari possint, quam quatuor, necessatio fatendum erit quatuor esse mundi elementa, neque hunc numerum aut maiorem effici, aut minorem potuisse.

g Cuius autem mutatio Ex dictis hanc conficit rationem; Omnia elementa possunt in se mutuo converteri: igitur nullum est exterorum principium, cum nulla sit maior ratio, cur hoc potius, quam illud sit. Quia tamen posset quis dicere non omnia inuicem mutari, sed media in extrema, & extrema in media, non tamen extrema inter se, nepe igne & terra; atque adeo hanc posse aliquid esse principium: id confutat quia alioqui omnia essent terra & ignis, aut saltem ex terra & igni proprias formas adhuc retinentibus, constarent; quod plane absurdum est. Deinde ostendit neque medium corpus posse dici principium, uti quidam dicebant eo ducti argumento quod medium transeat in extrema, ipsa vero extrema inmutabilia sint. Hoc autem ut probet, sumit non dari progressionem infinitam ex parte extremorum, sed consistendum in duobus extremis, alioqui essent in vno infinite qualitates contrariis oppositae, per quas vnum elementum infinitis aduersaretur.

h Sit T. terra. Demonstrat si medium in extrema commutetur, necessatio inter se commutatum in extrema, vnde utitur vero in hac demonstratione literis, ut saepe alibi, & pro affectionibus elementorum sumit quaedam, que vere eorum affectiones non sunt ut candorem & nigredinem, videlicet quia in exemplis querenda veritas non est. Summa rationis, ut colligit D. Thomas, ita habet. Quaecumque mutuo contraria sunt, possunt inuicem transmutari: sed omnia elementa, siue habeant, siue non habeant symbola, siue media, siue extrema sint, opponuntur inter se vel vna, vel duplici qualitate: igitur omnia inuicem transmutari queunt.

i Sed quod fieri nequeat. Not dari progressum infinitum in elementis neque versus inferiorem, neque versus superiorem partem ostendit ex eo, quia oportet in quo libet elemento dari infinitudinem qualitatum alijs aduersantiu. Nam cum vnum quodque elementum, ut sensu notum est, in aliud conuertatur, quodlibet exteris contrarium esse oportet. Quare si infinitis, iisque natura diuersis opponatur, infinitas qualitates, per quas oppositionem exerceat, in se continebit.

k Quod si hoc fit. Probat non posse in vno elemento dari infinitas qualitates; quia alicui nullum omnino elementum ex alio gigneretur. Siquidem aboleri oportet omnia contraria, que sunt in elemento, ex quo aliud gignitur, at infinita confici & preteriri non possunt. Secundo idem confirmat, quia si in vno elemento conuenirent infinite qualitates, omnia forent illud vnum, cum in eo aliorum proprietates inessent; Cumque ei, cui alicuius rei proprietas inest, natura quoque inesse soleat.

sunt; nam ignis primo niger erat, & deinde siccus, aqua vero humida & postea alba; Liqueat itaque omnia in se se vicissim transmutari, atque etiam in hisce, ipsi terra reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem competere: haec enim nedum copulata fuere. Sed quod fieri nequeat in infinitum abitio (quod quidem cum essemus demonstraturi, in hoc ante incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursus I, id est, ignis in aliud ceu in M, transmutetur, nec regressio fiat, aduersantia quadam ab hisce, quas diximus, alia, I, & M, inerit; nam M, nulli ipsorum T. L. A. I. esse idem supponitur; Sit itaque K, ipsi I. & O, ipsi M. K. itaque omnibus T. L. A. I. inerit: nam ea in se se mutuo transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quod si M, in aliud rursus transmutetur, alia in M, & in I, contrarietas inerit: atque ita semper primis cum sequentibus aliqua inerit aduersantia. Quare si infinita sint, infinitae quoque erunt in vno contrarietates. Quod si hoc sit, nec finiri quicquam nec oriri poterit. Nam si aliud ex laio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint: quod profecto necessario accidet, si infinita sint elementa. Praeterea neque ex aere in ignem transmutatio fiet, si infinitae sint contrarietates. Fiet etiam omnia vnum: nam omnes superiorum contrarietates hisce inesse, que infra I. sunt collocata & contra necesse est. Quare omnia vnum erunt.

Text. 36

Que mutuo
contraria sunt,
posse inuicem
transmutari.

Capitis sexti Explanatio:

C API

Hac d
Th. I.
e. 3. &
contra
e. 32. C
Ferr. c
cts Pic
in lib. c
tit. ter
aque. F
lib. 1.
moth.
Clavius
2. sacro

Capitis Sexti Explanatio.

Ma Irabitur porro.) Coarguit Empedocle, quod negarit elementa in se mutuo cōuer-
ti, suisq; dictis pugnantia inuoluerit, dū ex vna parte facit elementa immutabilia: ex
altera affirmat posse illa inter se cōparari, nam equalia ea vocat: cū tamen quę immu-
tabilia sunt cōparari nequeāt, & ea, quę comparari possunt, mutabilia sint. Quod ex
eo ostendit, quia trifariam cōparari inuicē res solent. Primò, secundū quantitātē, vt
duo corpora equali magnitudine p̄cedita. Secundò, penes qualitātē & potentiā: quod duplici-
ter accidit. Vel enim conferuntur secundū qualitates diuersę speciei, vt si quis dicat ignē tantū
calefacere, quantum aqua refrigerat, quę cōparatio vocatur secundū proportionē: vel secundū qua-
litates eiusdē speciei, vt cū dicimus hoc calidū, & illud ex equo calefacere, & hęc est tertia cōparatio.

Reprehenso
Empedoclis.

Triplex com-
paratio.

C A P. VI.

Text. 37.

Ma Irabitur porro aliquis eos, qui elementa corporū
vno plura esse dicunt, ita vt in se nō transmutētur
sicuti Empedocles inquit, quo pacto ipsi elementa esse
cōparabilia dicere queant. Atqui ille ad hunc modū ait. Nā
equalia sunt hęc omnia. Si igitur secundū quantitātē, idē quid
omnibus inesse cōparabilibus, quod mēsurentur, est necesse: vt si
ex aquę sextario vno aeris decem fiant: ergo idē quid vtraq;
sunt, si mēsurentur eodē. b Sin verò nō hoc pacto secundum
quantitātē, vt ē quanto quantum, sed quantum possint, ve-
lut si aquę sextarius aquę frige facerē, atq; aeris decē possit,
atq; ita secundum quantitātē, nō quatenus quantitas est, sed
quatenus possunt aliquid cōparabilia sunt, fiet sanē vt etiam
nō quātitatis mensura secundum potentias, atq; vires, sed
vt proportione cōparentur, v. c. vt hoc calidum, hoc albū. Sed
hoc in qualitate quidem similitudinē significat, in quantita-
te verò equalitatem. Videtur itaq; esse absurdum, si corpo-
ra illa, quę trāsmutari nequeūt, proportione cōparabilia nō
sint, sed potentiarum mensura & eo quod tantum ignis,
equale vel simile calidum sit, atque aeris multò plus. Idem
nanq; cū maius est ex eo, quia vnius est generis, hanc habe-
bit rationē. c At verò neq; accretio fuerit secundū Empedocle
præterquā, quę additione fit: nā igni ignē augeri cēset, inquit
enī, auget terra quidem propriū genus, æthera q; æther. Hęc
autem

His positis argumētatur
contra Empedocle in hūc
in modū. Elementa possunt
cōparari inter se ex quātita-
te; ergo habent aliquid cō-
mune rationis cuius muta-
ri possit. Obijciat tū ali-
quis corpora cœlestia tū
inter se, tū etiā cū subluna-
ribus conferri valent, cū
inter omnia finitę mag-
nitudinis corpora inue-
niatur aliqua magnitudi-
nis proportio, siue per exu-
perantiam, siue per defe-
ctum: & tamen corpora
cœlestia nō possunt trans-
mutari: ergo ratio Aristo-
telis nullius momenti est.
Occurrendū, non loqui
Aristocle de coparatione
quātitatis quolibet modo
sumptæ, sed de ea, quę in
vno corpore continetur
virtute tanta moles, v. g.
quanta in alio vt in vno
pugillo terrę tanta, quanta
in decē pugillis aquę. Nā
ex tali cōparatione, quę
non cadit nisi in ea corpo-
ra quę, cōmunē materiam
obinēt, rectē sequitur i os
se illa inuicē cōmutari.

Obiectio.

Solutio.

Text. 38.

Aduerte nōnullos ex hoc loco, in quo Aristoteles loquitur de de cupla
collegisse de sentētia Philosophi vnūquodq; elementū esse decuplo maius inferiore sibi p̄xime co-
herente, hoc est, aquā esse decies maiorē terra, aerē aqua: ignē aere. Verū neq; ita est, vt lib. 3. de
cæl. c. 5. q. 3. ostendimus: neq; Aristoteles id asserit: non enim agit de p̄portione magnitudi-
nis, quā
elementa inter se habent, vt legenti planū erit, sed de illa, quā obtinet pugillus terrę v. c. ad eā, quę
obuenit aquę ex tali pugillo genitæ: nam ex vno terrę pugillo possunt gigni decem aquę.
b Sin verò non hoc.) Ostendit, si elementa ponātur eiusmodi, vt inter se, quoad virtutē, seu
potentiā conferri queant, non esse negandū posse illa in se transmutari. Loquitur autē nunc de cō-
paratione quoad vires qualitātū alterantium, vt caloris, & frigoris. Nam, quę talem subeunt
comparationem, vt cū vnum elementum altero calidius, aut frigidius dicimus: ea procul du-
bio communem materiam sortiuntur, & in se vicissim agunt. Idem que eueniet, siue collatio fiat
inter qualitates eiusdem, siue diuersę speciei.

c At verò neque accretio.) Incurat Empedoclem, quod dū elementorum cōmutatio ē negat,
veram

Hac de re D.
Th. 1. p. 9. 50.
e. 3. & lib. 2.
contra gent.
e. 32. Caiet. &
Ferr. eiusdē lo-
cis Picolom.
in lib. de quā-
tit. terrę &
aquę. Fernel.
lib. 1. Cos-
moth. c. 2.
Clavius ad e.
2. Sacrob.

Reijciatur quo-
rundam opi-
nio de mag-
nitudine ele-
mentorum.

veram accretionē substulerit, & eā tantūm reliquerit, quę accessione vnus corporis ad alterum, vt cū ignis igni additur, fieri solet, sicuti ex illius carmine constat. Nā cū accretio sit comes generationis partialis, & hęc, non nisi pręeunte alteratione detur: qui negat elementa, & ex cōsequenti mista alterari, negat etiam mista posse accrescere.

Reprehensio
Empedoclis.

d Longe autē difficilius. Peccauit etiam in eo Empedocles, quod iuxta doctrinę suę placita non poterat rationē reddere eius generationis, quę per naturā fit. Talis enim generatio aut semper, aut plerūque eodē modo procedit; nā homo hominē, vitis vitę gignit. Empedocles autem nullam huius rei causam afferebat, pręter elementorū cōmitionē & coalitum; cū tamen id non sufficiat, vt simile aliud sibi natura simile producat; sed requiratur pręterea forma substantialis, quę generationis est principium. Nec satisfaciet Empedocles, si dicat idē generati es, & nō carnē, aut aliud quidpiam; quia elementa hęc potius ratione, quam illa inter se coeunt. Queritur enim quznam sit causa talis cōcursus, cū ipsa elementa per se esse non possint. Certē quod non sint

Confutatio
responsionis

discordia & concordia ex eo ostenditur, quia hęc solā elementorum secretionem & cōmitionē efficere possunt, non verō illā cōmitionē, ac misturā qualitātū, quę ad hoc potius, quam illud generandum necessaria est, & in qua misti ratio & natura consistit. Intelligi si mistū spectetur, non vt est quid substantiale, sed acciderariū, sic enim ex quatuor primis qualitātibus, ad certam moderationem redactis intrinsecē coalescit.

Duplex misti
consideratio.

c Hoc autem est. Cur vnūquodq; aliud sibi simile generet, causam esse inquit, non solam elementorū cōmitionem, in qua Empedocles totū fortunę meritū attribuit, sed formā substantiāle, cuius est, vagam, & incertā materię potentiā, interuentu qualitātū, ad certum actū pręfinire & determinare. Et tamen nihil de istiusmodi forma, in qua tanta naturę vis & bonum insidet, scripsit Empedocles, sed solam mitionem commendauit, quę tamen re ipsa mitione non est, sed cōpositio quedā.

Dignitas, &
munus formę
substantialis.

Empedocles
elementa celo
priora statuit.

f Atqui discordia. Empedocles elementa Deos vocabat, & cælum Deum, aiebatque elementa esse priora Deo, id est cælo: nam etiā corpus cęleste ex elementis coaluisse prędicabat, ac mūdi ortū adscribebat liti, quę elementa in sua loca secreuit. Hoc eius vltimum dictum coarctat hoc loco Aristoteles, aiens mundi procreationem amicitię, seu concordię potius, quam liti ascribendam fuisse; quia videlicet, concordia magnum quoddam naturę bonum est, lis & discordia ingens malum. Qua de re lege Gregorium Nazianzenum de pace, oratione 12. & 13. & 14. D. Augustinum lib. 19. de ciuit. Dei a capite II. Alciatum emblem. 38. 39.

Concordię
bonum.

g Pręterea de motu. Leuiter de motu disseruisse ait Empedocle. Nam cū statuerit litem & amicitia principia mouentia, nihil de ijs particulatim & discrete explicuit, neq; docuit quo pacto lis & amicitiam ouerēt: quod tñ declarare eū oportuit: nisi forte hęc esse ratio, & naturalis, atque cōcordię, mouere, inquā, tali modo. Quod cū non ita sit, cōsentaneū foret tractari id ab eo, aut defini-

autem adiiciuntur, apponunturq;. At ea, quę incrementa suscipiunt, nō ad hunc modū augeri videatur. d Longe autē difficilius fuerit eidē de generatione, quę natura fit, rationē assignasse. Nam ōnia, quę natura gignuntur, aut semper sic, aut plerūq; fiunt. Quę verō nō semper, aut plerūq; fiunt, a casu, & fortuna fieri absolent, Quęnam igitur causa est, vt ex homine homo aut sepe, aut plerūq; & tritico triticū, sed nō oliua, oriatur? An si ita cōponatur os? non enim vt cūq;, quęadmodū inquit ille, sed ratione quadā coeuntibus fit aliquid. Quęnam igitur horū causa est? nō enim ignis, vel terra causa existit. At verō neq; concordia, aut discordia: etenim hęc segregationis, illa verō congregationis solū causa est. e Hoc autē est cuiusq; essentia: sed non mistio: mistorumq; prius diuulsio solū, quęadmodū inquit ille. In hisce nanque fortuna nominari solet, nō ratio: fieri enim nō potest, vt aliqua, vt contingit, ac temerē misceatur. Itaq; sic se habere eorum, quę natura cōstant, causa existit: atq; cuiusq; natura hęc est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At verō hoc ipsum bonū existit. Porro ille solā mitionē collaudat. f Atqui discordia haudquaquā secernit elementa ipsa, quę natura Deo priora sunt, sed cōcordia; di; autē, & hęc quoq; sūt. g Pręterea de motu simpliciter dicit: nō enim satis est accere cōcordiā & discordiā mouere, nisi hęc cōcordię ratio, sit, motu inquā tali cierit, & discordia tali. Igitur aut definiuisse, aut supposuisse, aut exactē vel molliter, vel alio quolibet modo demōstrasse oportebat. h Insuper cū vi & pręter natura

Text. 39

Text. 40

Text. 41

Text. 42

Text. 43

defini-

definiendo, aut ut notum supponendo, facta tamen eius mentione, aut perspicuis rationibus d: monstrando, aut probabilibus disquirendo, aut alia quavis ratione, & via disceptando.

h Insuper cum vi.) Tradit quandā motus diuisionem, ex qua ansam arripit insecandi opinio nē Empedoclis. Motus, inquit, aut naturalis est, ut is, quo ignis in superū locum, terra in infimū tendit; aut est violentus, seu contra naturā, ut quo ignis in infimū, terra in superū locū agitatur. Motus autē violentus & naturalis contrarij sunt inter se. Querimus ergo, sit ne amicitie motus naturalis, an violentus. Ceterū cū elementa non congregentur, nisi ignis descēdat, & ascendat terras; & istiusmodi cōitio effectus sit concordie, iam motus amicitie erit violentus, & secretioni similis, ac lis magis erit causa motus naturalis, quā amicitia: quod falsum est, & Empedoclis dogmati repugnans. Quare fieri nequit, ut lis, & amicitia sint principia mouentia: quod si hæc non sunt cū apud Empedoclem non sint alia, nullus erit corporum naturalium motus; imò nec quies: habitus enim & priuatio circa idem versantur.

i Ad hæc videmus.) Ostendit Empedoclem sibi contradicere, & errare, dū inquit res naturales

ter naturam moueri corpora videātur, per naturam quoque mouentur; ut ignis ad superum quidem locum non vi, sed ad inferum vi fertur: vi autē & natura, contraria sunt; contingit autem vi moueri: ergo & natura quoq; motu cieri contingit. Cōcordia igitur illo motu mouet aut nō mouet. Nā terrā deorsū ferri, concordie contrariū est, & segregationi simile existit, potiusq; discordia naturalis motus causa est, quā concordia. Vnde fit, ut omninō concordia potius præter naturā existat. Simpliciter autē nisi cōcordia, aut lis moueat, ipsorū corporū nullus motus, statusve est. At hoc absurdū est. Ad hæc videm⁹ corpora motu cieri. Nā discordia segregauit. Aether autē in sublime subuectus nō à discordia fuit. Sed interdū illū velut à fortuna sublatū asserit: sic dicens, Nā plerūq; aliter, sed tū sic fortē cucurrit. Interdū ignē sursum ferri aptissimū esse: inquit enim, Ast aether longis sub humū radicibus ibat. Et insuper ipsū quoq; mūdū similiter nunc tēpore discordie, ut prius tēpore cōcordie habere dicit. Quid igitur mouens primum, motionisq; causa existit? nō enim discordia, & cōcordia: verum hæc alicuius motus cause sunt. Quod si sint, illa principium erit. Porro absurdum est animā ex elementis cōstare, aut elementorū vnū aliquod esse. Quomodo enim animæ alterationes, seu musicū esse, & rursum non musicū, aut memoria, aut obliuio erunt? Perspicuū enim est quod si anima ignis sit, eadem illi, quæ igni, ut ignis est, affectiones cōpetent. Si verò ex elementorū mistura cōstet, corporea. At harum nulla corporea existit. Verū de hisce considerare alterius cōtemplationis est officium.

sum, interdū etiam deorsū fertur, motione fortuita; ita, & è cōmuni illo aceruo, & congerie in superū & in infimū locum fortuito motū subierit. Cū autē omnis causa per accidēs, cuiusmodi est fortuna, reducatur ad causam per se, quæritur, quidnam primò per se moueat, & quæ sit causa motus per se. Nāque apud Empedocle lis, & amicitia non sunt causa motus absolute & vniuersim, sed certi cuiusdā motus, videlicet congregationis, & secretionis: etenim si absolute motus causa esset, vtiq; ipsa forent primū mouens. Quod cū minimè sint, alium primū motorem dari oportet.

m Porro absurdū est.) Coarguit Empedocle ex elementorū abusu: etenim ut corpora, ita & animā ex elementis cōponebat, aut vnū ex elementis esse affirmabat. Horū vtrūlibet falsū, absurdūq; esse, ex eo conuincit, quia si anima esset elemētū, nō nisi elemēti affectiones vendicaret. Quare neq; musica neq; priuatio musicæ, neq; memoria, aut obliuio in eā caderent; cū hæc propriā elementorū naturā minimè consequātur. Item si ex elementis cōcreta esset, cū omne id, quod elemētis cōstet, mistū sit, & corporeū, sequeretur animā esse corpoream: quod à verò longè abest, ut ijs, quæ in libris de anima dicentur planum fiet.

Diuisio motus.

Habitus & priuatio circa idem.

Empedoclis cōtradio.

fortuito & casu effici. Etenim pugnātia asserit, ppter ea quod cū duo tantū cōstitueret principia mouentia, litē, & amicitiam; nihilominus motū fortuitū posuit, atque ita duobus tantū principijs omnē motū attribuendo, fortunā & casum negauit, quæ alioqui concessit. Nā motū ætheris, quem ex lucenti igne constabat, interdū à fortuna ortū dixit, non à lite, ut constat ex illius carmine, quo indicat forte fortuna accidisse, ut ignis superum locū capesseret: & eundem nonnunquā aliter moueri solitū dicit, atque in primo mūdū ortualiquā etiā partē ignis, in terræ sinus cōmense, vtiq; nō impulsu naturæ, sed casu fortuito.

l Et in super ipsum.) Peccauit etiā in eo Empedocles, quod ita se nūc litis tēpore, mundū habere dixit, postquam singula è Chao, in quo permista & confusa erant, in propriā sedem abiere; atque regnante amicitia: quia sic i nunc ignis, interdū, factum

Opinio Empedoclis de abusu cōmunitatis

Omnis causa Per accidēs reducitur ad causam per se

Animam nō esse corpoream

Capitis Septimi Explanatio

Empedocles
elementis ge-
nerationē, &
interitum ne-
gavit.

Da E ipsis autem.) Postquam de elementis quoad eorum principia, nemerūq; disputavit, nunc quo pacto in mixtionem veniant, explicare instituit: ac primū docet quicūque fatentur elementa, ex quibus constant corpora, habere aliquid cōmune, videlicet materiam, debere quoque eos admittere posse illa mutuo trāsmutari: & qui ea trāsmutabilia esse concedunt, similiter inficiari non posse, inesse illis vnam cōmunem materiam. Tum inculcate incipit Empedoclem, qui fecit elementa generationis, & interitus expertia, eaque proprias formas in re mixta servare dixit: quod si esset, nullę daretur partes similiū rationū, ut ossa & carnes; siquidem quælibet harū cōstaret ex multis formis diuersarum specierum.

b Quod autē dicitur.)

Contra verā sententiam, quæ statuit elementa mutabilia, opponit quoddā secundum eā difficile videatur explicare, quoniam modo caro & os fiāt ex illis. Nā quo pacto ex aqua generetur aer promptū cuius est intelligere quoniā hęc cōmunē habet materiam: at quo pacto ex ijs pdeat vñū ab omnibus distinctū, magnā habet difficultatem, cū nō appareat quidnam dari possit elementis, & mixtis cōmune. Proponit verō circa hanc dubitationē sententiam Empedoclis existimātis mixta cōcrecere ex elementis in exiguas partes cōminutis, ut parietes ex lateribus, quod impugnat quia sequeretur nō posse ex quolibet parte mixti extrahi omnia elementa, sicuti nō ex quavis parte parietis educi queūt lapides & lateres: ut etiā ex hac cere portione, sphaera; ex illa pyramis, non ex vtraque vtroulibet simul fieri potest. Sed hoc eodē exemplo confutat, quia ut ex quolibet parte cere potest quælibet figura conformati, ita ex quolibet parte mixti potest per resolutionē quoduis elementum gigni. Quod tamen Empedocles tueri non valet, qui in mixto integra seruat elementa.

Opinio Em-
pedoclis de
concretionis
mixti ex ele-
mentis.

Obiectio.

c Pari modo.) Contra propriam sententiam obijcit, quod etsi elementa mutabilia, & vnam habentia materiam constituantur, a huc videatur sequi absurdū si quidpiā fiat ex elementis: aut enim hęc integra manent, aut non. Si manent, nihil erit aliud mixtio, quam compositio, ut aiebat Empedocles. Si non manent, sola eorum materia in mixto relinquetur, atque ita mixtio non erit, sed generatio, si quicquā ex illis sit: quod si nihil sit, vti que manebit sola materia per se. Namque ex vnius interitu non videtur sequi aliud, quam generatio alterius; vel nudæ materię cōseruatio, quod tamen esse non potest.

Dilutio ob-
iecti.

d Igitur postquam.) Diluit propositam obiectiōnem, explicans modum, quo fit mixtio,

C A P. VII.

Text. 46.

Da E ipsis autem elementis, ex quibus corpora constant, ijs quidem, qui commune quid esse, aut ea inter se trāsmutari putant, si ex hisce alterum, & alterum quodq; contingat, est necesse. Qui verō generationem mutuam non faciunt, nec è singulis singula, sed velut è muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam quæ carnes, & ossa, & ceterorum quoduis ex illis erunt? b Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam astruunt, quoniam pacto ex ipsis diuersū quid ab eis oriatur: verbi causa ex igni aqua fit, & ex aqua ignis: nam subiectum cōmune quid existit, sed & caro atq; medulla ex eis fiunt: at hæc, quomodo? Etenim illis, qui perinde, ut Empedocles dicunt, quisnam erit modus? Nam cōpositionem esse quomodo è lateribus, atq; lapidibus fit murus, necesse est: & hæc mixtura, ac congeries ex cōseruatis quidem, sed secundum exiguas portiones iuxta se se compositis erit elementis? Ad hunc itaq; modum, caro & ceterorum quodq; fiet. Accidit autem, ut non ex qualibet carnis parte ignis, & aqua gignantur (sicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex vtraq; vtrūq; fieri queat. Hæc itaque hoc gignantur modo ex carne, & quavis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quavis vtrumque gigni non potest: sed perinde fit ut e muro lapis, & later ex alio loco, ac parte vtrumque. c Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, dubitatio quædam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, in-

Text. 47.

Text. 48.

ica

seu quo pacto elementa admisionem concurrant. Ac primo supponit quatuor primas qualitates intendi, & remitti. Deinde bifariam posse quidpiam dici calidum & frigidum, vno modo simpliciter actu, vt quod totam qualitatis latitudinem vendicat; ac quod ita calidum est, frigiditatem potentia tantum habet; & contra quod ita est frigidum, obtinet tantummodo potentia calorem: idemque similiter de alijs contrarijs pronuntiandum est. Alio modo dicitur quidpiam calidum, quia calorem obtinet, non tamen simpliciter; sed in aliquo gradu: ac quod ita affectu est, aliquid frigoris admittit, estque tunc subiectum partim frigidum, partim calidum, idem de ceteris contrarijs dicendum. His positis docet elementa eatenus misceri quatenus contraria, que nature eorum affectiones sunt, manent in misto neque prorsus actu, neque solum potentias, sed refractis

Dupliciter posse quidpiam calidum vel frigidum appellari.

Qua ratione excellentijs ad temperiem miscantur elementa.

quam, & frigido: aut igni, & terra quippiam erit. Nam si caro ex ambobus sit, & neutrum illorum, nec rursus seruatorum compositio, quid est at id esse praterquam materia, quod ex illis constat? nam corruptio alterius aut alterum facit, aut materiam. Ergitur postquam calidum & frigidum intensiorem remissionemque suscipiunt, cum simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia. Cum vero non prorsus, sed frigidum vt calidum, & calidum, vt frigidum fuerit propterea quod que miscetur suas exuperantias vicissim corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrunque sed inter medium, actu simpliciter erit. Porro quo potentia magis calidum est, quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia, quam frigidum existit. c. Alia itaque mista ex contrarijs erunt, aut elementis: & elementa ex illis quodammodo potentia existetibus, non tamen sicut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio: illa vero materia id, quod gignitur, existit. f. Praterea & ipsa contraria pati solet, quemadmodum antea presinitum est. Etenim actu calidum, potentia frigidum est, & actu frigidum potentia calidum. Quare nisi ad aequalitatem redacta sint, in se mutuo transmutentur. Simili modo & in ceteris contrarijs, atque primo quidem elementa ipsa transmutantur ita: deinde ex hisce carnes, & ossa & huiusmodi fiunt, cum illa, calido quidem in frigidum, & frigido in calidum transeunte ad mediocritatem venerint: hic enim neutrum est: mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiuisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem, ossaque, & cetera id genus mediocritate efficiunt.

reducta. Ita vero neque sola materia seruatur, nec contraria integra manent, sed contraria de se ipsa simul cum materia. Addit posse vnam qualitatem magis, minusve in eam mixto inesse: atque inde vnum mistum esse alio calidius, frigidiusve duplo triplo, aut alia proportione, qua vna qualitas aliam vincit, aut ab ea superatur. e. Alia itaque mista) Admodum quemadmodum mista fiunt ex elementis, ita elementa educi e misto. Constat vero ex elementis mista non ita vt sola ipsorum materia superstes sit, sed modo proxime tradito, vt maneant qualitates ad temperiem quandam refractae, atque ita misto fit non generatio pura: si militerque elementa fiat ex misto non tanquam ex sola eius materia, sed vt ex illo, in quo ipsa potestate, seu virtute continentur. Sic porro dicendum mista fieri ex elementis per mistionem, compositionemque, & elementa gigni ex mistis per resolutionem.

Elementa prodire e misto.

f. Praterea & ipsa contraria) Qua ratione primarum qualitatum mistura & temperies fieri possit, declarat, aens contraria mutuo pati vt cap. 4. huius libri & 7. atque ultimo superioris dictum fuit, quia quod est actu calidum est potentia frigidum, & contra. Quare si elementum non admodum preualuerit, ita vt alia in se conuertat, dum inuicem patiuntur & repugnant, atque in certamine vnum contrarium alterius aciem hebetat, reuocabitur ad mediocritatem contrarietas & temperatio quedam idonea consequetur, que non est necesse, vt in insectis consistat, hoc est vt pari portione tanquam medium mathematicum ab extremis distet, vt unum que sit: re enim vera tam calidi & frigidi, quam siccis & humidis temperatura varia est pro diuersitate compositorum, & partium in vno eodemque composito.

mediocritas primarum qualitatum non est posita in insectis.

Capitis octauis Explanatio.

In quolibet
misto conti-
neri omnia
elementa.

cum qualitates horum elementorum aduersentur qualitatibus aeris & ignis: contraria vero in gradu per-
fecto inueniri simul non

possint, sit ut depressa,
at refracta esse debeant,
atque adeo & inuicem com-
mista. Ex quo sequitur ubi-
cunque reperitur terra
& aqua in mentionem co-
euntia, debere simul in-
ueniri aerem ignemque ra-
tione suarum qualitatium.
Aduerte id, quod Aristo-
teles ait, aquam ex simplici-
bus belle terminari intel-
legendum esse quoad ter-
minationem, quam efficit,
dum permeat partes mi-
sti, eisque inherescit, alioqui
aer melius est terminabilis
quia summè humidus.

b Sed & id cuiusque
Hæc est altera ratio ad id
institutum comprobandum,
in qua supponit eandem
esse rationem in uiuentibus,
atque in ijs, quæ vita carent,
quoad compositionem ex
elementis; argumentatur
que in hunc modum. Vnum
quodque nutritur ex ijs,
quibus constat: Sed uiuentia
nutriuntur ex elementis
inter se coalitis; ergo ex

Vnumquodque
nutritur ijs,
ex quibus con-
stat.

Videri ignem
nutriri.

Non tamen
propriam nu-
tritionem su-
bire.

ijsdem constant. Minore probat exemplo stirpium & aliorum à terra nascentium; quæ, cum magis ter-
restria sint, minus videntur nutriri pluribus, sed potius sola terra, & tamen re ipsa omnia elemen-
ta in eorum pastu contineri inde patet, quia agricolæ ad stirpes, segetes, herbas aliaque, eiusmodi
è solo educenda sustentandaque terras aquis irrigant, & fimo, ac latamine pinguefaciunt. In quo nu-
trimento cum insint duo elementa terra & aqua, reliqua etiam duo simul inesse oportet, nimirum
ignem & aerem, ratione, quam paulò ante adduximus.

c Cum autem alimentum Non solum vulgo, sed & quibusdam veterum Philosophorum per-
suasum fuit ignem nutriri. Primum, quia suffecta materia palam excrefcit. Deinde, quia semper
ei aliquid accedit, & decedit. Item quia deuorare materiam videtur. Tum, quia exhalat fumum
tanquam ex alimentum decoctione. Præterea, quia velut animal quoddam est, cum ex se moueri
videatur. Denique quia inter omnia elementa maximè formalis est. Alimentum autem est
quasi materia, & id quod alimentum capit est quasi species & forma. Ex his omnibus rationi-
bus ultimam duntaxat profert hoc loco Aristoteles, ut ex occurfu doceat ignem maximè videri
nutritionem capere: qui tamen vnà cum ceteris elementis quatenus in quolibet misto virtute
continetur, in pabulum rerum uiuentium cedit. Neque tamen ipse propriè nutritur, ea videlicet
nutritione, quæ fit attractio intus alimento per attractricem & decoctricem virtutem animæ: cum
& vita

C A P. VIII.

Omnia autem mista corpora, quæ circa locum, qui
medio vniuersi tribuitur, collocata sunt, ex simplicibus
constant omnibus. Nam terra quidem ideò cunctis
inest, quod vnunquodque maximè, & vt plurimè
in proprio terræ loco existit. Aqua verò, quid composita si-
mi oporteat, & illa è simplicibus sola belle terminari que-
at. Præterea quod & terra sine humiditate consistere non
possit, sed humiditas id sit, quod continendi vim, ac coer-
cendi habeat: nam si humiditas à terra prorsus eximatur,
ea defluet profecto. Terra igitur & aqua has ob causas
insunt. Item aer & ignis, quod terræ & aquæ contrarie
sint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria est: quantum
substantiam substantiæ contrariam esse contingit. Cum
igitur generationes è contrarijs sint, & contrariorum extre-
mum alterum insit, alterum quoque inesse est necesse. Qua-
re in omni composito simplicia omnia inerunt. b Sed & id
cuiusque rei nutritio comprobare videtur: omnia enim
eisdem aluntur, quibus constant; omnia siquidem pluribus
aluntur. Nam quæcunque vno solo ali maximè videntur
vt plantæ aqua, pluribus aluntur, terra enim aquæ admi-
sta est. Quamobrem ipsi quoque agricolæ miscentes ir-
rigare conantur. c Cum autem alimentum ad materiam
pertineat, quod autem nutritionem suscipit, cum materia
coniunctum forma sit, atque species, rationi consentaneum
fuerit.

Tet. 49

Text. 50.

Platarchus
in probl. 9.
75.)

& vita, & anima careat. Neque obstat quòd videtur à se moueri, dum vltro in superum locum fertur. re enim vera non à se mouetur, vt à causa principali, quod rerū viuientium proprium est, sed à generante, vt in physicis docuimus. Neque cætera indicia nutritionis, quæ afferuntur, probant competere illi veram nutritionem, sed eam solum, quæ fit per appositionem vnus corporis ad aliud, quæque non igni tantum, sed alijs etiam elementis & plerisque mixtis inanimatis conuenit.

d Quippe qui solus Ignem maximè formam, seu formalem esse probat ex eo, quia suapte natura sursum euolat ad concanum cælestis orbis, qui inter corpora simplicia maximè formalis est, & ad quem sublunaria se se habet tãquam materia ad formam: quandoquidè id, quod terminat, modum obtinet formæ cuius est materiz vagam, & indefinitam potentiam terminare: at inferiora corpora à cælestibus terminari, ac circumscribi constat. Itaque vis rationis hæc est, Ignis tendit ad id, quod maximè formale est, nempe ad orbem lunæ, sed vnã quodque ad id, quod sibi simile, & cognatum est, fertur; Igitur ignis est maximè formalis. Possit & alia ratione idem ostendi. Nam formæ proprium est agere, sicuti materiz pati: at ignis inter omnia elementa plus actiuitatis obtinet merito caloris, qui cæteris primis qualitatibus actuosior est. Quare ignis maximè formalis est. Lege D. Dionysiu in lib. de cælesti Hierach. cap. 15. Plutarchum in libro, qui inscribitur. Ignis ne an aqua sit vtilior.

Ignem maximè formale esse inter cætera elemēta.

Formæ proprium agere, vt materiz pati.

Q V A E S T I O I.

Q V I D, ET Q V O T Y P L E X
sit temperamentum.

A R T I C V L V S I.

TEMPE R A M E N T V M N O N E S S E
relationem, nec quintam qualitatem; sed quatuor
primas ad moderationem reductas.

Voniam Aristoteles proximis capitibus de primarum qualitatum temperamento egit, de eadem re in præsentia disseremus. Ac primò discutiendum occurrit, sit ne temperamentum relatio, an qualitas. Relationem esse, hoc modo ostendi potest. Temperamentum nihil est aliud, quàm primarum qualitatum symmetria, seu proportio; at proportio relatio quædam est, ergo &cæt. Cõtraria tamen sententia existimantium temperamentum qualitatem esse, vera est, & communi Philosophorum, Medicorumque assensu comprobata. Eam astruit Auicenna 1. sufficientiæ cap. 10. Galenus lib. 1. de vsu partium & lib. de morborum differentijs cap.

Temperamentum videtur relatio.

Esse potius qualitatem.

quibus id placuit.

cap.

Quid mor-
bus quid sa-
nitas.

1.
Refellitur ef-
se relationē.

2.
Ad argum.
aduersę par-
tis.

3.

cap. 4. Garbius in sua sūma tract. 2. quæst. 4. Fernelius lib. 3. suæ Phy-
siol. cap: 3. Eidem suffragatur Aristoteles in cap. de qualitate, vbi mor-
bum & sanitatē qualitatibus annumerat; & merito, cū morbus, & sani-
tas definiatur *διὰ θεοσις*, id est, affectus; ille cōtra naturā, hæc secūdū na-
turā affectus autē qualitas est. Itē, quòd tēperamentū relatio non sit, ex
eo concluditur, quia vnum temperamentum dicitur alteri cōtrarium,
vt phlegmatico biliosum; at relationi contrarium nihil est. Deinde,
quia mixtorum corporum functiones, eorum temperamento ascribū-
tur, teste Aristotele lib. 2. de partibus animal. cap. 1. & Galeno in lib. de
morb. different; cōstat autem relationes nullam operandi vim habere,
vt in physicis ostendimus. Præterea, quia qualitatū temperatione
præparatur, ac disponitur materia ad formam mixti recipiendam; non
disponitur autem relationibus, sed qualitatibus. Igitur ad argumentū
pro contraria opinione, dicendum, temperamentum definiri proporti-
onem primarum qualitatū, non quòd temperamenti essentia in ipsa
proportionis relatione consistat, sed quia eiusmodi relationem quasi
connotatam necessario importat; ac si diceremus, temperamētum esse
primas qualitates, sub certa proportione.

Lib. 2. c. 7. q.
14. a. 3. ad 3.

Temperamē-
tum an sit
simplex qua-
litas.

Videri simpli-
cem Auicē-
næ.

1.

2.

3.

Porro, licet pro certo habendum sit, temperamentum esse qualitatem,
magna tamen existit controuersia, sit ne vna tantum, an plures. Auicē-
na Fen. prima primi doctrina 4. & 1. sufficientiæ cap. 10. arbitratur
temperamentum esse quintam quandam, eamque simplicem qualita-
tem, diuersam à primis, ex earum tamen actione, & perpeffione ortam,
quam complexionem appellat. Solent autem ad id confirmandū hæc
afferri argumenta. Omnes mixtorum functiones temperamētis admī-
nistrātur, vt ex Aristotele, & Galeno ante docuimus: atqui licet in bra-
chio, aut pede idem esset caloris & siccitatis gradus, qui in ventriculō,
non fieret in eis chylus. Igitur naturales temperamentorum virtutes
non consistunt in primarum qualitatū proportione, sed in alia quali-
tate, ab his resultante, quæ in singulis membris, pro cuiusque munere
variatur. Secundō, idem probatur ex analogia similitudineve, quæ est
inter formas substantiales & accidentarias. Vt enim in quolibet mixto
vnica est forma substantialis, virtute elementares continens: ita videtur
ponenda vna accidentaria, quæ virtute accidentarias cohibeat. Item,
proportio primarum qualitatū nimis fluxa, & inconstans est, vt in
corpore humano patet, quod à cibo pleniore, à vini potu, æstu, balneis,
exercitatione, assidue incalescit vehementius; sicuti & ex contrarijs
causis refrigeratur. Oportet ergo tēperamētum in alia firmiore & diu-
turniore qualitate situm esse, ne mixta corpora passim à propria con-
stitutione deiecta periclitentur.

Esse re vera
aggregatum
ex primis qua-
litatibus.

refellitur Aui-
cēna.

Nobis tamen assentiendum potius videtur ijs, qui arbitrantur tem-
peramentum esse ipsas quatuor primas qualitates ad temperiem redu-
ctas. Nam quòd quinta illa qualitas, quam Auicēna induxit, fictitia sit,
ostenditur. Vel enim cæteræ qualitates superstites manent in mixto,
vel ijs in congressu pereuntibus, ipsa tantum viget. Quorum neutrum
dici potest. Non primū, quia superuacanea tunc erit eiusmodi quinta
qua-

dici potest. Non primum, quia superuacanea tunc erit eiusmodi quinta qualitas; omnes enim illius functiones, nempe calefactio, refrigeratio, humectatio, exiccatio, à quatuor primis qualitatibus abundè administrari possunt: Nec etiam secundum, quia cum vna qualitas sibi ipsi non aduersetur, nulla iam esset in genito contrariorum repugnàtia, proindeque res viuentes non circumferret secum internam causam morbi, senij, interitus, quod falsum est, & à communi Philosophorum sensu alienum. Quare statuendum potius erit temperamentum esse calorem, frigus, humorem, siccitatem sub certa temperie. His adde argumenta illa, quibus supra ostendimus, ideo elementa dici contineri virtute in misto, quia manent in eo quatuor primæ qualitates ab illis deriuatæ.

Argumenta verò contrariæ sententiæ facilè explicantur. Ad primū enim, cōcessa maiore propositione, quod ad minorē attinet, dicendū, si ventriculi temperamentum ad aliud corporis membrum transferatur, cum ijs, quæ ventriculum ad concoctionem perficiendam iuuare solēt, cuiusmodi sunt vicinia cordis, iecoris, lienis, & diaphragmatis; id membrum gignendi chyli vim habiturum.

Ad secundum respondendum est, in quolibet cōposito nō nisi vnā formam substantialem dari posse, ob rationes, quibus id in primo huius operis libro ostendimus: at nihil obstare, quominus plures formæ accidentariæ in eodem simul inueniantur, præsertim cum re ipsa dari, aliunde etiam ratio conuincat. Ad tertium dicendum, etsi aduentitiæ causæ aliquantulum intendant minuantvè qualitates, quarum moderatione temperamentum continetur; non proinde cōfessim dici posse, corpus aliud temperamentum assumere: quia, semotis ijs causis, mox se ad pristinam constitutionem reuocat: nisi fortè earum appulsus acer nimis, & diuturnus sit: tunc enim contingit, vt corpus à proprio temperamento omnino deciscat, & ad aliam habitudinem, quam in posterum seruet, traducatur.

Aduerte autem, licet sanitas pendeat ex temperamento cuique animali debito, imò nihil aliud sit, quàm eiusmodi temperamentum probè se habens: tamen non vbi primum animal ab eo, vel leuiter deflectit, ægrotum à medicis appellari: non enim ab ijs ægritudo dicitur, nisi cum status corporis labefactatur, & animalis operationes insigniter læduntur, ad quod non sat est quilibet recessus à pristina qualitatum moderatione. Quod si quis obijciat sanitatem consistere in indivisibili proportionem: atque adeò, vbi primum animal ab ea discedit, labi in morbum. Occurrendum erit sanitatem ad amussim perfectā, sitam esse in eiusmodi indivisibili, à quo omnis digressio, si philosophicè, & ad exactæ normæ rationem loquendum sit, morbus dici potest. Non tamen sic appellari à medicis, qui morbum non vocant, nisi eam intemperiem, de qua ipsis cura est, quæque, vti diximus, notabili offensione actiones interpellat, seu facultates ne munus suum grauiter expleant, impedit. Atque illud etiam ex medicorum disciplina obiter addimus, interim dū tēperaturæ dissolutio cor ipsū, quod

Animal quã
do febrile bo
rare iudicãdũ
fit.

& vitæ, & valetudinis fons est, non occupat, haud censerit animal fe-
bri correptum, esto alia membra ultra modum incalescant. Imò nec
exuperantiam cuiusvis caloris in eo factam, febrim vocari, sed fixi seu
aliquandiu permanentis: cuiusmodi non est, qui æstu, balneis, exerci-
tatione corporis acceditur, & mox agitatione sedata deferuescit. Quo-
niam autem calor ille immodicus in corde æstuans confestim per arte-
rias profluit, & ministerio spirituum in corpus omne spargitur, rectè
febris definitur, calor præter naturam, siue noxius, à corde in reliquas
partes corporis effusus.

Febris defini-
tio.

A R T I C V L V S II.

TEMPERAMENTORVM

Differentiæ quæ, & quales sint.

QUod attinet ad alterã propositæ quæstionis partem, de diuer-
sitate temperamentorum. Varia tradunt temperamenta tam
medici, quã philosophi; Galenus lib. 1. de temp. cap. 9. & lib.
2. cap. 1. Auerroës 1. part. Cantic. tract. 1. Com. 19. Auicenna Fen.
1. doctrina 3. cap. 1. Valleriola lib. 1. locorum communium capit. 10.
Fernelius lib. tertio suæ Physiologiæ cap. 3. & 4, Garbius libro. 1.
summ. tract. 2. quæstione 5. Marsilius, Saxonia, & alij hoc loco. Duæ
igitur in primis se offerunt temperamentorum differentiæ, in gene-
re; nempe vniforme, & difforme. Temperamentum vniforme, quod
medium, & temperatissimum dicitur, est, in quo omnes quatuor qua-
litates, æqua graduum portione, & quasi puncto coeunt. Difforme
quod & intemperatum vocatur, est, in quo eadem qualitates ab
æquilibrio, in diuersam latitudinem, & exuperantiam recedunt.
Est autem vniforme, vnum tantum, vt satis constat, cum æqualitas
nullum admittat recessum à medio: alioqui æqualitatis appellationẽ
amittet. Difforme rursus duplex est, simplex, & compositum.
Difforme simplex vocatur, in quo vna tantum qualitas vincit, de-
nominatque, & duæ aliæ æqualitatem seruât, verbi gratia, calor vt
sex, cum quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis. Sed
hoc iterum in quatuor velut species distribuitur, pro numero qualita-
tum, quæ quatuor cum sint, vna earum duntaxat in hoc temperaturæ
genere principatum obtinet: difforme compositum est, in quo duæ qua-
litates reliquas duas excedunt, quod similiter in quatuor membra se-
catur pro varietate proportionum, quas primæ quatuor qualitates
inter se se mutuò fortiuntur. Primum est, in quo abundat calor &
siccitas, quod igneum dicitur, & in animantibus cholericum appel-
latur. Secundum, in quo calor, & humiditas, vocaturque aereum,
in animantibus sanguineum. Tertium, in quo excellit frigiditas
cum humore, quod est aqueum, in animantibus phlegmaticum.

Quar-

Temperamẽ
tũ vniforme.

Difforme.

Difforme s̄m
plex.

Difforme cõ
positum.

Quartum, in quo praestat frigus cum siccitate, in animantibus melancholicum, quod est terreum.

Possunt quidem praeter illas quatuor coniugationes, aliae duae animo concipi, nempe ex calore & frigore, humore & siccitate dominantibus: verum haec, quia consistere in natura minimè possunt, recensite à nobis non sunt. Nouem igitur numerantur temperamentorum discrimina, vnum aequalitatis ad vnguem exactae, octo inaequalia & difformia; quorum quatuor sunt difformia simplicia, quatuor difformia composita. Sed enim in difformibus, tam compositis, quam simplicibus magna existit varietas, quandoquidè excessus siue vnius, siue duarum qualitatum multifariam à medio excurrit. Exempli gratia temperatura cholericæ, quæ est calida, & sicca, aut est magis sicca, quam calida; aut magis calida, quam sicca; aut aequè sicca, & calida; similiterque res habet in cæteris: & hæc ipsa exuperantia variatur secundum maiorem, & minorem intensiorem qualitatum. Quo fit vt temperamenta, si particulatim expendantur, innumerabilia sint, non modo secundum distinctionem mistorum genere specieue differentium, (aliã enim qualitatum moderationem possunt terrestria, aliam aquatilia, aliã homo, aliã leo) sed etiam intra cancellos eiusdem speciei. Non enim omnibus, verbi gratia, idem obtigit temperamentum. Quin verò nec idem homo singularis eam qualitatum symmetriam, quam accepit à parentibus, toto vitæ decursu conseruat: etsi bona corporis constitutione perpetuò fruatur, nec morbo succumbat. Quæ mutatio partim internas, partim externas causas obtinet. Internæ sunt calor per singulas ætates humidum carpens, donec ipse etiam paulatim languescens, exesa & dissipata humidi primi genij substantia, exstinguatur, & accedat mors, vltima rerum linea. Externæ sunt regionum, & locorum, temporum, cibi, potusque mutatio, & alia eiusmodi, quæ interdum ita afficiunt corpus, vt sensim absque morbi violentia aliud ei temperamentum imprimant. Quæ verò ipsum à naturali statu deturbare queunt, infinita propemodum sunt, & quotidianis experimentis nota.

Nouem temperamentorum discrimina.

Temperamentorum varietas plurima in mistis diuersæ speciei.

Q V A E S T I O . I I .

D E T V R N E C O R P V S

exquisitè temperatum an non.

A R T I C V L V S I .

D E T E M P E R A M E N T O

ad iustitiam.

N hac quæstione aduertendum est (quod ex ijs, quæ postremo superioris controuersia articulo disseruimus, facile quiuis intelliget) inter primarum qualitatum temperamenta, quæ in corporibus inueniuntur, alia esse formis rerum, in quibus insunt, cõsentanea, quale est id, quod obtinet Socrates, cum rectè valet; alia dissentanea, cuiusmodi est, quod idè subit

Temperamẽtum ad pondus, quale.

Temperamẽtum ad iustitiam.

Aristot.

Temperamẽtum debitum fuit in primis parentibus.

Beatorũ corpora 4. primas qualitates habebũt. Probatũr 1.

Obiectio.

Dilatatio.

cum ægrotat. Deinde aduertendum est, temperamentũ omnino æquale, in quo nimirũ omnes quatuor qualitates, paribus à medio interualis, coeunt, quod supra temperatissimum vocari diximus, ab Auicenna eiusque sectatoribus, temperamentum ad pondus, quasi æquo pondere libratum nuncupari; quemadmodũ & id, quod in æquale, id est, disparibus qualitatum portionibus concretum existit, temperamentum ad iustitiam dici consuevit. Nam cum istiusmodi temperamentum nõ vnum tantũ sit, vt æquale ad pondus, sed varium; non omnibus idem competit, sed quasi iustitiæ ritu, vnicuique rei, pro naturæ diuersitate, suum, vt ante monuimus. Sicut enim, docente Aristotele 5. Ethic. capit. 3. cum in Republica bene constituta honores mandantur, non ijdem omnibus, neque eodem numero, & gradu (quæ dicitur proportio Arithmetica) sed vt cuiusque dignitas postulat, distribuuntur: ita quodammodo ratio iustitiæ seruatur, dum corporibus temperamenta obueniunt, non omnibus eadem qualitatum portione, sed vt ad cuiusque formam & operationes, conducit, quæ proportio Geometrica nuncupatur.

His positis: si loquamur in commune de temperamento, quod cuique corpori suo apte ingenio debetur, non dubium, quin id dari possit, reque ipsa, in natura rerum habeatur: cum nequaquam verisimile sit beneficium hoc corporibus perpetuo denegari. Ac tale quidem temperamentum, præcipua quadam excellentia & dignitate, inter cætera naturæ dona, primis nostri generis parentibus, à primæua origine, tributum fuit. Simile etiam obtinuit Christus Dominus, cuius corpus ex virgineo diuæ Matris sanguine, Spiritus Sãcti opera coagmentatũ fuit: simile quoque erit in corporibus beatorũ. Nam quod in ijs esse debeant quatuor primæ qualitates, ex quarũ mixtione temperamentũ resultat, ex eo constat: quia hæ qualitates pertinent ad naturalem structuram, perfectionemque mistorũ. Item quia corpora beatorũ erunt tactilia (siquidem Christus post resurrectionem suam, Luc. 24. & Ioan. 20. corpus suũ tangendum palpandumque discipulis præbuit) liquet autem corpora, primarum qualitatum, & spissitudinis interuentu, sub tactum cadere. Quod si quis obijciat illud D. Gregorij homil. 26. in Euangelia, Corrupti necesse est, quod palpatur: & palpari non potest, quod non corrumpitur, atque adeo corpora gloriosa, cum indissolubilia sint, nõ posse esse tactilia: occurrendum erit, cum primæ qualitates tangibiles corruptionis principia sint, quid quid secundum eas tangitur, corruptibile esse, spectata propriæ naturæ vi, ac nisi aliunde immortalitatem obtineat, qualem gloriosa corpora obtinebunt.

Est

Est verò inter superiora tria temperamēta non parū discriminis. Nāq; primi parentes, si nulla peccati labe admissa, innocentiaē statum seruassent; vt florem iuuentutis, ita & temperiem illam qualitatum non quidem in eodē gradu, & intēsiōne (nec enim id opus erat) sed absque insigni, cum aliqua tamen mutatione, quā v. g. diurni & nocturni temporis varietas afferre posset, perpetuò retinuisent, idque tunc beneficio vitalis pomi, caloris natiui & humidi primi genij dispendia inhibētis, tum etiam ipsorum cura, & Angelorum tutela, & denique providentia diuina, quæ exterius nocere possent, auertente. At temperamētum Christi, licet præstantissimum; non semper tamen idem prorsus, hoc est, omnis notabilis mutationis expers fuit; sed, vt nostrum, cum ætatibus varietatem subibat: ita tamen, vt conuenientiā cuique ætati debitam obtineret. Quare si Christus mortalem vitam continuasset, deficiente paulatim natiuo calore, tandem in senium & naturalem mortem incurrisset. Gloriosorum verò corporum temperamentum, tota æternitate, idem prorsus, absque vlla mutatione permanebit, conseruante, stabilienteque id, dote impassibilitatis, quæ secūdem probabiliore theologorum sententiam, erit qualitas corporibus inhærens, ea supra naturæ vim, ab omni noxa defendens, & impediens, ne qua in eis varietas circa primas qualitates accidere possit. Lege D. Thomam. 1. p. quæst. 97. art. 1. Richardum in 4. distinct. 49. art. 4. Paludanum distinct. 4. quæst. 2. Capreolum eadem quæstione art. 3.

Roget aliquis nam Christi temperamentum, interim dum mortalem vitam egit, eiusmodi fuerit, vt vi propria, incursum causarum externarū quæ morbos inuehant, resistere, & incolumitatem perpetuò seruare posset. Ad hoc dubium, si vt res habuit, quærat, respondendum est cum D. Athanasio de incarnatione Verbi, cum Basilio in regulis brevioribus, interrogatione 177. D. Thoma 3. p. quæst. 14. art. 4. alijsque doctoribus in 3. distinct. 15. Christi temperamentum nullo morbo fuisse violatum: nec enim conueniens erat hunc defectum à Christo assumi. Cū nec diuinam personam deceret, neque nobis necessarius, aut utilis foret. Nihilominus cū illius qualitates, & humores eiusdem fuerint naturæ, & speciei, cum nostris, finitamque habuerint resistentiam, potuisse illos ab externis causis, præsertim vehemētibus, ad ægritudinem inflecti. Quæ tamen si quando se se obtulerunt, ne effectum fortirentur, impeditæ sunt.

ARTICVLVS II.

DE TEMPERAMENTO

ad pondus.

Diximus superiori articulo dari in rerum natura temperamēta formis corporum consentanea, & conuenientia: non tamen statuimus, num inter ea, saltem aliqua sint æqualia ad pondus, an omnia ad-

Primorū parentū temperamentū idē fere tota vita futurū flet.

Temperamētum Christi pro ætatū ratione, variū.

Gloriosorū corporum temperamentum prorsus inuariabile.

Dubium.

Resolutio.

Christus nunquam ægrorauit.

Potuit tamen

Auctores qui
negent tempe-
ramentū ad
pondus.

1. argum. co-
rum.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Qui autores
temperame-
ntum ad pon-
dus cōcedāt,

Eorū argum.
1.

2.

iustitiam. Id ergo in præsentia disquirendum à nobis erit. Auerroës 2. colliget cap. 22. & 1. Cant. tract. 1. alijsque in locis. Auicenna Fen. 1. doct. 3. cap. 1. & prima primæ cap. de complexionibus, Algazel- lus, cæterique Arabes, D. Thomas in 2. distinct. 19. quæst. vnica art. 4. & in 3. distinct. 16. quæst. 1. art. 1. Michael Medina in sua paræ- nesi. Conciliator differ. 18. & alij putant, nullum dari temperamentū æquale ad pondus: quod probari potest, primū quia cū elementa congregiuntur, seque permitioni dedunt, necesse est, vt cætera ab vno potentiori vincantur, cuius postea qualitas in mixto dominetur, & æqualitatem interturbet. Deinde, quia si in mixto nullum elementum prævaleret, nullum id sibi locum naturalem in vniuerso vendicaret, quod à natura corporis alienum est. Item, quia eiusmodi corpus non posset ab interno principio corrumpi, cū vires elementorum æquo pondere copulatæ in se mutuò agere nequeant. Præterea, quia in re- bus animatis calor est vitalium functionum administer, & opifex, vt 2. de anima cap. 4. text. 50. Aristoteles ait. Quin verò vita in calido & humido magis, quàm in frigido & sicco contineri dicitur; videlicet quia in viventibus calor excellit, aliturque ac fouetur humido natiuo. Vnde animal, quantum in vitæ extremum declinat, tantum frigore, & siccitate in dies contabescit. Quibus consonat illud Aristotelis in lib. de morte & vita cap. 1. Vita est permanens calidi, sicut mors caloris extinctio, & illud in lib. de longitudine & breuitate vitæ cap. 2. intel- ligendum est animal natura humidum, calidumque esse. Quod itē sen- sit Galenus 2. lib. de simplic. medic. facultatis cap. 22. vbi animal per exuperantiam calidum esse asseuerat. Postremo, stabilitur eadē sen- tentia, quia si corpus aliquod paribus contrariorum viribus tempera- tum fieri posset, maxime esset humanum, vt apud omnes in cōfesso est. Quod autem humanum non sit, ex eo ostenditur, quia, vt Galenus lib. proximè citato cap. 3. docet, in corporis humani compositione, maior est calidi portio, quàm frigidi. Quare nullo modo videtur posse fieri, vt alicui corpori temperamentum ad pondus insit.

Contrariam sententiam tuetur Garbius in summa tract. 2. quæst. 5. Fernelius lib. 3. Physiologiæ cap. 4. Isaacus cap. 1. diætarum vniuersa- lium. Marsilius hoc in lib. quæst. 15. Saxonia quæst. 11. alijque non pauci. Quibus ea potissimū argumenta sunt. Primū, quia quan- tumlibet aduersarij reclamant, non est cur contraria pari gradu non se confundere, ac permiscere queant; ita vt corpus æquo pondere tempe- ratum edant; præsertim cū elementa, quæ natura sua efficaciora exi- stunt, possint aliunde iam debilitata in pugnam descendere; vel cœle- stium corporum influxibus, in ipso progressu atteri; ita, vt alia, licet alioqui minus efficacia, sibi non subijciant, sicuti accidit, cū è duobus elementis tertium gignitur, vbi neutrum vincit. Secundò, sit corpus aliquod in quo vincat calor & humor; Deinde accedant duo agentia, quorum alterum intendat in eo frigus, alterum siccitatem, imminuēdo contraria. In hoc euentu dandum erit aliquod punctum, in quo huius- modi corpus æquam omnium quatuor qualitatum intensionem obtineat:

Ergo

Ergo nihil repugnat, dari prædictum temperamentum ad pondus. Tertiò, si in rebus animatis temperamentum hoc dari non posset, ex eo esset, quia oportet in viventibus excellere calidum & humidum: atque huiusmodi excellentia, si probe intelligatur, non arguit excessum intensiõnis, quasi calidum, & humidum rerum viventiu debeant intensiora esse, quàm earundem frigus & siccitas. Igitur hæc ratio nihil conficit. Probatur assumptio. Primum, quia ob id tantum viuentia dicuntur calida & humida, quòd cum frigus vitæ opera vix ingrediatur, calore & humore functiones suas administrant, eorumque beneficio viuunt. Deinde, quia non necesse est, viuentia calida, & humida absolutè appellari, sed duntaxat collatione facta ad se ipsa demortua, quia nimirum cum, huiusmodi qualitates senio, & occasu vitæ absumantur, atque euanescent consequens est, vt viuentia calidiora, humidioraque sint, dum vita fruuntur, quàm post obitum. Præterea, quia multa viuentia plus frigoris, quàm caloris, in se cohibent, veluti papauer, Mandragora, Cicuta, Salamandra, quæ omnium iudicio perfrigida sunt, vt aduertit Galenus 3. de Simplic. medicam. facultatibus cap. 6. Ac nostri etiam corporis membra, quæ exanguia habentur, vt os, & neruus apertè frigida sunt & sicca. Quibus manifestè relinquitur, cum viuentia calido, & humido sustentari dicuntur, id non ad vberioremodum huiusmodi qualitatum intensiõnem, sed ad viuificam earum vim, esse referendum.

ARTICVLVS III.

QVAESTIONIS EXPLANATIO.

His in vtramque partem adductis, controuersiam duplici pronuntiato dirimemus. Primum sit. Non repugnat dari per naturam, in toto aliquo mixto inanimato temperamentum ad pondus. Hoc pronuntiatum confirmant duæ priores rationes, quas pro secunda opinione proximo articulo retulimus. Secundum pronuntiatum. In toto mixto animato nequit per naturam, dari temperamentum ad pondus, eius formæ conueniens; non repugnat tamen dari id in aliquo membro seu portione alicuius viventis. Prior huiusce pronuntiatii pars ostenditur, quia corpora viuentia constant partibus eterogeneis, quæ, vt progressu dicemus, varia temperamenta exigunt; vbi vero temperamentorum diuersitas inuenitur, non habet locum æqualitas ponderis, quæ vt est in puncto constituta, ita disparitatem graduum in qualitatibus non fert. Adiecit verba illa, eius formæ conueniens, quia si de temperamento aduentitio, formæque dissimilaneo loquamur, non apparet cur id, totum aliquod viuens, saltem ad breue tempus, subire non possit, applicatis comode congruenterque externis agentibus, quæ omnes illius qualitates ad æquilibriũ componant.

Verum

Lege Rich.
in 2. sent. d.
27.

Primum pronunt.

2. pronunt. bipartitum.

probat iopri
oris partem.

Verum eiusmodi temperamentum non erit aptum, siue consentaneum viuenti, praesertim si sit animal, cuius organa tam dissimilem poscunt temperaturam; nec viuens, eo perseuerante, diu consistet.

Probatio posterioris.

Posterior pars eiusdem pronuntiatum suadetur; quia nihil obstat, quominus aliquod membrum, aliave pars alicuius viuentis, in se praecise spectata, obtineat omnes quatuor qualitates, aequa moderatione parique gradu intensas. Nam, quod aiunt, vitam consistere in calido & humido: id non ita est accipiendum, quasi in quolibet viuento debeat calor frigiditate, & humiditas siccitatem gradu vincere, cum multa sint viuentia, quibus plus inest frigoris, quam caloris, ut superiori articulo recte opponeretur: sed eatenus id probe asseritur, (ut alias rationes omittamus) quatenus functiones vitae potissimum administrantur opera caloris, qui humido sustentatur, siue calor gradu excedat, ut in plerisque siue non, ut in nonnullis, quorum exempla ad posteriorem hanc partem nostrae assertionis confirmandam satis sunt.

Solutio argumentorum negantium temperamentum ad pondus.

Solut. 1.

Solut. 2.

Nunc, secundi articuli argumenta diluamus, qua ex parte superiora pronuntiatum oppugnant, nitunturque probare nullum corpus, neque animatum, neque expers animae, temperamentum ad pondus, villo modo obtinere posse. Et, ad primum quidem, ex superius dictis, quid respondendum sit constat; neque enim necesse est, ut quoties elementa in mixturem coeunt, vnum eorum praeualeat, ac suae qualitatis dominium, in genito seruet. Ad secundum dicendum in primis, mixta non semper eius elementi, cuius primam qualitatem in excellenti gradu obtinent, locum in mundo vindicare, ut patet in leone, in quo calor eminet, & tamen non in regione ignis, sed terrae nativam sedem habet. Obtinent igitur mixta locum, pro ratione elementi praedominantis, secundum qualitatem motricem, hoc est, gravitatem vel leuitatem. Secundum has vero, si mixtum aliquod, ad pondus temperatum, daretur, quod certe dari non repugnat (cum nulla ratio persuadeat impossibiles esse in corpore vno pares leuitatis igneae, & aereae gradus, pares item aqueae, terreaeque gravitatis) id locum naturalem haberet, inter aerem & aquam; ita ut vna eius medietas in aere emineret; altera in aquam demersa esset, ut in lib. 4. de caelo ad finem diximus. Ad tertium concedendum est, si detur aliquod mixtum inanime, homogenium, cuius omnes qualitates, aequa graduum portione praeditae sint, id nullo modo, ab intrinseco, corruptum iri, cum simile in simile agere nequeat.

Solut. 3.

Solutio reliquorum argumentorum pro eadem parte.

Ad caetera argumenta, pro eadem parte adducta, respondendum est, ijs tantum probari, calorem in viuentibus excellere, quoad officium; ut paulo ante monuimus: non tamen superare quoad gradum, saltem in omnibus viuentibus absolute, esto in nonnullis superet, ut in genere animantium, in quo etiam homo plus veditat caloris, quam frigoris, docet Aristotele lib. 2. de partibus animalium cap. 7. nec necesse est, ut homo, quoad omnia sua membra, plus accedat ad temperiem ponderis, licet ita habeat quoad externam cutem, eam praesertim quae manum maxime circum digitos contegit, quaeque est omnium qualitatum acerrima exploratrix, ut annotauit Fernellius lib. 3. Physiologiae cap. 5.

Argu

Argumenta verò, quæ pro secūda opinione attulimus, hūc habent ex plicatum. Priora quidem duo, si probare nitantur, dari posse mixtum inanime, temperatum ad pondus, concludunt id, quod in primo pronuntiato asseruimus. Quod si idem astruere conentur de mixto animato, respondendum erit, ad primū; licet contraria, ex elementorum cōcursu, possint ad equalem gradum in tota aliqua materia coalescere; non posse tamen in eiusmodi materiam induci formam viuentis, quod cūm heterogeneis cōstet partibus, diuersa in eis temperamēta exposcit. Ad secundum respondendum est, diuersa agētia contrarijs armata qualitatibus, si viuenti cōmodè applicentur, posse quidem illud à proprio temperamento exturbare, & eius partes ad exactam qualitātū symmetriam perducere, vt in probatione secundi pronuntiatu admisisimus; fieri tamen non posse, vt viuens, eiusmodi sibi temperamētum asciscat, & vt formæ suæ consentaneum, retineat, aut in eo statu diu permaneat, præsertim si sit animal. Quo fit vt non debeat absolutè concedi, posse in toto aliquo viuente reperiri temperamentum ad pondus.

Argumenta, quæ probant temperamētū ad pondus quouisque valeant.

Ad tertium facile respondebit, qui dixerit haud propterea in rebus animatis non dari temperamentum ponderis, quod necesse sit semper in eis, à calore frigus, & ab humore siccitatem vinci; sed ob causas, quas ante explicuimus: quanquam in multis viuentibus talis excessus circa calorem, & humiditatem re vera inueniatur. Cuius oppositum minimè concludunt rationes adductæ ad confirmandam assumptionem. Nam primæ, & secundæ inficiandum est, non dari aliqua viuentia, quæ vocentur calida, & humida ob exuperantiam harum qualitatum, & quæ absolutè talia appellari queant. Tertia verò ratio tantūm conuincit in quibusdam viuentibus non calorem, sed frigus vincere.

Maneat ergo ex tota hac disputatione temperamentum consentaneum formis rerum viuētū toto corpore fufum, non posse esse æquale ad pondus, sed ad iustitiam: posse tamen in vno aliquo membro, seorsim spectato, reperiri tēperamentum ad pondus. Item posse in omnia membra viuentis, præter ipsorum naturam, aliunde, ad breue tempus, inuehi temperamentum ponderis. Denique non repugnare mixtū vitæ expers, non solūm in aliqua parte, sed in toto, istiusmodi temperamentum non causarum modo externarum appulsu subire, sed etiam à proprio ortu datum, sibi que consentaneum obtinere.

Toties disputationis conclusio.

Q V A E S T I O . I I I .

A N C O R P O R I S H V M A N I
temperamentum, & constitutio
idonea sit, cæterisque præstantior.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS

Argumenta.

Primū argu.

ARS negatiua quæstionis his argumentis videtur concludi. Primò, Id optimum temperamentum censeretur debet, quod formæ corporis pro dignitate respondeat, sed hominis temperamentum non ita se habet; non est igitur optimum. Probat minor, quia temperamentum hominis fluxū est, & dissolubile; animus verò immortalis; at inter immortale, & caducum proportio non est.

2. Argum.

Secundò, Contraria non possunt ad commodam æqualitatem duci nisi vinculo aliquo nectantur & conciliētur; hoc autem præstari non potest, nisi per aliquid vacans cōtrarietate, cuiusmodi est corpus cœleste: ergo vt quatuor primæ qualitates in homine ad boni temperamenti symmetriam coirent, debuerunt per aliquam particulam quintæ substantiæ inter se copulari. Quod cum factum esse non admittamus: fatendum erit multum deesse humano temperamento ad perfectam bonitatem. Corroboraturque argumentum, quia cum veterū philosophorum, patrumque celebre dictum sit, hominem esse paruum mundum: si eius corpus probè coagmentatum foret; vtique cōtineret in se aliquid de nobilissima parte mundi corporei, id est, cœlesti.

Arist. 8. Phys.
cap. 2. Trism.
gisti in Pimi
dro Nazian.
orat. 2. de
Pasch. Nyl.
in lib. de ho.
opif. c. 16.
Damasc. lib.
2. c. 12. La.
stant. lib. 24.
13. D. Th. 1.
p. 96t. a 1

3. Argum.

Tertio, In excellenti temperamento dominari oportet nobilissima elementa, aerem, & ignem, siquidem primarum qualitatū concentus ex elementorum commistione oritur: sed in corpore humano terra & aqua, quæ sunt deteriora; non aer, & ignis, quæ præstantioris notæ sunt, prævalent: vt eius crassitudo, grauitas, & compactio ostendunt, testaturque illud sacræ paginæ Geneseos secundo, Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, id est, ex terra permista aquæ: ergo humani corporis temperamentum reliquis nequaquam antecellit.

2. Genes.

4. Argum.

Quartò, Cum homo inter cæteras animantes naturæ dignitate emineat, si optimum haberet temperamentum: vtique eius beneficio animales functiones perfectius obiret. At quòd secus accidat ex eo probatur, quia bruta nō pauca hominem sensuum præstatiā superant: visu aquilæ, & lynces: odoratu canes, & vultures: gustu simiæ, & protogeustæ indica animalia: tactu aranei & serpentes: auditu apri, anseres, & talpæ, nam hi obruti terra audiunt.

5. Argum.

Quintò, Corpori humano plura, quàm belluarū corporibus desunt. Igitur humani corporis affectio, & cōstitutio nō est omnium absolutissima. Antecedens probatur, primò, quia homo imbecillior nascitur, quàm belluæ, quæ vt sūt editæ ex vtero cōfestim, vel nō multo post, se se in pedes tollūt, & discursibus gestiūt, homo autē mouere se loco neq̄, nouit,

Lege Plutar.
in li. de amo
reparentū et
ga liberos.
Plin. initio
lib. 7.

neque

neque potest. Item quia reliquæ animantes naturalibus indumentis instructæ sunt, aliæ tectæ corijs, aliæ villis septæ, aliæ hirsutæ spinis, aliæ plumis, aliæ squamis, cæterisque id genus integumentis. Præterea à natura ipsa contra hostem armantur, ita ut eis ad sui tutelam nihil desit; quasdam enim cornibus munitas videmus, alias præacutis dentibus; nonnullas ad uncis unguibus, alias effugijs pennarum, vel pernicitate pedum, cæterisque eiusmodi, solus homo hisce omnibus destitutus ad omnes cæli iniurias & vitæ incommoda projicitur, ut non sine causa vitam à lacrymis & ploratu auspicietur, cui tantum in vita restet transire malorum.

Sextò, Apta membrorum delineatio, & figura comitatur aptam humorum, & primarum qualitatum compositionem: sed illa deest humano corpori. Igitur & hæc Minor suadetur, quia homo naturæ cognitione magis cõuenit cū brutis, quàm cū arboribus; & tamen humani corporis effigies magis accedit ad staturam arborum, quæ videlicet recta est, quàm brutorum, quæ prona.

Ultimo, Pulchritudo sequitur excellentiam temperamentis; sed quibusdam brutis contigit maior pulchritudo, ut pavoni, phœnici, & nonnullis volucribus, quas picturata varietatis elegantia colorum lenocinijs mirificè exornat. Non est igitur humani corporis temperamentum reliquis præstantius.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

affirmatiua: refelluntur contraria

Argumenta.

Communis tñ, veraque est philosophorū & medicorū sententiã aientium humani corporis temperamentum, & constitutionem aptissimã esse, ac cæteris longè præstantiorẽ. Id astruit Galenus in lib. de temperamentis, Auicenna prima primæ doctr. 3. cap. 1. Auicebron in lib. fontis vitæ, D. Thom. 1. p. q. 76. art. 5. & quaest. 91. art. 3. alijque doctores in 2. dist. 17. Idem agnoscit & prædicat auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios lib. 12. cap. 2. Solet autem id ex eo probari, quia cū materia eiusque affectiones sint propter formam: anima verò rationis particeps omnes formas físicas nobilitate superet: consentaneum erat, ut ipsius corpus optimum temperamentum, structuramque acciperet. Quod ita se habere ex solutione argumentorum, quæ in aduersam partem adducta sunt, planius euadet.

Igitur ad primum respondet D. Thomas 1. p. quaest. 76. art. 5. in materia duplicem inueniri conditionem; vnam, quæ per se in illa quaeritur, ut ad formam recipiendam apta sit: alteram, quæ priorem non ex intentione artificis, sed naturæ necessitate consequitur: sicut artifex ad formam ferræ ferrum eligit, quod ad secundum ob innatam

6. Argum.

7. Argum.

Solutio pri.
mi argum.

duritiem aptum est; licet aliunde ferrę dentes hebescant, ac rubiginem contrahāt. Sic igitur animæ intellectrici per se corpus debetur idoneū ad illius functiones exercendas, atque adeo ex primarum qualitatum permistione concretum; esto ipsum propter contrariorum repugnantiam, & inclinationem materiæ, aliam formam necessarió appetentis, corruptibilitas comitetur. Ita verò tametsi corpus humanum proportionem non respondeat suæ formæ quoad eius immortalitatem: respondet tamen secundum aptitudinem, quam habet vt ipsi ad munia obeunda appositè obseruiat, vt annotauit etiam Plato in Timæo.

Solutio. 2.
Academico-
rum error.

Confutatur.

Nullam particulam quintæ substantiæ in hominis corpore inueniri.

Solutio. 3.

Explicatur
locus Genes.
D. August.

Pro secundi argumenti solutione aduertendum est, quosdam ex sententia è veteris Academia fontibus derivata, existimasse animum humanum, eo quòd cœlestis ac diuinus sit, non posse cum corpore ex crassa elementorum substantia concreto, societatem inire, nisi interuentu cœlestis naturæ, proindeque asseruerunt illum extra materiam cõditum corpusculo quodam æthereo prius indui, tū illius interuentu cū hoc nostro mortali, & caduco necti, simulq; contrarias qualitates foedere copulari. Sed dogma hoc, vt à vera philosophia, & cœlesti disciplina abhorrens, explodendum omnino est, cū ponat in eodē homine simul duo corpora, vnū cœleste; ex elementis alterū: cū itē faciat animos hominū extra materiā procreatos. Quorū primū lib. 4. Physicæ Auscultationis ostendimus naturæ viribus fieri non posse: posterius in libris de anima, vt sanæ doctrinæ aduersarium confutabimus. Ac quòd animus, vt corpori vniatur, eo vinculo non egeat, primo libro Physicorū disseruimus. Quòd ex quinta substantia nulla particula decerpi, aut disseccari possit, & cum elementis permisceri, satis probat tum illius natura à corruptione aliena; tum ratio mistionis, quam non nisi alterata, & dissolubilia sortiuntur, vt in hoc opere docuit Aristoteles. Quòd denique contrariæ qualitates vt inter se cohæreant, & ad congruam æqualitatem quasi pacificentur in eodem subiecto, nihil opus habeāt nexu illo aduentitio facile intelligi potest ex ijs, quæ statuimus in disputatione de contrariorum existentia; nihil enim obstat quominus duo contraria in gradu remisso inueniantur simul, nec tamen vnū alteri perniciem intendat. Ad eiusdem argumenti confirmationem respondendum est, vt homo dicatur quintam substantiam participare non opus esse, vt aliquā illius particulā in se cohibeat. Ad id enim sat est conuenientia & similitudo inter corpus cæleste, & humanum, quatenus vt illud omni contrarietate vacat, ita hoc ad remotionem à contrarijs, quantum eius natura fert, maximè accedit, vt lib. 1. de cœlo quæst. 1. posuimus.

Circa tertium argumentū obseruandum est in lib. Genesios cap. 2. vbi nostra versio habet, formauit Dominus Deus hominē de limo terræ; aliam versionem iuxta septuaginta interpretes habere, finxit Deus hominem puluerem de terra. Quo etiam modo legit D. Augustinus 7. lib. de Genesi ad litt. cap. 1, & 13. lib. de Ciuit. Dei c. 24. sed idem loco eodem hæc verba subiungit. Hoc quidam planius interpretandum putantes dixerunt, finxit Deus hominem de limo terræ. Præterea 2. de Genesi

Huiusce dogmatis meminit D. Th. 1. p. 91. a. 1. ad 2.

lib.
ar.
Pr
di
ris
mi
cer
Ar.
par
&
gen
3. ca
plic
1. p.
3.

Genesi contra Manich. finxit, inquit, Deus hominem de limo terræ. Item Rufinus in expositione symboli, & Tertullianus in lib. de resurrectione, hominem ex limo factum prædicant. Est autem limus terra cæ-
 nofa, quæ ab aquis extrahitur, seu terra aquæ permista. At enim siue hominis corpus è puluere, siue è limo formatum perhibeatur (quatenus in eo terra, siue terra & aqua quoad substantiam, & crassitiem dominatur) constat contineri in illo virtute omnia elementa, cum ipsorum quatuor primæ qualitates in eo insint. Aduertit tamen D. Thomas 1. p. quæst. 91. art. 1. elementa quasi partitis viribus in corpore humano conuenire; quia superiora ignis & aer dominantur in illo quoad præcellentes eorum qualitates, id est, calorem, & humiditatem; cum vita præcipue consistat in calido & humido, inferiora verò quoad substantiam, & membrorum coagmentationem, vt eorum crassitudo, quæ terream, & aqueam naturam testatur, sicuti in argumento dicitur, non obscure indicat. Vnde iam solutio argumenti patet. Sufficit enim ad excellentiam humani temperamenti dominari in eo ignis, & aeris qualitates modo explicato.

Rufin.
Tertull.

D. Thom.

D. Thom. 1.
p. q. 91. a. 3.

Ad quartum, concedendum est superari hominem à quibusdā brutis animantibus visus perspicacia, acumine auditus, sagacitate odoratus: sed negandum victoriam hæc à bonitate temperamenti simpliciter melioris proficisci. Non enim præstantia quarumlibet animalium functionum arguit maiorem temperamenti nobilitatem; sed præstantia earum, quæ ad tactum, qui circa temperamentum immediatè versatur, & ad gustum, qui tactus quidam est, & ad potentias vitales, sensusque internos pertinent. Cuius rei causa in libris de anima, explicanda erit. Cõstat verò harum facultatum munia exactius ab homine, quam à brutis edi; etsi quoad tactum & gustum aliter rem habere in aliquot belluis primo aspectu videri possit. Itaque ad formulam argumenti respondentes dicimus ex eo quòd homo perfectius habeat temperamentum, non sequi omnes in vniuersum animales operationes absolutius ab eo administrari: sat est enim verum id esse in ijs, quas recensuimus. Quanquam in ijs etiam, licet non absolutè quadam tamen consideratione ex Arist. doctrina lib. 4. de generatione animalium cap. 1. possit homo dici vincere; quod nos eo, quo promissimus, loco enucleabimus. Quæ itè non obstant, quòd minus homo dicatur absolutè perfectius sentire, vt alibi diximus.

Solut. 4.

Quarum vi-
rium præstā-
tia homo à
belluis vincit-
tur.Quibus facul-
tatibus cor-
poris excel-
lat homo.Lege Arist.
lib. 2. de par.
anima c. 7.Pro magnitu-
dine corpo-
ris ineffe ho-
mini maius
cerebrū docet
Ar. lib. 2. de
part. an. c. 14.
& lib. 5. de
gener. an. c.
3. causam ex-
plicat D. Th.
1. p. q. 91. a.
3.

Ad quintum, Fatendum est hominem imbecilliolem nasci alijs animantibus, propter vberiorē copiam humidi primigenij, quo eius membra teneriora, ac parum solida redduntur: quod tamen humidum ad primæuam constitutionē multum expedit, vt pote quo natiuus calor confestim nutritur & conseruatur; quem abundantiolem in homine esse oportet, vt mox dicemus, idque ab ipso vitæ exordio, cum statim diminui incipiat, sensimque extabescat. Priuatim autem, quia homo proportionem sui corporis maius habet cerebrum, quam alia animantia, idque in infantibus humiditate circumfluit; ideò nerui, qui inde propagantur, initio teneriores sunt; proindeque in idonei ad mouenda membra

Solut. 5.

Homini ce-
rebrum ma-
ius pro ratio-
ne sui corpo-
ris.

Belluiscūr na-
tura & inte-
gumenta &
armadederit.

artuumque nexus stabiliendos, donec progressu ætatis firmentur. Quòd verò bruta operimentis, armisque ad declinandas cœli iniurias & propulsandos externos impetus naturaliter muniatur; id ex eo provenit, quia ad hæc contexenda fabricandaque plus obtinent de terrena & aquea concretione, & excrementitijs humoribus; quæ tamen nequaquam melioris temperamenti indicia sunt. Debit autem eis hoc pacto à natura provideri, quia cum rationis expertia sint, non possent ea sibi aliunde comparare.

Plato.
Arist.
Lactantius.

Porrò animadvertunt Plato in Protagora, auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios lib. 12. cap. 2. Aristoteles lib. 4. de partibus animalium cap. 10. Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 2. alijq; auctores, licet homini nativa illa indumenta & arma, naturæ conditio denegarit; id tamen compensasse aliunde cum magno cumulo, dum ei rationem elargita est, qua artes varias ad comparanda sibi necessaria excogitaret: dumque ei simul manum, vt commune instrumentum ad illa omnia tractanda, conficiendaque attribuit. Atq; in eo etiam melior est humanæ conditionis ratio, vt monet loco citato Aristoteles, quòd bruta, vno tantum integumento, vno armorum genere vtuntur, homo multiplicem sibi vestem aptat, quam pro tempore & loco mutat, variaque habet armorum auxilia, vt cui manus sit vnguis, & cornu, & quoduis aliud genus armorum; sed libet hic ea scribere, quibus Seneca lib. 2. de officijs cap. 29. causam hanc peroravit. Vide, inquit, quam iniqui sunt diuinorum munerum æstimatores. Et quidem profèssi sapientiam, queruntur quòd non magnitudine corporis æquemus elephâtes, velocitate ceruos: leuitate aues: impetu tauros: quòd solidior sit cutis belluis, decentior damis; densior vrsis; mollior fibris: quòd sagacitate nos narium caues vincant; quòd acie luminum aquilæ; spatio ætatis corui; multa animalia nandi facilitate. Et cum quædam ne coire quidem in idem natura patiatur, vt velocitatē corporum, & vires pares animalibus habeamus; ex diuersis ac dissidentibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant: & in negligentes nostri deos querimoniam iaciunt, quòd non bona valetudo, & virtus inexpugnabilis data sit; quòd non futuri scientia. Vix sibi temperant, quin eorūque impudentiæ prouehantur, vt naturam oderint; quòd infra deos sumus; quòd non in æquo illis stetimus. Quanto satius est ad contemplationem tot tantorumque beneficiorum reuerti & agere gratias quòd vos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt secundas sortiri: quòd terrenis præfecerunt. Aliquis ea animalia comparat nobis, quorum potestas penes nos est? Quidquid nobis negatum est, dare non potuit. Proinde quisquis es iniquus æstimator sortis humanæ: cogita quanta nobis tribuerit parens noster: quanto valentiora animalia sub iugum miserimus: quanto velociora consequamur: quam nihil sit mortale non sub nutu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animū denique, cui nihil non eodem, quo intendit momento, peruium est, syderibus velociorem, quorū post multa secula futuros cursus antecedit: tantum denique frugū, tantum opum, tãtam rerum aliarum super alias

Senecæ locus

Belluæ quibz
homini præ-
stent.

Contra na-
turæ calūni-
atores.

Lege D. Au-
gust. lib. 4.
in Iulianum
& lib. 2. de
pecc. merit.
& remis. c. 20.
& lib. 14. de
Ciuit. Dei. c.
17. D. Th. 1.
p. 76. a. j.
ad 4. d. T. d.
c. 1. p. 9.

Lege Aug.
lib. 2. de
pecc. merit.
c. 20.
lib. 14. de
Ciuit. Dei. c.
17. D. Th. 1.
p. 76. a. j.
ad 4. d. T. d.
c. 1. p. 9.

accrua

aceruatarum. Circumeas licet cuncta; & quia nihil totum inuenies, quod esse te mallet; ex omnibus singula excerpas, quæ tibi dari velles. Ita benè æstimata naturæ indulgentia confitearis necesse est, in delicijs te illi fuisse. Hæc Seneca.

Ad sextum dicendum est maximè cõueniens fuisse vt corporis hu-
mani species ac figura recta esset, quæ conuenientia ex triplici causa
spectatur, efficiente, materia & fine. Efficiens, vt docet Aristoteles lib.
2. de partibus animalium cap. 7. & lib. 4. cap. 10. est abundantia ca-
loris, cuius ope virtus motiua corpus in sublime effert, ideòque senes
quibus iam ob caloris defectum languent effatæ in corpore vires, pau-
latim incuruescunt. Materies, est flexibilis mollisque & ad eiusmodi
statum habilis coagmentatio. Finis triplex, Primus, sensuum tam ex-
ternorum, quàm internorum commoditas. Nam externi sensus dati
homini fuerunt à natura non solum ad vtilia quærenda, & noxia decli-
nanda, sicuti alijs animantibus, sed etiam ipsius cognitionis ergo. Vnde
cum bruta sensibilibus non delectètur, nisi salutis & incolumitatis gra-
tia, & ad sustentandam vitam, sobolemque propagandam; solus homo
ipsa rerum, quæ sub sensus cadunt, pulchritudine allicitur, ac tenetur.
Ideòque quia sensus præcipuè in capite vigent, bruta quidem faciem
habent pronam, & deiectam, vt ventri ac pabulo seruiant; homo verò
sublimem, vt decet mundi totius inspectorem. Præterea, vt interni sen-
sus functiones suas administrent, oportuit cerebrum, in quo illæ perfi-
ciuntur, depressum non esse: alioqui nimis crassi hebetesque forent.
Secundus finis est manuum vsus, quia si homo pronum statum vendi-
caret, manibus loco anteriorū pedum vteretur, careretque multiplici
earum vtilitate, de qua paulo ante. Tertius est, vt ita homo intelligat
procreatum se fuisse à Deo non ad hæc humilia, & peritura, sed ad cœ-
lestia & æterna. Quo spectat illud D. Basilij homil. 11. Hexam. Tui
corporis effigies rudimentum quoddam est, quo docearis ad quem sis
finem conditus. Vt Deum contemplere factus es, non vt humi repat
vita tua, non vt pecudum ritu voluptate perfruaris: sed vt ad normam,
& institutū cœlestis vitæ tuam ipsius componas. Quibus similia lege
apud D. Augustinum 22. de ciuitate dei cap. 24. eoque pertinet illud
Boetij lib, 5. de consolat. Philosoph. Metr. 5.

Vnica gens hominum celsum leuat altius cacumen.
Atque leuis recto stat corpore, despicitque terras.
Heu nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem
In sublime feras animam quoque ne grauata pectus,
Inferior fidat mens corpore, celsius leuato.

His positis, ad argumentum cõcessa, maiori propositione, neganda est
minor, & ad eius probationem dicendum quemadmodum homo magis
cum belluis, quàm cum plantis natura conuenit, ita & corporis habitu-
dine, figuraque plus ab his, quàm ab illis disidere. Namque pars supe-
rior

Solut. 6a

Triplex finis
rectæ stature
in homine.Cur sensus
præcipuè vi-
geant in capi-
te.

D. Basilij.

Boetij.

Corporis ha-
bitudine, &
figura plus
conuenit ho-
mo cum bel-
luis, quàm cū
plantis.D. Th. 1. p.
q. 91. a. 3. ad.
3.

rior hominis, id est, caput, superiorem mundi partem spectat; inferior verò inferiorem: at plantæ opposito modo se habent, in quibus, ut docet Aristoteles lib. 4. de part. anim. cap. 10. radices, quæ ori respondent, atque adeo pars supera in imum vergit; rami verò & frondes, id est, pars ima sursum tendit: at bruta animantia medium quendam modum obtinent, in quibus pars superior, nimirum ea, qua alimentum capiunt, neque sursum spectat, neque terræ infixæ est. His non officit quod homo dicitur à Platone arbor: videlicet, ut explicat Philo Iudæus in lib. de plantatione Noe, non terrestris, sed cœlestis; quæ proinde cœlum aspiciat, non ut terrestres, in terra hæreat.

Homo arbor
cœlestis.

ARTICVLVS III.

DILVITVR VLTIMVM PRIMVM
mi articuli argumentum. Explicatur in quo
nam pulchritudo consistat.

Occasione septimi argumenti pauca subiiciemus de pulchritudine, de qua multa, præter alios, auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios lib. 4. à cap. 5. vbi ascendit à pulchritudine corporis ad eam, quæ est animorum, tandemque ad ideam pulchri. Quod quomodo per certos gradus faciendum sit, docet Plato in Symposio, & ex Platone Alcinous cap. 5. Admonet quoque idem Plato in Hippia Maiore vim pulchri percipi primum ratione, & intelligentia: deinde duobus sensibus, aspectu, & auditu; quos ex eo colligit omnium maximè diuinos esse. Constat certè pulchritudinem aliquantulum fuscè sumptam (adhuc enim laxiorem significatum admittit) nihil esse aliud in rebus creatis, quàm aptam compositionem aliquorum inter se ordinem habentium. Quomodo pulchritudo non in corporibus solum, sed in animo etiam cernitur, tum secundum aliam considerationem, tum quatenus animi potentia ita sunt compositæ, & ordinatæ, ut appetitus irascendi & concupiscendi voluntati, voluntas rationi, ratio æternæ legi subiiciatur. Hæc est illa pulchritudo, quæ si oculis cerneretur, mirabiles sui excitaret amores. Cuius comparatione, ea, quæ in corpore cernitur, non vera, sed adulterina, ac fucata pulchritudo videtur. De qua Socrates apud Xenophontem, referente etiam Galeno 1. de usu partium cap. 9. Eadem communis ratio pulchritudinis latè acceptæ, ut in corporibus seu viuentibus, seu vitæ expertibus insidet; definitur apta corporum seu partium eiusdem corporis inter se cõpositio & ordo. Qua significatione mundum pulchrum, pulchram arborem dicimus. Denique pulchritudo, ut in solis animantibus visitur, quo pacto ad nostrum pertinet institutum, defini solet apta membrorum compositio cum quadam coloris suauitate. Vbi per membrorum aptam compositionem tria potissimum designantur, videlicet debitus membrorum numerus, eorundem

D. August. lib.
de vera relig.
c. 40 D. Am-
bros. lib. of-
fic. 1. Plat. lib.
1. de legib.
Athens. lib.
Dipnosoph.
15. c. 2. Pro-
clus in Alcibi-
adem Plat.
Ficinus in cõ-
uiuium Plat.

Plato.
Alcinous.

Pulchritudo
latè accepta.

Pulchritudi-
nis animi en-
comium.

Ad pulchritu-
dinem requi-
ritur har no-
dia memb o-
rum, & colo-
ris gratia.

lib. 1. E-
last. h-
vic.

undem in propria sede, situque collocatio, & congrua magnitudo. Unde neque membris defecti pulchritudinem habent, ut monoculi, & unipedes; neque membris redundantes, ut bicipites, nec qui in uersas post crura plantas habent, nec gigantes, praesertim prodigiosa vastitatis, nec contractae staturae homunciones; illi quia modum excedunt, hi quia mensuram non attingunt. Aduertit tamen Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. etsi pusilli nequeant pulchri vocari, posse tamen venustos, & elegantes dici, videlicet, quia potest in ipsis, si non pulchritudo ex magnitudine, at ex partium quodam lepore, venustatis gratia efflorescere.

Requiritur etiam ad pulchritudinem, praeter concinnam membrorum compositionem, colorum suauitas, qualis non est v. g. in colore atro, qui in corpore humano ex nimio solis ardore, & intemperie, saltem primam duxit originem; nec in pallido, qui ex morbo, aliove naturae vitio prouenit.

Fuit autem in Christo Domino, etiam mortalem adhuc vitam agente, pulchritudo a nobis descripta, qualem tamen virum decebat, excellenti modo atque omnibus absoluta numeris, ut indicant verba illa Psalmi. 43. speciosus forma praefilijs hominum; quae licet a Basilio ibidem, & a Cyrillo 5. libro super caput 53. Esaiæ de pulchritudine diuinitatis, & a Gregorio, alijsque nonnullis de pulchritudine gratiae explicentur: a D. tamen Augustino, & Cassiodoro in eundem Psalmum, & a D. Chrysostomo homil. 18. in Matthæum de pulchritudine corporis intelliguntur. Atque idem de Christi pulchritudine affirmant communi concessu alij patres, ut D. Ambrosius lib. 1. de Virginitate, D. Hieronymus lib. 1. com. in Matth. D. Bernardus serm. 1. de festo omnium sanctorum. Denique idem eadem ratio confirmat, quia cum Christi corpus optimum habuerit temperamentum, ut supra diximus, fueritque Spiritus sancti virtute conditum, certe talem assequi oris speciem, & dignitatem, taleque totius corporis figuram debuit; cum species corporis, ut ait D. Ambrosius lib. 2. de Virginibus, simulachrum mentis sit, figuraque probitatis: cumque anima & corpus proportionem quadam armonica congruat, ut inquit Ficinus. Accedit quod pulchritudo cum excellenti virtute, & modestia coniuncta magnam vim habet ad alliciendas hominum voluntates. Unde illud D. Hieronymi citato loco, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultae, quae etiam in humana Christi facie relucebat, ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectum. Quid uero de hac ipsa Christi pulchritudine scripserit Nicephorus, uideamus. Christi, inquit, effigies, sicuti a veteribus accepimus, talis prope modum, quatenus ea crassius uerbis comprehendere licet, fuit. Egregio is uiuidoque uultu fuit. Corporis statura ad palmos prope septem. Caesariæ habuit subflauam, ac non admodum densam, leniter quodammodo ad crispas declinantem: supercilia nigra, non proinde inflexa. Ex oculis subflauescens mirifica prominebat gratia. Aures ierant, & nasus longior. Barbae capillus flauus, nec admodum demissus. Capitis porro capillos tulit, plixiores. Nouacula enim in caput eius non accedit, neque manus aliqua hominis, praeterquam matris, in tenera duntaxat aetate eius. Collum fuit sensim decliue, ita ut non arduo, & extento nimium corporis

Etiā breuioris staturae homines uenustos dici.

De pulchritudine Christi Domini. D. Basilii. D. Cyrillus. D. Gregor. D. August. D. Chrysost.

D. Ambros. D. Hieron.

Corporis species simulachrum mentis.

Nicephorus de Christi effigie.

lib. 1. Eccl. hist. c. VI.

ris statu esset. Porro, tritici referens colorem, non rotundam, aut acutam habuit faciem, sed qualis matris eius erat, paulum deorsum versus vergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem atque prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatem atque iracundiæ expertè, præseferentem. Hæc Nicephorus. In quibus aduerte nomine palmorū intelligi ab eo palmos maiores, de quibus D. Hieronymus in caput 40. Ezechielis, quorum singuli continent pollices duodecim, vt inquit Daniel Barbarus super Vitruuium lib. 3. cap. 1. Itaq; illi septē palmi efficiunt octo palmos mensuræ nostræ vulgaris. Et hæc fuisse staturā Christi Domini patet etiā ex vera illius effigie in sancto Sudario expressa, quæ octo palmos Romanos continet. Esse autem eiusmodi proceritatem in homine valde convenientem, & pulchram, cōstat ex ijs, quæ Vegetius obseruat lib. 1. de re militari cap. 5.

Porro, licet in Christi corpore mortali tam excellens fuerit pulchritudo, multo maior tamen extitit post Resurrectionem, refulsiam tunc ab anima in ipsum dotibus, velut quatuor fluminibus è paradisi fonte. Similis pulchritudo cæteris corporibus gloriosis conferenda erit, quæ in vno quoque tanto enitescet magis, quanto propius accesserit ad Christi pulchritudinem, vt quæ omnium absolutissimum exemplar esse debeat iuxta illud D. Pauli ad Philipp. tertio. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ conformatum corpori claritatis suæ. Ac licet in omnibus iuuentutis flos apparere debeat, non erit cunctis eadem statura & proceritas corporis. Vnde rectè annotarunt Diuus Augustinus libro 22. de Ciuitate Dei capit. 65. D. Anselmus, & alij super locum illum D. Pauli ad Ephesios 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi, non dixisse Apostolum nos surrecturos in mensura staturæ, sed in mensura ætatis Christi Domini. Itaque, teste D. Augustino in Enchir. capit. 90. sic in corporibus beatorum conueniens erit, & grata inæqualitas corporum, sicuti est vocum, quibus concentus completur. Aduertit autem D. Thomas in quarto distinct. 44. quæst. vnica, artic. 3. ad secundam quæstiunculam, vnūquemque nostrum eam tunc quantitatem habiturum, ad quam sublati impedimentis, in termino accrementi peruenisset; proindeque defectum quantitatis pumilionibus supplendum, gigantibus adimendum. Quod tamen nonnulli de excessu tantum monstroso accipiunt, rati in aliqua etiam gigantea proceritate decoram speciem, & pulchritudinem inueniri posse.

His ita non iniucunda digressione pertractatis, dicendum est, argumentū ad pulchritudinem non ex solo temperamento oriri: cum videamus non paucos egregia valetudine atque adeo optima qualitatum temperie deformes esse. Prouenit ergo pulchritudo partim à temperamētī bonitate, à qua plerumque suauitas colorum existit, partim à virtute formatrice, & auctrice, vnde concinna, & absoluta membrorū perfectio nascitur. Itaq; maior propositio non est absolutè vera; minor autem falsa est: quia licet quædam bruta amœnior colorum varietas ornat,

D. Hierony.

De pulchritudine corporū gloriosorū.

Non erit omnibus beatis eadem corporum statura.

Quanta sit futura magnitudo corporū in patria.

Pulchritudo vnde proueniat.

ornat, non proinde maior in eis, immo neque tanta pulchritudo infidet, si non colorum duntaxat elegantia spectetur, sed proportio, & congruentia membrorum ad sua munia perfecte exercenda. Itaque homo caetera animantia pulchritudine absolute vincit, ut D. Gregorius Nyssenus docet libro de hom. opif. cap. 3. Cyrillus Alexand. lib. 5. thesau. cap. 7. D. Ambrosius in psal. 118. Plutarchus lib. 1. de placitis capit. 5.

QVAESTIO III.

QVODNAM TEMPERAMENTVM
ad excellentiam ingenij, & mentis
perspicaciam magis idoneum sit.

ARTICVLVS I.

GENERATIM DE IIS, QVAE
ingenium vel melius, vel dete-
rius reddunt.

CVM omnes animae rationis participes non modo secundum speciem, sed etiam secundum differentias individuales, aequalem habeant naturae perfectionem, ut iam alibi statuimus, & in libris de anima ex professo ostendemus; consequens est, ut facultas intelligendi, quae ab anima profluit, eidemque inhaeret, in omnibus hominibus parem obtineat dignitatem, similiterque aliae immateriales potentiae. Verum quia ad primam specierum intelligibilium productionem oportet phantasiam concurrere cum intellectu agente; Item, quia dum postea intellectus possibilis in opus incumbit, una cum eo operatur phantasia, ut docet Aristoteles lib. 3. de anima cap. 8. textu 39. illis verbis, oportet intelligentem phantasmata speculari: fit inde ut dexteritas & acumen in apprehendendo per intellectum, in componendo, discurrendo, iudicando, aliisque eiusmodi functionibus obeundis, a phantasiae praestantia magnopere dependeat. Rursus vero, quia bonitas phantasiae pendet a sensiterio, & a corpore, in quo inest; fit quoque inde, ut ad nobilitatem ingenij, & acuminis perspicaciam multum conferant ea, quae corpus qualitatibus bene afficiunt, & in contrariam partem, quae male.

Numerantur inter haec in primis natalitia sydera, apotelesmata, & horoscopi, ut Ptolomeus in Centiloquio, alijque Astrologi, & D.

Omnes anime intellectus
ne natura e-
quales.

Intellectus
phantasiae sa-
tellitio videtur.

Conferunt ad
ingenium na-
talitia sydera

Lib. 2. Phys.
c. 7. q. 1 cum
Henr. Gand.
quodl. 3. q. 5.
Dur. in 2. d.
32. q. 3 Argē.
in 2. d. q.
1. a. 2. Sonc. 8.

Metap. q. 26.
Sor. in c. de
subl. q. 2. ad
5. Zimara in
Theor. q. 54.

Consule D.
Th 1. p. q. 85.
art. 7.

Thomas 3. contra gentes cap. 84. annotarunt. Etenim cœlestium corporum virtus licet in animam rationis participem directò non agit; influit tamen in sensuum tam interiorum, quàm exteriorum organa; nunc his, nunc illis affectionibus ea imbuendo pro ratione aspectuum, & irradiationis syderum.

Progenitores

Secundò, plurimum ad id faciunt progenitores ipsi, à quibus sæpe hæreditario quasi iure habitudinem corporis, robur, imbecillitatem, bonam, aduersamque valetudinem, imò & ad virtutem, aut vitia propensionem accipimus, vt experientia testatur, docetque Plato in oratione funebri, atque id postulare naturam scribit Aristoteles lib. 1. polit. cap. 4. & 1. Rhetor. cap. 9. quanuis plerumque non ita contingat. Certè quantum valeat ad ingenium, moresque conformandos stirps generis, declarant etiam poetæ, qui quem significare volūt saua & inhumana esse natura, eum dicere solent è faxis, aut feris ortum. Quale est illud nobilis poetæ.

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt vbera tigres.
Et illud.

4. Aeneid.

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuenicis, est in equis Patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Pro generant aquilæ columbam.

4. Carm. ode
4.

Regionum &
locorum situs.
Plutarchus.
Herodotus.

Tertiò, regionum & locorum situs; non solum quia aliter sydera in vnâ mundi partem, aliter in aliam influunt: sed quia ipsa soli affectio, compositioque, quam patet non vbiq̃ eadem esse diuerso modo corpora immutat. Vnde Plutarchus in Apophthegmatis, & Herodotus in Calliope narrant, Cyrum Persas cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisisse, quòd dicerent, vt plantarum semina, sic hominum vitas regionibus similes fieri. Vt enim triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis, hominum ingenia fiunt deteriora. Hinc qui quarto, & quinto climati tota ferme Europa, & magna Asiæ parte subiiciuntur, mitiores, & ad disciplinas capessendas aptiores sunt, quia eorum plagæ vt plurimum, temperatæ existunt. Nò ita verò qui sub Zona torrida incolunt, vt extrema Aethiopiae populi, aut qui alteri polo nimium appropinquant; hi ob rigorem frigoris, illi ob solis ardorem. Quauquam sub media quoque Zona aliquot in locis magnam esse temperiem compertum iam sit, vt alibi scripsimus.

De hære Plinius lib. 2. c. 78.

Lib. 2. de cœlo c. 14. q. 1. art. 3.

Lege Alexandrum ab Alexandro lib. 4. Genialium dierum cap. 13. vbi multorum auctorum testimonijs docet non solum quanta ingeniorum

rum

rum diuersitas, sed quæ vitia ex loci natura, aut cœli climate quibusdã gentibus innata sint. Nam Græci, exempli gratia, assentatores, leues, atque infideles habentur, alioqui facundia & ingenio præstantes, Capadoces, Cilices, & Cretenses fraudulentis & mendaces; Afri subdoli; Numidæ leuissimæ fidei; Chij petulantissimi; Galatæ minaces; Cyri cupidi & auari; Alexandrini derisores & dicaces; Indi & Persæ otiosi; Lydi & Phryges negotiosi; Emporitani imbelles & barbari; Aetoli, & Locrenses foedifragi; Druidæ malefici; Corci diri & immanes; Scythæ rapidi & feroces; Afiani, Iones, Abydani, Medi, Arabes, & Tarētini effœminati; Siculi vafri; Cumani insulsi; Syracusani multiplices; Lygures duri & agrestes; Hispani iactabundi & gloriosi: et cæt.

Hoc tamen non ita accipiendum est quasi prædicti mores in singulis earum nationum hominibus citra exceptionem inueniantur, cum palã repugnet experientia. Nec quasi astrorum vis, aut climatum natura, hominum animis hos aut illos mores per se imprimât: cum vitia, & virtutes (acquisitæ scilicet) cõparentur nostris actibus, qui non ab aliqua externa causa naturali, sed à libera voluntate eliciuntur, imperanturve. Eatenus ergo id verum est, quatenus eiusmodi externæ causæ aliquas imprimunt qualitates corporibus, quæ ad vitiosas, vel honestas actiones utcumque inclinent, aut promoueant. Quomodo calor impressus organo appetitus irascibilis, animositatem excitat, & ad res arduas aggrediendas, atque ad fortitudinis actus confert: contra verò frigus ignauiam & timiditatem inducit.

Cum autem tanta morum varietas in diuersis regionibus proueniat, nihil mirum si in eisdem & ingeniorum diuersitas ob similes causas nascatur. Quod graues auctores passim obseruant. Plato 5. dialogo de Legibus, in Timæo, in Menexeno, & lib. 8. de Repub. Hippocrates in lib. de aere, locis, & aquis. Aristoteles lib. 7. Polit. cap. 7. & in problem. sect. 14. problem. 8. & 15. Plutarchus lib. 5. de placitis cap. 30. Galenus lib. 2. de temperamentis, & in lib. cui titulus est, Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, & lib. 3. Aphorism. comm. 14. Tullius 5. de diuinat. Apuleius lib. 2. de Asino aureo. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 2. Polybius lib. 4. hist. Apollonius Thianus apud Philostratum. Plinius lib. 2. cap. 78. Ptolomæus lib. 2. Quadripartiti cap. 2. & 3. eiusque in eum locum interpretes Haly & Albumazar Introductorij lib. 3. & 5. alijque non pauci.

Non solum verò regiones quædam ingeniorum fœcundæ sunt, sed interdum id alicui vrbi eiusdẽ regionis peculiare accidit, vt in Græcia, Athenis, de quibus Philo in libro, Quod omnis probus sit liber, Athenienses, inquit, me iudice, acutissimi hominum. Quod enim in homine pupilla, in anima ratio, hoc Athenæ sunt in Græcia.

Quartò, multũ ad ingenia momẽti affert ratio victus, vt docet Plato 2. & 5. de Legibus. Galenus in lib. de cibis boni & mali succi. Auerroes lib. 5. collect. cap. 32. Plinius lib. 11. Natur. hist. cap. 37. Cœlius lib. 3. cap. 13. & lib. 27. cap. 22. & lib. 10. cap. 20. Nomine autem victus comprehenditur hoc loco à nobis tam cibi potusque cõditio, &

Diuersarum
gentium mo-
res.

Astrorum in-
fluent per se
in voluntatẽ.

Plato.
Hippocrat.
Aristot.
Plutarchus.
Galenus.

Tullius
Apuleius,
Vegetius,
Polybius,
Apollonius,
Plinius,
Ptolomæus,
Haly,
Albumazar.

Vrbes quædã
ingeniorum
fœcundæ.

Ratio victus.

Lege D. Hi-
erony. lib. 2.
aduersus Iu-
din, Plotarc.
in orat. de
esu caruim.

Mmm 3 natura

Cibi noxij
ingenio &
memoria.

natura, quam in eorum usu frugalitas siue intemperantia. Constat enim quosdam esse cibos, qui memoriae ingenioque officiant, ut olera, fabas, lac, caseum, carnes salitas, aliaque flatum gignentia.

Vniuersim autem omnis intemperantia, ac nimia satietas ingenio nocet. Quod indicat vetus illud proverbium, pinguis venter acre ingenium non gignit. Videlicet, quia, ut scripsit Horatius lib. 2. Serm. Satyr. 2.

Corpus onustum

Hesternis vitijs, animum quoque prae grauat ipsum,
Atque affigit humi diuinæ particulam auræ.

Theopompus.

Eodem pertinet quod scripsit Theopompus lib. 5. Philipp. multum edere & vesci carnibus, consilij rationisque usum adimere, & animos efficere tardiores, atque eos immani quadam duritie, ac stultitia complere. Plutarchus quoque in lib. de educandis liberis, ostendit pueros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenij euadere. Quin verò liquet

Anacharsis
de vini usu
sententia.

nimum vini usum in omni ætate & corpori & menti magna parere incommoda. Vnde Anacharsis primum poculum vini dixit esse sanitatis, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, quartum furoris & insaniam.

Eubuli dictum
de eadem re.

Et Eubulus, referente Cœlio Rhodoginio lib. 38. cap. 6. sub persona Dionysij, monebat sanitati primum dicari cratera, secundum amori, & voluptati, somno autem tertium. Quartus verò, inquit, iam noster non est, sed iniuriæ. Quibus similia scripsit Panyasis poeta apud eundem Cœlium. Iam quod luxuria & libidinis blandimentis ingenij acies obtundatur, notum est. Vnde Claudianus.

Luxuries præ dulce malum: quæ dedita semper
Corporis arbitrijs hebetat caligine sensus.

Plato.
Seneca:

Diuus Augustinus lib. de vera religione asserit Platonem discipulos edocere solitum ut a venereis voluptatibus abstinerent, persuasumque haberent veritatem non corporis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate videri, ad quam percipiendam nihil magis impedimento esset, quam vita libidinibus dedita. Seneca in præfatione libri septimi Declamationum. Nihil est, inquit, tam mortiferum ingenijs, quam luxuria.

Galenus.

Utique istiusmodi voluptates cerebro, in quo interni sensus insunt, plurimum nocent, ut scribit Galenus in Comment. lib. 8. Epidem. Hippocratis, Arnaldus in speculo introductionum medicinalium cap. 83.

M. Albertus

& lib. de regimine sanitatis part. 2. cap. 6. & Magnus Albertus lib. 22. de animalibus, qui narrat facta aliquando cuiusdam corporis humani dissectione, inuentum fuisse caput cerebro ex haustum. Cuius rei cum medici causam inuestigassent, compertum fuisse frequentem usum rei venereæ. Nocet quoque idem vitium oculis, quorum usus, quam sit ad ingenij munia necessarius, nemo ignorat. Ideoque Ethnici poetæ cupidinem cæcum finxere quod & corpori, & menti aspectum eripiat. Atque ut videndi organum lædat, & facultatem in eo hærentem debilitet,

scripsit

De hac re
Plat. lib. 9. de
Rep. Hippo.
lib. 1. de mor:

scripsit Aristoteles lib. 2. de Generatione animalium cap. 5. Aetius Tetrabb 2. ferm. cap. 48. & Galenus lib. 4. de locis affectis, & Marnardus Epist. medic. lib. 4. epist. 4. Lege etiam quæ tradit D. Ambrosius cōment. in Lucam lib. 4. cap. 17. D. Gregorius lib. 31. Moraliū, D. Augustinus lib. 5. soliloquiorum cap. 10.

Declarat autem D. Thomas in 2. 2. quæst. 15. art. 3. cur obscenæ voluptates ingenio, mētisque aētionibus tantopere officiant, videlicet, quia ijs maximè homo impenditur & applicatur ad materialia, proindeq; debilitatur eius operatio circa intelligibilia. Perfectio enim intellectus functionis in homine cōsistit in quadam abstractione ab externis sensibilibus, à quibus quāto altius mens euocatur, tanto melius intelligibilia considerat. At talium voluptatum illecebra animum deijcit ad ea, quibus delectatur, & ad sensibilia fœcem deturbat. Quo fit, ut nihil tunc sublime agitare, nullum ingenij, aut prudentiæ opus moliri queat. Consule Aristotelem lib. 7. Eth. cap. 9. & Platonem lib. ultimo de legibus, & in Phœdro.

Cur obscenæ corporis voluptates ingenio tantopere noceat.

Aristoteles, Plato.

Quæ supra recensuimus, videlicet sydera cuiusque ortum respicientia, progenitores, climatū, regionumque natura, & victus ratio, ingenium melius vel deterius, ut diximus, reddūt; propterea quòd qualitatibus ad id conuenientibus, vel contrarijs corpora imbuunt. Quia verò qualitates ipsæ sensuum internorum organis receptæ talem bonitatem aut defectum immediatè (in genere tamen disponentium causarum) præstant, solet ex qualitatū compositione, seu temperamento, de ingenijs iudicari, ut cōstat ex ijs, quæ tradita sunt ab Aristotele lib. 2. de part. animalium cap. 4. & lib. 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomiæ cap. 4. & Galeno in lib. Quòd animi mores corporis temperamentum sequantur.

Cur temperamentum ingenium indicet.

ARTICVLVS II.

QVAESTIONIS INITIO PROPOSITÆ IN VARIAS PARTES DISCEPTATIO.

Quoniam verò temperamenta, seu qualitatū compositiones, quatuor sunt, Sanguinea, cholericæ, phlegmaticæ, malēcholice, videndum nunc est quænam harum ad ingenij excellentiam magis idonea sit. Quòd sanguinea, probari potest ex eo, quia hæc complexio abundat calore & humiditate, quæ duo, teste Aristotele lib. de longitudine & breuitate vitæ cap. 3. & Galeno 1. Aphorism. com. 15, potissimum vitam continent, ac fouent, atque adeo actiones intelligendi, quæ vitales quædam functiones sunt, iuant.

Quatuor temperamenta.

Pro complexione sanguinea.

Quòd autem cholericæ præferenda sit, suadet acrimonia & celeritas, qua biliosi, in rebus tum agendis, tum intelligendis pollent. Nam cum in eis abundet calor, qui ad omnes functiones alacritatē iniicit, cumque

Pro complexione cholericæ

is non

is non humori, a quo obtundatur, sed siccitati, quæ ipsum quasi lima acuit, coniunctus sit; consequens est, ut beliosi acres, ingeniosique euadant. Et huic quidem sententiæ astipulatur Galenus in lib. artis medicæ: ubi ait mentis celeritatem calidi, sicci que esse temperamenti; hoc enim subtilem cerebri substantiam indicat.

Pro phlegm.

At enim neque pro phlegmatica argumentum deest. Constat enim phlegmaticos molles esse carne: at carnis mollitudinem ingenij iudiciū esse docet Aristoteles 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomia cap. 4. Quare Græci stupidiores homines *μαχυδέρμους*, id est, crassipelles vocant.

Pro melancholica.

Postremo. Debere melancholiæ primas dari, suadet experientia: Nam, ut Aristoteles 30. sectione problematum problemate 1. scripsit, constat eos, qui ingenio claruerunt, siue in philosophiæ studijs, siue in Republica administranda, siue in carmine pangendo, aut artibus exercendis, melancholicos fuisse, ut Herculem, Aiacem, Bellerophontem, Lysandrum, Empedoclem, Socratem, atque Platonem, vnde illud Ciceronis lib. 1. Tuscul. quæst. Aristoteles omnes ingeniosos melancholicos esse ait, ut ego me tardiorē esse non molestè feram. Accedit quod senes, in quibus ferè melancholicus succus abundat, iudicio, & prudentia valēt. Ob eamque rem scitè dixit Plato tunc animum efflorescere, cum deflorescit corpus.

Qui ingenio
flouerunt
melancholi-
cos fuisse.

ARTICVLVS III.

CONTROVERSIÆ, CONCLUSIO & argumentorum explicatio.

Omissa longiori disputatione, assentiendum nobis videtur ijs, qui putant id temperamentum ad ingenij acumen, mentis perspicaciam, & sapientiam accomodatius esse, quod ex bilis & melancholiæ permissione constat. Nam qui eo præditi sunt ob bilem facile apprehendant, velociter discurrunt, motu agiles, & acres sunt: ob melancholiam verò, cum animum ab externis euocent, & in se totum colligant, assidue incumbunt in ea, quæ apprehendunt, diu meditatur, & de ijs, quæ discurrendo inuenerant, constanter iudicant. Carent etiā hi, utpote sicciore natura præditi, recrementis, quæ spiritus conturbāt, & quasi nube obtegunt, & ex atra bile calente attenuataque generant tenuissimos ac lucidissimos spiritus, qui ad ingenij & mentis operam efficacè obseruiunt. Hinc illud Heracliticum, quod refert Galenus in lib. quod mores animi et cæt. Splendor siccus, animus sapientissimus. Nec obstat quod senes in extrema senectute, quæ sicca est, delirant. Ad enim non ex qualibet, sed ex nimia siccitate prouenit; imò non ex ea tantum sed ex ea simul, & immodico frigore; senes enim frigido pariter & sicco sunt temperamento, ut Galenus lib. 2. de temperamentis docet.

Lege Gal. lib. I. de nat. hum. ad text. 39. Ficinum in lib. de triplici vita. Vega ad lib. 2. artis medic. c. 8. Cæl. lib. 17. c. 5.

Melancholicorum laus.

Heracliti dictum.

Cut senes dicitur.

Diluamus

Diluatam igitur superioris articuli argumenta, quæ huic assertioni aduersabantur. Ad primum dicendum est, eo tantum concludi temperiem sanguineam valde aptam esse ad functiones vegetantium virium, quæ calido, & humido appositè administrantur: non verò sensuum internorum, quibus ea, quam diximus, temperatura magis idonea est. Quare cum mentis actiones potissimum ab internorum sensuum muneribus dependeant, quatenus oportet intelligentem phantasmata speculari; fit, ut ingenij solertia ex temperie internorum sensuum, non aliarum virium æstimanda sit. Quòd si etiam ex bonitate tactus arguitur, id propterea est, quia eadem temperies, & tactui, & internis viribus accommodata est.

Responso ad argumeta ad nerlaricru.

Ad secundum, dicendum biliosos habere celeres motus, esseque ad percipiendum, & intelligendum promptos, sed deesse illis maturitatem ad iudicandum, & firmitatem, constantiamque ad retinendum, qua melancholici præstant, ut inquit Galenus primo de natura humana comment. ad textum 39. hisce verbis. Animi acies & intelligentia à bilioso humore; constantia & firmitas à melancholico.

Biliosi habent celeres ingenij motus.

Ad tertium, Phlegmaticum temperamentum ad mentis actiones obeundas omnium ineptissimum esse, ut in quo, ob natiui calidi imbecillitatem, multa insunt recrementa; & crassities, ac lentor, qui spiritus obturbat, & ad motum tardiores efficit. Unde pituitosi, tardi, rudes, somnolenti ac supini sunt: adeo ut eis animam pro sale, veluti suis, datam esse nonnulli scripserint. Nec vero illis ea mollitudo suppetit, quam Aristoteles in tactu commendat, sed alia humore aqueo, ac frigido conspersa, quæ stoliditatis comes est, ut in eo loco libri secundi de anima exponemus.

Phlegmaticum temperamentum ad mentis opera ineptum.

Quod ad quartum argumentum attinet, iure dubitari posset, quoniam pacto eos, qui ingenio claruerunt, & in varijs artibus exercendis, atque in Repub. administranda se se præclare gesserunt, melancholicos omnes fuisse Aristoteles absolute asserat, cum succus melancholicus sit pars sanguinis terrea, ac densa ex crassiore chymi parte genita, quæ proinde sua frigiditate, & crassitie videtur potius aciem mentis obtundere, quam iuuare. Pro huius rei explicatione aduertunt medici ex Aristotele loco citato, & Galeno, tum lib. 2. de temperamentis, tum in arte medicinali cap. 59. duo esse melancholicorum genera; vnum eorum, in quibus multa inest bilis atra, sed calore fota, & claro sanguine, bilique attenuata, ac purpureo colore nitens. Alterum eorum, qui abundant etiam atra bili, sed admodum sicca, frigida, densaque, & fœculenta, qui colore lurido ac plumbeo suffusi, frigidi, ac male concoquentes sunt. Igitur qui priori valent temperamento, eos Aristoteles magno & excellenti ingenio præditos, & ad maxima quæque obeunda natos fuisse vulgè, eosdemque in Theæteto, & in Phædro commendat Plato. At qui posteriorem corporis habitum nacti fuere, stupidi magis & obtusi habentur, suntque nimirum formidolosi, solitarij, ac interdum in mentis alienationem, & insaniam conuertuntur, teste Hippocrate sexto Epidemiorum, & Galeno tertio de locis affect. capit. 6. Ni-

ediosobny
milibal

Duo melan-
cholicorum
genera.

Quos melā-
cholicos Pla-
to cōmendet

Confule Fici-
nū in lib. de
vita sana. Va-
leriol. lib. 1.
loc. com. c.
11. Fracast.
lib. 2. de in-
tell.

al. lib.
nat.
dext.
cinum
de tri-
ta. Ve-
lib. 2.
medic.
gl. lib.
5.

mirum atra bilis pro ratione mensuræ, qua cum alijs humoribus permiscetur, varios effectus parit, haud secus quàm vinum, vt eodem loco problematum Aristoteles docet. Nam vt merum, præcipuè potens, & generosum, prout vel modicè, vel intemperanter sumitur, nunc iracundos, nunc misericordes; interdum lætos, nonnunquam tristes; aliàs taciturnos, aliàs garrulos, & contumeliosos reddit, sic atra bilis variè attemperata, alio atque alio modo afficit. Neque verò illud ignorandum est, sæpe eos, qui se studijs dederunt, ætatis decursu multam atram bilem colligere, & ex calido, & sicco temperamento in melancholicum permutari. Namque ex assidua in studijs cura & attentione, cum spiritus animales vehementius agitentur, & dissoluantur, cerebrum exiccari assolet, atque adeò calore (cuius pabulum humor est) destitui, sicque etiam sanguis ipse atrior, sicciorque euadit, & in atram bilem conuertitur. Ac de huiusmodi aduentitia melancholia putant nonnulli interpretandum Aristotelem, cum melancholicis tantam laudem attribuit. Quibus nos haud magnopere repugnabimus, dummodo hūc humorē cum ea, quam superius diximus, cholerae permixtione accipiant, & de eo loquantur, qui contingit ijs, quos in primo melancholicorum genere posuimus.

Patet igitur ex dictis cur melancholici ingeniosi sint, cur etiam studijs, Philosophiæque dediti melancholici fiant. Quare ad quartum argumentum respondemus, nos non negare melancholicos ingeniosos esse; sed tantum id temperamentum cæteris præferre, quod ex bilioso, & melancholico constat. De quo verisimile est locutum fuisse Aristotelem loco citato. Non enim obstat, quòd illud absolutè melancholicum nuncupauit; censuit enim debere in ea mixtione plus aliquantulum de atra, quam de flaua bili esse debere; atque ita à præpollente nomen indidit. Quod verò dicitur, senes iudicio, & prudentia, valere, ita est, prouenitque id potissimum ex longa rerum experientia: etsi ad idem non parum conferat siccitas, melancholiæ comes, dummodò non nimium excedat, vt plerumque accidit in extrema senectute, in qua iam senes delirant. De qua Plato non est intelligendus, sed de viridi ac vegeta. Lege Galenum lib. 5. de sanitate tuenda ad finem, Valleriolam libro primo locorum cõmunium capit. 10.

Melancholia
ascititia.

Vnde senibus
iudicium,

Plato.
Galen.

Q V Æ S T I O V.

QVOD TEMPERAMENTVM
vendicent quatuor anni
tempora.

A R T I.

ARTICVLVS I.

DE CAUSA EFFICIENTE,

& sine quadripartitæ huiusce varietatis.

Quod spectat ad temperamentum veris, æstatis, Autumni, hyemis, explicandum initio occurrit quænam huius distinctionis & vicissitudinis causa efficiens, & finalis sit. Primum, luce clarius est efficientem eius causam, esse motus corporum cœlestium, & stellarum errantium, præsertim solis conuersiones & recursus. Vnde illud cap. 1. Geneseos, Dixit autem Deus fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies, & annos. Idem scripsit D. Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 7. Theodoretus serm. 1. de prouidentia, Nicetas apud D. Clementem lib. 8. Recognitionum, Plato in Timæo, eiusque interpres Chalcidius, Auctor libri de mundo ad Alexandrum, Philo Iudæus in libro de mundi opificio, Tullius lib. 2. de Natura Deorum, Galenus lib. 3. de diebus Criticis cap. 1. alijque ex antiquioribus, quos refert Plutarchus lib. 2. de placitis phil. cap. 19. Quippe sol dum alia atque alia signa continuato cursu peragrat, mutationem illam opportuna caloris, frigoris, humoris, & siccitatis varietate inducit. Nam dum Arietis, Tauri, & Geminorum signa conficit, ver creat: dum signa Cancris, Leonis, & Virginis, æstatem: Dū Libræ, Scorpii, & Sagittarij, autumnum: Dum Capricorni, Aquarij & Piscium, hyemem. Discrepantes tamen de hac anni distributione, & initijs temporum opiniones inuenies apud Plinium lib. 2. cap. 25.

Porro, eiusdem alterationis & diuersitatis finis est, multiplex sublu-
naris mundi cōmoditas. Ac primum ea, quæ inde rebus gignendis cō-
feruandisque prouenit. Inde enim animantium ortus, foetura, &
sustentatio; inde sationes, & plantationes; inde frugum, fructuumque
ortus & maturitates, aliaque huiusmodi. Quæ de re Boetius lib. 4. de
consolatione philosophiæ metro 6.

Iisdem causis Vere tepenti	(Hæc temperies alit, ac profert
Spirat florifer annus odores,	(Quidquid vitam spirat in Orbe:
Æstas Cererem feruida siccit,	(Eadem rapiens cōdit & aufert,
Remeat pomis grauis Autumnus,	(Obitu mergens orta supremo.
Hyemem defluus irrigat imber.	(